

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές
Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών
Σχολή Οικονομικών, Επιχειρηματικών και Διεθνών Σπουδών
Πανεπιστήμιο Πειραιά

Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ:
ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΜΑΡΙΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

ΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΛΟΙΠΑ ΜΕΛΗ

ΑΣΔΕΡΑΚΗ ΦΩΤΕΙΝΗ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2025

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ	σελ. 4
1.1.Εισαγωγή	σελ. 4
1.2. Στόχοι της διατριβής	σελ. 5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. : ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	σελ. 6
2.1. Βασικές έννοιες και ορισμοί	σελ. 6
2.2. Τα αίτια της τρομοκρατίας	σελ. 10
2.2.1. Ατομική ριζοσπαστικοποίηση από προσωπική θυματοποίηση	σελ. 12
2.2.2. Ατομική ριζοσπαστικοποίηση από πολιτική αιτίαση	σελ. 13
2.2.3. Ατομική ριζοσπαστικοποίηση από τη συμμετοχή σε μια ριζοσπαστική ομάδα	σελ. 14
2.2.4. Ριζοσπαστικοποίηση μιας ομάδας λόγω ιδεολογικής μετατόπισης προς τα άκρα, σε σχέση με τις ομοϊδεάτες ομάδες	σελ. 14
2.2.5. Ριζοσπαστικοποίηση μιας ομάδας υπό απομόνωση και απειλή	σελ. 15
2.2.6. Ριζοσπαστικοποίηση ομάδας υπό τον ανταγωνισμό για την ίδια βάση στήριξης	σελ. 16
2.2.7. Ριζοσπαστικοποίηση ομάδας υπό τον ανταγωνισμό με την κρατική εξουσία - συμπίκνωση	σελ. 16
2.2.8. Ριζοσπαστικοποίηση ομάδας υπό εσωτερικό ανταγωνισμό	σελ. 17
2.2.9. Μαζική ριζοσπαστικοποίηση από τη διαμάχη με μια άλλη ομάδα	σελ. 18
2.2.10. Εκτιμήσεις για τα αίτια της τρομοκρατίας σε συνθήκες Παγκοσμιοποίησης	σελ. 19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.: ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	σελ. 24
3.1. Το θεσμικό πλαίσιο κατά της τρομοκρατίας	σελ. 24
3.1.1. Η θέση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την τρομοκρατία	σελ. 24
3.1.2. Το θεσμικό πλαίσιο κατά της τρομοκρατίας στην Ευρώπη	σελ. 26
3.2. Η τρομοκρατία υπό το πρίσμα των Διεθνών Σχέσεων	σελ. 27
3.2.1. Το γενικότερο πλαίσιο - Διεθνείς Σχέσεις	σελ. 27

3.2..2. Ρεαλισμός και Τρομοκρατία	σελ. 29
3.2.3. Τρομοκρατία και επίτευξη στόχων των Διεθνών Σχέσεων	σελ. 31
3.3 Οι επιπτώσεις της τρομοκρατίας	σελ. 33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.: ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	σελ. 35
4.1. Εισαγωγή	σελ. 35
4.1.2. Ορισμός – Χαρακτηριστικά Οργανωμένου εγκλήματος	σελ. 36
4.1.3. Οργανωμένο οικονομικό Έγκλημα: Μαύρο χρήμα, Μαύρη οικονομία και ξέπλυμα Μαύρου Χρήματος	σελ. 40
4.1.4. Οι επιπτώσεις του οργανωμένου εγκλήματος	σελ. 43
5. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	σελ. 47
5.1 Διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των δύο φαινομένων – παραδείγματα	σελ. 47
5.2. Στρατηγικές της ΕΕ για την αντιμετώπιση της σύνδεσης	σελ. 57
5.3. Επιπτώσεις σύνδεσης οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας	σελ. 62
5.4 Συμπεράσματα	σελ. 64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ	σελ. 71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 77
Ελληνική βιβλιογραφία	σελ. 77
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	σελ. 78
Βιβλιογραφικές πηγές μέσω διαδικτύου	σελ. 82

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

1.1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει το γεγονός ότι η διεθνής τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα είναι φαινόμενα αλληλένδετα. Οι εγκληματικές οργανώσεις εμπλέκονται όλο και περισσότερο στη χρηματοδότηση και την υποστήριξη τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, επωφελούμενες από το

χάος και τον φόβο που δημιουργούν αυτές οι ομάδες. Οι συνέπειες αυτής της σύνδεσης μπορούν να φανούν σε διάφορες πτυχές της ευρωπαϊκής ασφάλειας, καθώς επιτρέπεται τοιούτοτρόπως στους τρομοκράτες να εκμεταλλεύονται τα τρωτά σημεία των κοινωνιών μας.

Αυτές οι δύο μορφές εγκληματικότητας αλληλεπικαλύπτονται και αλληλοενισχύονται, δημιουργώντας πολύπλοκες απειλές για τον κόσμο μας. Στο επίπεδο της ασφάλειας, η διεθνής τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα μπορούν να προκαλέσουν αναταραχές, να αποσταθεροποιήσουν κυβερνήσεις και να προκαλέσουν φόβο στους πολίτες. Η διακίνηση όπλων, ναρκωτικών και ανθρώπων μπορεί να αυξήσει τη βία και την ανασφάλεια σε πολλές περιοχές. Επιπλέον, η χρήση τρομοκρατικών ομάδων από οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα για την επίτευξη των στόχων τους ενισχύει την απειλή και δυσχεραίνει την αντίδραση των αρχών επιβολής του νόμου., ενώ και η διασυννοριακή φύση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος καθιστά δυσκολότερη την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους.

Επομένως, η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, μέσω της ανάπτυξης στενής συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών και με διεθνείς εταίρους, αποτελεί ουσιαστικό μέρος της στρατηγικής κατά της τρομοκρατίας στην Ευρώπη. Είναι επιτακτική ανάγκη για τις ευρωπαϊκές χώρες να συνεργαστούν, να προσαρμόσουν τις στρατηγικές επιβολής του νόμου και να αντιμετωπίσουν τις βαθύτερες αιτίες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτής της απειλής. Μόνο μέσω συλλογικών προσπαθειών μπορεί η Ευρώπη να προστατεύσει τους πολίτες της και να διατηρήσει ένα ασφαλές και ειρηνικό περιβάλλον.

1.2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Η ανάλυση της σύνδεσης μεταξύ της διεθνούς τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος είναι σημαντική για πολλούς λόγους, καθώς οι επιπτώσεις στην ευρωπαϊκή ασφάλεια είναι βαρυσήμαντες, τις οποίες και αναφέρουμε επιγραμματικά και θα αναλύσουμε παρακάτω διεξοδικότερα :

1. Συνεργασία και αλληλεξάρτηση: Τα τρομοκρατικά δίκτυα μπορούν να συνεργάζονται με οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους ή για την απόκτηση πρόσβασης σε εκείνα τα μέσα που θα τους επιτρέψουν να εκτελέσουν επιθέσεις. Αυτή η συνεργασία μπορεί να επηρεάσει την ασφάλεια της Ευρώπης, καθώς αυξάνει την πολυπλοκότητα και την απειλή των τρομοκρατικών ενεργειών.

2. Διεθνής εγκληματικότητα: Η ευρωπαϊκή ασφάλεια επηρεάζεται από τις διεθνείς εγκληματικές δραστηριότητες, οι οποίες μπορεί να συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τη δράση τρομοκρατικών οργανώσεων. Αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να επιφέρουν σταθερότητα και ανασφάλεια στην Ευρώπη, επηρεάζοντας την οικονομία, την κοινωνία και την πολιτική σταθερότητα.

3. Εκμετάλλευση νομικών κενών: Οι τρομοκρατικές οργανώσεις και τα οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα μπορεί να εκμεταλλεύονται νομικά κενά ή διαφορετικές νομικές πρακτικές σε διάφορες

χώρες της Ευρώπης για να δραστηριοποιηθούν ελεύθερα. Αυτό μπορεί να καθιστά δυσκολότερη την αντιμετώπισή τους από τις εθνικές αρχές ασφαλείας.

4. Κοινές απειλές και αντίδραση: Η κατανόηση της σύνδεσης μεταξύ της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος βοηθά στην ανάπτυξη κοινών στρατηγικών και μέτρων για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών. Η συνεργασία μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών και η ανταλλαγή πληροφοριών είναι εξέχουσας σημασίας για την αντιμετώπιση αυτών των κοινών απειλών.

Η ανάλυση της σύνδεσης μεταξύ διεθνούς τρομοκρατίας και οργανωμένου εγκλήματος είναι ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση των απειλών κατά της ευρωπαϊκής ασφάλειας και για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών για την πρόληψη και την αντιμετώπισή τους.

Στόχος της παρούσας διατριβής είναι να παράσχει μια βάση σκέψης για την κατανόηση των δεδομένων σχετικά με την τρομοκρατία και τη σύνδεσή της με το οργανωμένο έγκλημα. Μέσω της συλλογής και ανάλυσης διαφορετικών ερευνητικών προσεγγίσεων που αναφέρονται σε αυτήν τη σύνδεση, η διατριβή επιχειρεί να αποδείξει τη σημασία που έχουν τα δύο αυτά φαινόμενα στα θέματα που σχετίζονται με την παγκοσμιοποίηση, κυρίως με την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων και ατόμων μέσω της ανάλογης νομοθεσίας και διατάξεων.

Συνοψίζοντας, τόσο η τρομοκρατία, όσο και το οργανωμένο έγκλημα, αποτελούν δύο από τις μεγαλύτερες σύγχρονες προκλήσεις. Σκοπός λοιπόν της παρούσας διατριβής είναι να διερευνήσει την τυχόν σύνδεση μεταξύ τους επιχειρώντας μια συστηματική ανάλυση στις πηγές προέλευσης, τα αίτια, τους μηχανισμούς διάδοσης, τις επιπτώσεις και τις δυνατότητες πρόληψης και καταστολής της διεθνούς τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Καθότι το ζήτημα της σύνδεσης μεταξύ της διεθνούς τρομοκρατίας και του εγκλήματος και των επιπτώσεών του στην ευρωπαϊκή ασφάλεια είναι πολύπλοκο και πολύπλευρο, είναι σημαντικό να αναλυθεί διεξοδικά αυτό το θέμα για να κατανοήσουμε τις σημαντικές επιπτώσεις που έχει στην ασφάλεια και την ευημερία της Ευρώπης

2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

2.1. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

Ασφαλώς, υπάρχει μια ποικιλία διαφορετικών και σημαντικών ορισμών για την έννοια της "τρομοκρατίας" ("terrorism")¹. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι δεν υπάρχει απόλυτη και ομόφωνη παγκόσμια συμφωνία σχετικά με τον ορισμό αυτόν. Αυτή η έλλειψη ομοφωνίας πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την ανάλυσή μας στο πλαίσιο της τρέχουσας μελέτης.

Η έννοια της "τρομοκρατίας" αποτελεί μια πολύπλοκη έννοια με θεμελιώδη σημασία. Συχνά χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει ότι κάτι είναι "ηθικά λανθασμένο". Στο πλαίσιο της τρομοκρατίας, αναφερόμαστε σε ένα εγκληματικό και κοινωνικό φαινόμενο που ενεργοποιείται με τη χρήση σκοπούμενης εγκληματικής βίας για την επίτευξη πολιτικών σκοπών. Κρίνουμε την τρομοκρατία με βάση τη βία που εφαρμόζεται είτε κατά τη διάρκεια ειρηνικών περιόδων, είτε κατά τη διάρκεια πολέμου εναντίον αμάχων, δηλαδή πολιτών και ουδέτερου στρατιωτικού προσωπικού. Η τρομοκρατία, ή "terrorism" στα αγγλικά, προέρχεται από τις λέξεις "τρόμος" και "κράτος", που σημαίνει "υπό το κράτος του τρόμου".

Αν και δεν υπάρχει παγκοσμίως συμφωνημένος ορισμός για την τρομοκρατία, γενικά αναφέρεται στη συστηματική χρήση ή απειλή χρήσης βίας από οργανωμένες ομάδες. Αυτές οι ομάδες ενεργούν με πολιτικά, θρησκευτικά ή άλλα ιδεολογικά κίνητρα, επιδιώκοντας πολιτικούς στόχους. Η τρομοκρατία μπορεί να προέρχεται τόσο από οργανωμένες ομάδες όσο και από κρατικούς μηχανισμούς, με στόχο την πίεση ή την απειλή προς ατομικά ή ομαδικά στοιχεία, με στόχο την επίτευξη κερδών που ανταποκρίνονται στα κίνητρά τους. Πράγματι, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι κάθε πράξη που εμπίπτει στον όρο της "τρομοκρατικής πράξης" ("terrorist act") χαρακτηρίζεται, στην πραγματικότητα, ως τρομοκρατική. Επίσης, τα άτομα που δρουν ως δράστες αυτών των πράξεων χαρακτηρίζονται ως "τρομοκράτες".

Με απόλυτη ευγλωττία ο Merari (2007) επισημαίνει ότι «διαίτερα η πολιτική τρομοκρατία έχει αποτελέσει κομμάτι του πολιτισμού μας. Πέραν από τις προφανείς επιπτώσεις της στις διεθνείς σχέσεις και για μικρές χώρες, στην εσωτερική πολιτική σταθερότητα, η τρομοκρατία απέκτησε σημαντική πολιτιστική επίδραση. Εξακολουθεί να έχει ηχηρή επίδραση στα μέσα επικοινωνίας καθώς και στην αντίστοιχη βιβλιογραφία. Αδιαμφισβήτητα αποτελεί πλέον στοιχείο της κληρονομιάς μας».²

---

¹ Ariel, Merari. "Academic Research and Government Policy in Terrorism." *Terrorism and Political Violence* 19, no. 1 (2007): 88. Κατά τον Merari, την ανωτέρω έρευνα δυσχεραίνουν τα ακόλουθα τρία χαρακτηριστικά : α) η τρομοκρατία αποτελεί σύνθετο προς διερεύνηση θέμα λόγω του υφιστάμενου κινδύνου γενικεύσεων, καθόσον η πρόσβαση στα εμπειρικά δεδομένα είναι συνηθέστατα αδύνατη για τον ακαδημαϊκό ερευνητή, β) η έρευνα για την τρομοκρατία δεν εξετάζεται συστηματικά στο πλαίσιο της έρευνας των κοινωνικών επιστημών. Πολλές μέχρι σήμερα προσεγγίσεις πάσχουν από συστηματικότητα και συνέπεια καθώς και από έλλειψη πραγματικής κατανόησης των συνθηκών, απολήγοντας σε θεωρητικές επιφάσεις κατανόησης και επίλυσης του προβλήματος γ) για διαφορετικούς λόγους, σπάνια τα δημόσια όργανα αξιοποιούν ουσιαστικά αποτελέσματα της ακαδημαϊκής έρευνας για την τρομοκρατία.

² Ariel, Merari. "Terrorism as a Strategy of Insurgency." In *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*, edited by Gérard Chaliand and Arnaud Blin, 12–51. Berkeley: University of California Press, 2007.

Ιστορικά, υπάρχουν πολλές αναφορές και περιγραφές πολιτικής βίας και τρομοκρατίας, που συνδέονται άμεσα με διάφορες μορφές και εκφάνσεις βίαιης αντίδρασης εναντίον της κεντρικής θεσμικής εξουσίας του κράτους και των εκπροσώπων του. Σύμφωνα με ιστορικές εκτιμήσεις, οι πρώτες αναφορές στην τρομοκρατία χρονολογούνται από την αρχαία Ελλάδα.³ Ο Αριστοτέλης, στο έργο του "Πολιτικά", αναλύει τον ρόλο και τις υποχρεώσεις της Πολιτείας για την αποφυγή της οργής και της απογοήτευσης του λαού.⁴ Οι πρώτες πράξεις τρομοκρατίας στην σύγχρονη έννοια του όρου πραγματοποιήθηκαν από τους Ασασίνους⁵, μια αποσχισμένη φατρία των Σιιτών, που πραγματοποιούσε δολοφονίες ηγετών αντιπάλων ομάδων αποφεύγοντας τις ανοικτές συγκρούσεις. Ωστόσο, η λέξη "τρομοκρατία", στη σημερινή της έννοια, εμφανίστηκε για πρώτη φορά κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης (1789-1795) και χρησιμοποιήθηκε από τους Ιακωβίνους, όσο διαρκούσε η Επανάσταση⁶, καθότι οι πρακτικές που ακολουθούσαν, πέραν των βίαιων συγκρούσεων και δολοφονιών περιελάμβαναν και μια σειρά από οικονομικοπολιτικά και νομικά ώστε να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τις δολοπλοκίες των αντεπαναστατών προς την επαναστατική κυβέρνηση⁷. Αν και ξεκίνησαν με συγκεκριμένο ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο, η χρήση τους έχει εξαπλωθεί ευρέως διεθνώς. Οι όροι "τρομοκρατία" και "τρομοκράτης" άρχισαν να αποκτούν αυτόνομο ιδεολογικό περιεχόμενο και να χρησιμοποιούνται ευρέως από τα μέσα του 19ου αιώνα, οπότε και στον ευρωπαϊκό κόσμο συναντάμε τότε αυτονομιστικά κινήματα. Το ενδιαφέρον για τον όρο και την έννοια αυξήθηκε σημαντικά κατά τη δεκαετία του 1970, κατά τη διάρκεια πολύ σημαντικών συγκρούσεων όπως αυτές στη Βόρεια Ιρλανδία, την Περιοχή των Βάσκων και την Ισραηλινο-Παλαιστινιακή σύγκρουση. Η "παγκόσμια προσοχή" που κέρδισε από αυτές τις συγκρούσεις συνέβαλε στην εδραίωση του όρου σε διεθνές επίπεδο. Η αύξηση βέβαια, των "επιθέσεων αυτοκτονίας" (suicide attacks) από τη δεκαετία του 1980 και εντεύθεν, καθώς και οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, έχουν επηρεάσει σημαντικά την κατανόηση και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Η αντίδραση σε αυτές τις πράξεις οδήγησε στην θέσπιση νομοθεσιών που χαρακτηρίζουν τη "τρομοκρατία" ως ένα θεμελιώδους σημασίας έγκλημα. Η Ελλάδα, μεταξύ πολλών άλλων κρατών, έχει υιοθετήσει τέτοιους νομικούς ορισμούς

---

³ Gérard Chaliand and Arnaud Blin, *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*. Berkeley: University of California Press, 2007. Οι Chaliand και Blin θεωρούν την πολιτική δολοφονία και συγκεκριμένα τη λεγόμενη Τυραννοκτονία την πρώτη μορφή τρομοκρατίας με το σκεπτικό ότι ο φόνος του ηγέτη επιφέρει άμεσες αλλαγές στα πολιτικά δεδομένα

⁴ Σημαντικές πληροφορίες : Walter Laqueur, *The Age of Terrorism*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1987. Walter Laqueur, *A History of Terrorism*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2001. David C. Rapoport, and Yonah Alexander. *The Rationalization of Terrorism*. Washington, D.C.: University Publications of America, 1982.

⁵ Chaliand, και Arnaud, *The History of Terrorism*, 55-78

⁶ Οι Ιακωβίνοι, οι οποίοι εκπροσωπούσαν τα δημοκρατικά και επαναστατικά ιδεώδη της εποχής, εμφανίζονται στην πολιτική ζωή της Γαλλίας το 1788, λίγο πριν την έκρηξη της Γαλλικής επανάστασης, με την συμμετοχή τους σε μία πολιτική και επαναστατική εταιρεία που ιδρύθηκε από τους J. D. Lanjuinais και I. R. Le Chapelier και ονομαζόταν «Λέσχη Βρετόνων» ("Le Club Breton").

⁷ Είναι εξαιρετικά δύσκολο να υπολογιστούν τα θύματα της «Τρομοκρατίας» της Γαλλικής Επανάστασης. Από ιστορικής πλευράς όμως οι Chaliand και Blin, θεωρούν ότι αποτελεί το πρώτο δείγμα της τρομοκρατίας που μπορεί να ασκήσει ένα κράτος στα πλαίσια του ολοκληρωτισμού και με στόχο να αποτρέψει κάθε πιθανότητα πολιτικής ανάκαμψης των εσωτερικών εχθρών του.

και νομοθετικά πλαίσια για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Αυτό αντανακλά την ανάγκη για κοινές προσπάθειες σε διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση αυτού του κοινωνικού και εγκληματικού φαινομένου.

Σε αυτό το σημείο επανερχόμαστε σε ένα από τα δυσκολότερα εγχειρήματα του αιώνα μας και αναφέρουμε χαρακτηριστικά πως σε έρευνα που πραγματοποίησαν οι Alex P. Schmid και Albert J. Jongman στο Πανεπιστήμιο του Leiden (1988) κατέληξαν πως υφίστανται 109 διαφορετικοί ακαδημαϊκοί και επίσημοι ορισμοί της τρομοκρατίας!⁸ Σήμερα λοιπόν, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι υπάρχουν τρεις επικρατέστεροι ορισμοί του βασικού σημασιολογικού πλαισίου της τρομοκρατίας. Αυτοί οι ορισμοί θεωρούνται αποδεκτοί από διάφορες πλευρές και αποτελούν τη θεμελιώδη βάση για την κατανόηση αυτού του εγκληματικού και κοινωνικού φαινομένου της τρομοκρατίας.

Ο πρώτος ορισμός της τρομοκρατίας του φαινομένου αυτού με την επίμαχη θεμελιώδη σημασία, παρουσιάστηκε το 1983 από το State Department των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής στο "Title 22 of the United States Code, Section 2556(6)". Σύμφωνα με αυτόν, η τρομοκρατία ορίζεται ως "μια προσχεδιασμένη βίαιη ενέργεια, στρεφόμενη ενάντια σε άμαχους στόχους, που πραγματοποιείται από υποεθνικές ή μυστικές ομάδες με πολιτικά κίνητρα, οι οποίες συχνά επιθυμούν να ασκήσουν επιρροή σε ένα ακροατήριο".

Ο δεύτερος ορισμός του εν λόγω φαινομένου δόθηκε το έτος 1988 και προέρχεται από τους επιστήμονες Alex P. Schmid και Albert J. Jongman, και είναι σε κάθε περίπτωση ο παρακάτω: «Η τρομοκρατία είναι μια μέθοδος επαναλαμβανόμενων πράξεων βίας, στην οποία εμπλέκονται σχετικά κρυφά άτομα, ομάδες ή κρατικοί δρώντες, λόγω ιδιοσυγκρασίας, εγκληματικών ή πολιτικών λόγων, και όπου, σε αντίθεση με τη δολοφονία, οι άμεσοι στόχοι της βίας δεν αποτελούν και τον απώτερο σκοπό αυτής. Τα δε άμεσα θύματα επιλέγονται τυχαία ή μέσω συμβολικής στοχοποίησης, ως μέρος ενός ευρύτερου πληθυσμού στόχου στον οποίο αποσκοπεί η πράξη, λειτουργώντας ως μήνυμα προς αυτόν. Έτσι, διαμέσου του θύματος, αποκαθίσταται μια επικοινωνία μεταξύ των δρώντων και του -τελούντος σε κίνδυνο- ακροατηρίου, μέσω της επιδίωξης τρομοκράτησης, της προβολής απαιτήσεων ή της έλκυσης προσοχής, ανάλογα με την τελική στόχευση, που μπορεί να είναι ο εκφοβισμός, ο πειθαναγκασμός ή η προπαγάνδα»⁹.

Ο τρίτος ορισμός, τέλος, της τρομοκρατίας, εγκρίθηκε το έτος 1997 από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Resolution 51/210), η οποία και τον υιοθέτησε, και την ορίζει ρητά και χαρακτηριστικά ως εξής: «... εγκληματικές ενέργειες που αποσκοπούν στην πρόκληση φόβου, είτε στο σύνολο της κοινωνίας είτε σε μια ομάδα ατόμων είτε σε μεμονωμένα άτομα, έχοντας ως κίνητρο πολιτικές στοχεύσεις. Οι πράξεις αυτές είναι σε κάθε περίπτωση μη

---

⁸ Ariel, Merari. "Terrorism as a Strategy of Insurgency." In *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*, edited by Gérard Chaliand and Arnaud Blin, 12–51. Berkeley: University of California Press, 2007.

⁹ United Nations Office on Drugs and Crime. "Terrorism Definitions." Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. http://web.archive.org/web/20070527145632/http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.htm.

δικαιολογημένες, άσχετα από τη φύση των εθνικών, θρησκευτικών, φιλοσοφικών, ιδεολογικών, πολιτικών, φυλετικών κινήτρων που επικαλούνται οι δράστες».

Σημαντικό είναι να σημειώσουμε πως δεν υπάρχει παγκόσμια ομοφωνία ως προς το κατά πόσο η τρομοκρατία πρέπει αναγκαστικά να θεωρείται έγκλημα πολέμου, όπως ορίζεται στο Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η έλλειψη αυτής της καθολικής συμφωνίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάλυση της τρομοκρατίας.

Στα βασικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης τρομοκρατίας περιλαμβάνονται η ανωνυμία και η μυστικότητα των μελών της, με εξαίρεση τις ίδιες τις τρομοκρατικές οργανώσεις που συχνά ανακοινώνουν και δημοσιοποιούν τις πράξεις τους. Αυτό εξυπηρετεί την διατήρηση του εγκληματικού γοήτρου τους. Επίσης, παρατηρείται ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις βασίζονται συχνά στην έκπληξη και στον ιδεολογικό ή θρησκευτικό φανατισμό. Για την πραγματοποίησή τους, απαιτούνται επίσης συγκεκριμένοι οικονομικοί πόροι, πολλοί από τους οποίους παραμένουν διαθέσιμοι μέσω των διεθνών οικονομικών δικτύων.

Η σύγχρονη τρομοκρατία εμφανίζει ορισμένα χαρακτηριστικά που την καθιστούν διαφορετική από τις παλαιότερες μορφές τρομοκρατίας. Ορισμένα από τα κύρια χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν:

1. Διεθνής Φύση: Η σύγχρονη τρομοκρατία συχνά διαθέτει διεθνή χαρακτήρα, με τρομοκρατικές οργανώσεις που δρουν διασυνοριακά και αξιοποιούν την παγκοσμιοποίηση για να διεξάγουν επιθέσεις και να εξαπλώσουν την επιρροή τους.
2. Χρήση Τεχνολογίας: Οι τρομοκράτες χρησιμοποιούν ενεργά την τεχνολογία, όπως το Διαδίκτυο και τα κοινωνικά μέσα, για να προωθήσουν τις ιδεολογίες τους, να σχεδιάσουν επιθέσεις και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους.
3. Αυτονομία και Αυτοργάνωση: Οι σύγχρονοι τρομοκράτες είναι συχνά αυτόνομοι και αυτοοργανωμένοι, λειτουργώντας χωρίς την άμεση επίβλεψη ή την οδήγηση μιας κεντρικής οργάνωσης.
4. Ιδεολογία: Συχνά η τρομοκρατία είναι κατευθυνόμενη από ιδεολογικά κίνητρα, όπως θρησκευτικές πεποιθήσεις, πολιτικές πεποιθήσεις ή εθνικιστικές αντιλήψεις.
5. Χρήση Συμβόλων και Ψυχολογικού Αντίκτυπου: Οι τρομοκράτες συχνά χρησιμοποιούν συμβολισμούς και επιθέσεις που έχουν μεγάλο ψυχολογικό αντίκτυπο στο κοινό, προκαλώντας φόβο και αναστάτωση.
6. Ανθρώπινο Κεφάλαιο: Η τρομοκρατία εξαρτάται συχνά από το ανθρώπινο κεφάλαιο, δηλαδή τους οπαδούς και τους συνεργούς τους που είναι πρόθυμοι να διαπράξουν βίαιες πράξεις για την προώθηση των στόχων της τρομοκρατικής οργάνωσης.

Αυτά τα χαρακτηριστικά συχνά ενισχύουν ο ένας τον άλλο, δημιουργώντας μια ευέλικτη και απειλητική μορφή τρομοκρατίας που απαιτεί στρατηγικές αντιμετώπισης από τις κυβερνήσεις και τη διεθνή κοινότητα.

Τέλος, η προτεινόμενη εννοιολογική διάκριση μεταξύ της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος είναι εύλογη και σημαντική για να κατανοήσουμε και να αντιμετωπίσουμε αποτελεσματικά διάφορες πτυχές του εγκληματικού φάσματος και των απειλών που αντιμετωπίζει η κοινωνία.

Καταρχάς, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία αντιπροσωπεύουν δύο διακριτικά εγκληματικά και κοινωνικά φαινόμενα, παρόλο που ενδέχεται να παρουσιάζουν ορισμένες ομοιότητες. Καθένα από αυτά έχει τα δικά του χαρακτηριστικά και συνδέεται με διαφορετικά κίνητρα, μέθοδος δράσης και αντιμετωπίζεται διαφορετικά στο νομικό πλαίσιο.

Το οργανωμένο έγκλημα αναφέρεται σε ομάδες που δραστηριοποιούνται για οικονομικό κέρδος μέσω παράνομων δραστηριοτήτων, όπως λαθρεμπόριο ναρκωτικών, λαθρεμπόριο όπλων, οργανωμένες αρπαγές, και άλλες εγκληματικές δραστηριότητες. Το κύριο κίνητρό τους είναι συνήθως το οικονομικό κέρδος. Από την άλλη πλευρά, η τρομοκρατία συνδέεται συχνά με πολιτικά, θρησκευτικά ή ιδεολογικά κίνητρα. Οι τρομοκράτες στοχεύουν στην προκλητική χρήση βίας για να προκαλέσουν φόβο, να επιδιώξουν πολιτικούς στόχους ή να διαμορφώσουν τη δημόσια γνώμη.

Εν κατακλείδι, ενώ υπάρχουν κοινά στοιχεία, είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε τις διακρίσεις μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας για να αντιμετωπίζουμε αποτελεσματικά τις καθεμιά από αυτές τις απειλές.

2.2. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Καθότι η τρομοκρατία αποτελεί ένα φαινόμενο διαρκώς και διαχρονικώς εξελισσόμενο, δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπίζεται μόνο μόνο στο πλαίσιο των παραγόμενων αποτελεσμάτων. Μια σημαντική μερίδα μελετητών υποστηρίζει ότι η τρομοκρατία θα πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της σχέσης αιτίας- αποτελέσματος¹⁰. Η έρευνα για τις αιτίες που μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία τρομοκρατίας είναι αναγκαία, καθώς τα κίνητρα των τρομοκρατών αποτελούν

---

¹⁰ Jerrold M. Post, “The New Face of Terrorism: Socio-Cultural Foundations of Contemporary Terrorism.” Behavioral Sciences and the Law 23, no. 4 (2005): 451–465, David F. Ciampi, “Developmental and Motivational Factors of Transnational Terrorists.” The Forensic Examiner 14, no. 3 (Fall 2005): 29–34, Mohammed M. Hafez, “Rationality, Culture, and Structure in the Making of Suicide Bombers: A Preliminary Theoretical Synthesis and Illustrative Case Study.” Studies in Conflict and Terrorism 29, no. 2 (2006): 165–185, Allison G. Smith, “From Words to Action: Exploring the Relationship Between a Group’s Value References and Its Likelihood of Engaging in Terrorism.” Studies in Conflict and Terrorism 27, no. 5 (2004): 409–437.

ουσιαστικό μέρος των πράξεών τους. Η ανάλυση των αιτιών της τρομοκρατίας έχει καταλήξει σε ποικίλες προσεγγίσεις από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους, συμπεριλαμβανομένων της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας, με σκοπό να διερευνηθεί η προσωπικότητα των τρομοκρατών και οι διαφορές τους από τον γενικό πληθυσμό, που θα μπορούσαν να εξηγήσουν τις επιλογές τους για τρομοκρατικές ενέργειες. Προηγουμένως, η άποψη ότι οι πιθανοί τρομοκράτες είχαν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ή προέρχονταν από συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες ή ακόμα και έπασχαν από κάποια διαταραχή, επικρατούσε, ωστόσο η επιστημονική έρευνα και οι αναλύσεις έχουν δείξει ότι τέτοιες υποθέσεις είναι ανεδαφικές και δυσχεραίνουν το έργο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας¹¹. Σύμφωνα με την άποψη του Post (1986), η ποικιλομορφία που παρουσιάζουν οι τρομοκρατικές ομάδες, μαζί με τα χαρακτηριστικά, τις κοινωνικές και πολιτισμικές προελεύσεις τους, τους στόχους και τη συμπεριφορά τους, καθιστούν δύσκολη την κατανόησή τους μέσω γενικεύσεων. Επομένως, η δημιουργία ενός "προφίλ του τρομοκράτη" δεν είναι αξιόπιστη, καθώς οι τρομοκράτες ανήκουν σε διάφορες κοινωνικές ομάδες και οι προσωπικότητές τους ποικίλουν.

Η πλειοψηφία των ερευνητών στον τομέα της τρομοκρατίας συμφωνεί πως αυτή αποτελεί έργο ομάδων, οι οποίες λειτουργούν βάσει συγκεκριμένων οργανωτικών δομών και ακολουθούν στρατηγικές για την επίτευξη στόχων. Σύμφωνα με την Crenshaw (1990), αυτές οι ομάδες λαμβάνουν κοινές αποφάσεις, ενώ η συμμετοχή των μελών τους μπορεί να διαφέρει¹². Κατά τους McCauley και Moskalenko (2008), η τρομοκρατία συνδέεται με την πολιτική ριζοσπαστικοποίηση, η οποία αναφέρεται στην αλλαγή πεποιθήσεων, συναισθημάτων και συμπεριφορών προς κατευθύνσεις που δικαιολογούν τη χρήση βίας και την απαίτηση θυσιών για την υπεράσπιση πληθυσμών που θεωρούνται πληττόμενοι¹³. Παρόλο που η τρομοκρατία μπορεί να προέρχεται και από κρατικούς φορείς, η σύνδεσή της με την ριζοσπαστικοποίηση εκφράζεται συνήθως μέσω μη κρατικών πράξεων βίας, με σκοπό την αμφισβήτηση ή και ανατροπή της

---

¹¹ Για μια αναλυτική προσέγγιση των διαφόρων θεωριών για την προσωπικότητα των τρομοκρατών και την ροπή προς την τρομοκρατία, βλέπετε Hudson, Rex A. *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?* Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress, 1999. και Victoroff, Jeff. "The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches." *Journal of Conflict Resolution* 49, no. 1 (2005): 3–42

¹² Η εκτίμηση ότι οι τρομοκράτες είναι έργο ομάδων εκφράζεται από το σύνολο σχεδόν των ερευνητών ανεξάρτητα της προσέγγισης τους όσον αφορά το τι προκαλεί την τρομοκρατία, βλέπε Hudson, Rex A. *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?* Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress, 1999. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί το φαινόμενο του μοναχικού τρομοκράτη (lone wolf) που συνδέεται με ψυχοπαθολογικές περιπτώσεις.

¹³ David Margolin, "Political Frustration and Terrorism." *Political Psychology* 1, no. 1 (1979): 17–25. Ο Margolin στηρίζει την άποψη ότι η ματαίωση των προσδοκιών που βιώνουν κάποια άτομα σε θέματα πολιτικής, οικονομίας και προσωπικών στόχων μετατρέπεται σε επιθετικότητα. Ωστόσο αυτή η άποψη θεωρείται αρκετά απλοϊκή (Hudson, 1999, Victoroff, 2005) καθώς όλα τα άτομα που βιώνουν απογοήτευση και ματαίωση δεν καταλήγουν στη βία ενώ επίσης, δεν έχει επιβεβαιωθεί ότι έχουν προϋπάρξει τέτοιες συνθήκες στο παρελθόν όλων των τρομοκρατών. Παρουσιάζεται δηλαδή ο κίνδυνος μιας γενίκευσης που δε βασίζεται στην πραγματικότητα (Βλέπε και Post, Jerrold M. "The Psychologic Roots of Terrorism." *Terrorism: An International Journal* 1, no. 3 (1986): 241–256.).

κεντρικής εξουσίας.

Στην πράξη, η ριζοσπαστικοποίηση συνδέεται με ένα σύνολο πεποιθήσεων που αφορούν την τρέχουσα κατάσταση και την ιστορία μιας χώρας. Ομάδες ατόμων που νιώθουν ότι προδόθηκαν ή ότι υπέστησαν άδικη μεταχείριση, και αντιλαμβάνονται ότι κανείς άλλος δεν ενδιαφέρεται για τα συμφέροντά τους ή δεν θα τους υποστηρίξει, θεωρούν τους εαυτούς τους ως "εκλεκτούς" και προβαίνουν σε δράσεις προκειμένου να προστατεύσουν την ομάδα τους από την δύσκολη κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει.¹⁴

Σχετικά με τη σύνδεση της ριζοσπαστικοποίησης με την τρομοκρατία, οι McCauley και Moskalenko (2008) προβάλλουν την άποψη ότι αυτή μπορεί να συμβεί με έτερους τρόπους κάθε φορά, συνήθως ωστόσο η μετάβαση δεν είναι άμεση, αλλά σε στάδια¹⁵. Τα άτομα με κοινές πεποιθήσεις συμμετέχουν σε ορισμένους πιο γενικούς μηχανισμούς που σταδιακά τα οδηγούν στη διάπραξη βίαιων πράξεων. Αυτοί οι μηχανισμοί μπορεί να αποτελούνται από λίγα άτομα, μικρές ομάδες ατόμων ή πιο μαζικές ομάδες. Σύμφωνα με τους ανωτέρω, ως εξετάσουμε σε αυτό το σημείο ενδεικτικά κάποιες διόδους που μπορούν να οδηγήσουν σε αυτή την μετάβαση.

2.2.1. ΑΤΟΜΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η ατομική ριζοσπαστικοποίηση μέσω προσωπικής θυματοποίησης αναφέρεται σε περιπτώσεις όπου η έκθεση σε άδικες και ακραίες καταστάσεις οδηγεί ένα ή περισσότερα άτομα σε έντονη ριζοσπαστικοποίηση, προωθώντας τους σε ενέργειες τρομοκρατίας που εστιάζουν στην εκδίκηση και την ηρωοποίηση. Παραδείγματα περιλαμβάνουν τρομοκρατικές επιθέσεις αυτοκτονίας, όπως οι "Μαύρες Χήρες" στην Τσετσενία και οι επιθέσεις Παλαιστινίων κατά Ισραηλινών (McCauley και Moskalenko, 2008). Αν και δεν υπάρχουν ακριβή δεδομένα για το πόσοι τρομοκράτες ή πόσες επιθέσεις αυτοκτονίας οφείλονται σε προσωπική θυματοποίηση, υπάρχουν ενδείξεις που υποδηλώνουν την ύπαρξη αυτού του μοτίβου¹⁶. Εντούτοις, η προσωπική εμπειρία δεν οδηγεί

---

¹⁴ Eric Shaw, "Political Terrorists: Dangers of Diagnosis and an Alternative to the Psychopathology Model." *International Journal of Law and Psychiatry* 8 (1986): 359–368. Σύμφωνα με τον Shaw, (1986) η επιλογή ενός ατόμου να συμμετάσχει σε μια τρομοκρατική οργάνωση γίνεται σε στάδια και εξαιτίας μιας σειράς παραγόντων που όλοι μαζί επιδρούν. Συγκεκριμένα αναφέρει τραύματα του παρελθόντος, το ιστορικό της οικογένειας, προβληματικές συνθήκες, γεγονότα που το εξωθούν στην ανάληψη δράσης (συνήθως σύγκρουση με την αστυνομία ή τις αρχές γενικά) και σχέση με άλλα άτομα που είναι ήδη μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων.

¹⁵ Βλέπε Shaw, (1986) που παρομοιάζει την εισαγωγή σε μια τρομοκρατική ομάδα με την πρόσληψη σε μια νέα εργασία.

¹⁶ Andrew Silke, "Retaliating Against Terrorism." Στο *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and Its Consequences*, επιμ. Andrew Silke, 215–231. Chichester: Wiley, 2003. Ο Silke εδώ παρατηρεί ότι ενδέχεται να παρουσιάζεται αύξηση της τρομοκρατίας μετά από πολεμικές επιχειρήσεις, φέρνοντας σαν παράδειγμα τις επιχειρήσεις των ΗΠΑ στη Λιβύη, μετά από τις οποίες παρουσιάστηκε έξαρση των τρομοκρατικών δράσεων. Ωστόσο καθώς δεν υπάρχει η δυνατότητα, λόγω της

αναγκαία σε βία, εκτός εάν αντιληφθεί το άτομο ότι εκπροσωπεί μια πιο ευρεία ομάδα και θυματοποιείται λόγω της αντίστοιχης ευρύτερης θυματοποίησης. Γενικά, η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να προκαλέσει αντιδράσεις δυσαρέσκειας και τη δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για τη ριζοσπαστικοποίηση και τη στρατολόγηση στην τρομοκρατία¹⁷.

2.2.2. ΑΤΟΜΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΙΤΙΑΣΗ

Οι περιπτώσεις όπου ένα άτομο εκδηλώνει ατομική ριζοσπαστικοποίηση μέσω πολιτικής βίας, δηλαδή όπου δρα μόνο του και όχι σαν μέλος μιας ομάδας, είναι σπάνιες. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το άτομο συνήθως έχει κάποια σύνδεση με κάποια πιο ευρεία ιδεολογική αντίληψη. Ωστόσο, αυτή η κατηγορία ριζοσπαστικοποίησης συχνά συνδέεται με κάποια μορφή ψυχοπαθολογίας.¹⁸ Ένα χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αυτής της κατηγορίας είναι ο "μακελάρης" της Νορβηγίας, Anders Breivik,¹⁹ ο οποίος εκτέλεσε εβδομήντα επτά ανθρώπους, υποκινούμενος από ακραίες ρατσιστικές αντιλήψεις. Αυτός ο μηχανισμός συνήθως συνδέεται με ρατσιστικές πεποιθήσεις, ιδεολογήματα και ύπαρξη εμμονών,²⁰ χαρακτηριστικά τα οποία μας εξηγούν γιατί οι πράξεις τους είναι ατομικές και όχι ομαδικές, καθώς δύσκολα μια ομάδα ανέχεται τέτοιες καταστάσεις συνδεόμενες με την ψυχοπαθολογία του ενός. Τέλος, ένα ακόμη κλασικό παράδειγμα μοναχικών τρομοκρατών είναι και οι αεροπειρατές,²¹ οι οποίοι συχνά αποδεικνύονται ως άτομα με ψυχικά προβλήματα.

φύσης τους, να ερευνηθούν εις βάθος οι τρομοκρατικές οργανώσεις δεν μπορούν να προκύψουν αξιόπιστα στοιχεία.

¹⁷ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναθεωρημένη Στρατηγική της ΕΕ για την Καταπολέμηση της Ριζοσπαστικοποίησης και της Στρατολόγησης στην Τρομοκρατία. Βρυξέλλες, 19 Μαΐου 2014. Πρόσβαση Δεκέμβριος 2023. <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EL&f=ST%209956%202014%20INIT>.

¹⁸ Franco Ferracuti, "A Sociopsychiatric Interpretation of Terrorism." The Annals of the American Academy of Political and Social Science 463 (1982): 129–141. Σύμφωνα με τον Ferracuti, ο μοναχικός τρομοκράτης απλά δεν υπάρχει σαν είδος, πρόκειται για έναν ψυχικά ασθενή

¹⁹ Anders Breivik, A European Declaration of Independence: Manifesto. Πρόσβαση Δεκέμβριος 2023. <http://unitednations.ispnw.org/archives/breivik-manifesto-2011.pdf>.

²⁰ Ενδεικτικά παραδείγματα επιθέσεων με ρατσιστικά κίνητρα είναι η περίπτωση του Ted Kaczynski, που έστειλε ταχυδρομικά βόμβες προκειμένου να αντιμετωπίσει τη τεχνολογική πρόοδο που ο ίδιος θεωρούσε ως απειλή και οι περιπτώσεις των Buford Furrow και Matt Hale, που πίστευαν στην ανωτερότητα της λευκής φυλής. Σύμφωνα με τον Hudson (1999) οι μελέτες τις τρομοκρατίας σπάνια ασχολούνται με την περίπτωση του μοναχικού τρομοκράτη (Lone Wolf) καθώς πέρα από το γεγονός ότι θεωρούνται ψυχικά ασθενείς η γενικότερη εκτίμηση είναι ότι είναι μάλλον απίθανο να γίνουν δεκτοί σε μια τρομοκρατική οργάνωση καθώς η παθολογία τους δεν τους επιτρέπει να ενσωματωθούν.

²¹ Zbigniew Brzezinski, "The Dangers of Demonization." The New York Times, October 2004. Ωστόσο η μελέτη του Hubbard για τους αεροπειρατές το 1971, ενίσχυσε την τότε πεποίθηση ότι η τρομοκρατία είναι έργο ψυχικά ασθενών ατόμων και έστρεψε την προσοχή σε ένα μέρος μόνο του πληθυσμού που θα μπορούσε να στραφεί στην τρομοκρατία. Δυστυχώς η τάση για απλοποιήσεις και δημιουργία ξεκάθαρων «κακών» αποτελεί σύννηθες φαινόμενο που ενισχύεται, συνήθως, από την πολιτική και τα ΜΜΕ, όπως παρατηρεί ο Brzezinski μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ακόμα και έγκυρα και σοβαρά ΜΜΕ όπως π.χ. οι New York Times υπέπεσαν σε απλοποιήσεις που ενίσχυαν την Ισλαμοφοβία.

2.2.3. ΑΤΟΜΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ

ΜΙΑ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Όπως έχει ήδη επισημανθεί, η διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης ενός ατόμου συνήθως συμβαίνει βήμα προς βήμα και σπάνια εκδηλώνεται αμέσως. Ένα βασικό στοιχείο σε αυτήν τη διαδικασία είναι η επαφή του ατόμου με τις ιδεολογικές αντιλήψεις της ομάδας. Η κοινωνική ψυχολογία έχει προβεί σε μελέτες προκειμένου να διαπιστώσει πώς η συμμετοχή σε μια τέτοια ομάδα μπορεί να επηρεάσει το άτομο. Η ανάγκη να γίνει ένα άτομο αποδεκτό το οδηγεί να προσαρμόσει την ιδεολογία του για να ταιριάζει με την ομάδα. Εντός της ομάδας, μπορεί να αυξήσει σταδιακά τη ριζοσπαστικοποίηση των πεποιθήσεών του ή της συμπεριφοράς του. Σημαντικό ρόλο εδώ διαδραματίζει και ο συναισθηματικός δεσμός του ατόμου με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, καθώς οι τρομοκρατικές οργανώσεις λόγω της φύσης τους συνήθως επιλέγουν πιο οικεία και φιλικά προσκείμενα σε αυτές άτομα, άτομα δηλαδή που εμπιστεύονται, αντί για άγνωστους.²²

2.2.4. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΜΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΛΟΓΩ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΜΕΤΑΤΟΠΙΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΚΡΑ, ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΟΜΟΪΔΕΑΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Έρευνες προερχόμενες από τον τομέα της ψυχολογίας, έχουν αποδείξει ότι συχνά σε μια ομάδα υπάρχει μια ροπή για τη μετατόπιση των απόψεων των μελών προς την κυρίαρχη άποψη ή την γνώμη που εκφράζει το "μέσο όρο".²³ Βάσει αυτής της θεώρησης, η μετατόπιση των ατόμων προς πιο ριζοσπαστικές και ακραίες δράσεις μπορεί να ερμηνευθεί υπό αυτό ακριβώς το πρίσμα της σύμπλευσης με τις υποστηριζόμενες τάσεις της ομάδας τους. Ανάλογα με το ποιες απόψεις κυριαρχούν σε μια ομάδα, τα μέλη της μπορεί να αλλάξουν τις δικές τους απόψεις για να συμβαδίσουν με το γενικότερο συναίσθημα της ομάδας. Συγκεκριμένα, όταν ένα άτομο βρίσκεται σε μια ομάδα, αισθάνεται εσωτερική πίεση να συμφωνήσει με την κυρίαρχη άποψη που επικρατεί σε αυτήν. Ωστόσο, στην περίπτωση της ριζοσπαστικοποίησης, η άποψη αυτή δεν προκύπτει από την υπεροχή των επιχειρημάτων των ατόμων που υποστηρίζουν ακραίες ιδέες. Αντ' αυτού, η

---

²² Όπως παρατηρούν όμως οι Plous και Zimbardo (2004) τα ίδια δημογραφικά χαρακτηριστικά παρουσιάζουν και οι περισσότεροι κοινόι εγκληματίες. Εκτιμούν δε ότι τα συγκεκριμένα άτομα (νεαροί άνδρες προερχόμενοι κυρίως, αλλά όχι μόνο, από μη προνομιούχες κοινωνικές ομάδες) είναι εξίσου πιθανό να επιλέξουν το κοινό έγκλημα και όχι την τρομοκρατία.

²³ Matt Ridley, *Οι ρίζες της αρετής*. Μετάφραση: Άννα Παπασταύρου. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1998. Ουσιαστικά αναφερόμαστε στον λεγόμενο «κομφορμισμό» δηλαδή την προσαρμογή και αποδοχή από τα μέλη της επικρατούσας ή αποδεκτής συμπεριφοράς σε μια ομάδα ανεξάρτητα από τις προσωπικές διαφοροποιήσεις και απόψεις των μελών. Σύμφωνα με τον Ridley ο κομφορμισμός είναι μέρος της ύπαρξης μας και ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται η επιβίωση μιας κοινωνίας ή μιας ομάδας και η συνεργασία μεταξύ των μελών της. Μπορεί να εκφραστεί με κάτι σχετικά ανώδυνο όπως η μόδα στα ρούχα αλλά μπορεί υπό συνθήκες να οδηγήσει σε ακραίες καταστάσεις όπως π.χ. στη Ναζιστική Γερμανία όπου ένας ολόκληρος λαός αποδέχτηκε πολιτικές και συμπεριφορές που σε ατομικό επίπεδο πιθανότατα θα απέρριπτε. Ιδιαίτερη ανάλυση στο ζήτημα των μηχανισμών του κομφορμισμού σε Boyd, Robert, και Peter J. Richerson. *Culture and Cooperation*. Chicago: University of Chicago Press, 1990.

εικόνα που δημιουργείται από την ομάδα για αυτά τα άτομα παίζει τον πιο κρίσιμο ρόλο. Αυτό που συνήθως συμβαίνει είναι το εξής, όσοι χρησιμοποιούν τη ρητορική και εκφράζουν πιο ακραίες ιδέες είναι πιο πιθανό να λάβουν αναγνώριση και θαυμασμό από τα άλλα μέλη, καθώς φαίνονται να είναι πιο πιστοί στους στόχους που έχει θέσει η ομάδα, γεγονός που ενισχύει τελικά την τάση των υπολοίπων να συμφωνήσουν με αυτές τις απόψεις ή να προχωρήσουν σε πιο ακραίες θέσεις για να μην απομονωθούν ή να τιμωρηθούν. Απόρροια τούτου, η μέση άποψη της ομάδας να μετακινείται προς πιο ακραίες απόψεις σε σύγκριση με άλλες ομάδες που έχουν παρόμοιες πεποιθήσεις.²⁴

2.2.5. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΜΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΥΠΟ ΑΠΟΜΟΝΩΣΗ ΚΑΙ

ΑΠΕΙΛΗ

Το κύριο χαρακτηριστικό αυτού του μηχανισμού είναι η σύνδεση που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών μικρών ομάδων. Η στενή σχέση και η εμπιστοσύνη που αναπτύσσεται μεταξύ των μελών μιας ομάδας οδηγεί σε μεγάλη πίεση για συμφωνία μεταξύ τους. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι που ανήκουν σε μια ομάδα αισθάνονται ένα βαθύ δεσμό με τους συντρόφους τους, αφού εμπιστεύονται τη ζωή τους σε αυτούς. Ωστόσο, αυτή η στενή σχέση μπορεί να οδηγήσει επίσης σε πιέσεις για την αποδοχή της κοινής άποψης της ομάδας.²⁵

Σύμφωνα με τη θεωρία δυναμικής της ομάδας, υπάρχουν δύο αξιακές τάσεις: πρώτον, οι αξίες των υλικών στόχων που αφορούν τα πρακτικά οφέλη, ήτοι αυτά που προσδοκά ένα μέλος να αποκτήσει μέσω της συγκεκριμένης συμμετοχής του, όπως την επίτευξη κοινών στόχων και την αίσθηση ασφάλειας, και δεύτερον, οι αξίες της κοινωνικής πραγματικότητας που διαμορφώνονται από την ομάδα.

Αποδεικνύεται ότι η ομάδα αναλαμβάνει να ικανοποιήσει ανάγκες που η ευρύτερη κοινωνία ή το επίσημο κράτος δεν είναι σε θέση να καλύψει, και μερικές φορές δρα εναντίον του. «Οι παράγοντες που συμβάλλουν στη ριζοσπαστικοποίηση και τη στρατολόγηση στην τρομοκρατία μπορούν να περιλαμβάνουν την ανισότητα, την περιθωριοποίηση, τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη δυσκολία πρόσβασης σε ποιοτική εκπαίδευση. Οι παράγοντες αυτοί δεν οδηγούν αναγκαστικά σε ριζοσπαστικοποίηση και στρατολόγηση στην τρομοκρατία αλλά μπορούν να κάνουν ελκυστικότερη την εξτρεμιστική προπαγάνδα που στηρίζει ή συνδέεται με την τρομοκρατία».²⁶

---

²⁴ Ο Merari (2007) παρατηρεί ότι σε αρκετές περιπτώσεις εξτρεμιστικές οργανώσεις επιβάλλουν παράλογους κανόνες, με σκληρές τιμωρίες σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, στα μέλη και τους υποστηρικτές τους προκειμένου να επιδείξουν την δύναμη τους και την δυνατότητα επιβολής των κυρίαρχων τάσεων της ομάδας.

²⁵ Βλέπε σελ. 14, περί «κονφορμισμού»

²⁶ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναθεωρημένη Στρατηγική της ΕΕ για την Καταπολέμηση της Ριζοσπαστικοποίησης και της Στρατολόγησης στην Τρομοκρατία. Βρυξέλλες, 19 Μαΐου 2014. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EL&f=ST%209956%202014%20INIT>.

Η κοινωνική πραγματικότητα της ομάδας περιλαμβάνει λιγότερο εμφανή χαρακτηριστικά, μέσω των οποίων δε πετυχαίνει τη συνοχή και τη συμφωνία της ομάδας και δίνεται έτσι αξία στα ιδεολογικά της θεμέλια, τις πρακτικές της, καθώς και το επίπεδο δέσμευσης των μελών της. Όταν υπάρχει συμφωνία και συνοχή μεταξύ των μελών, η ομάδα ενισχύεται και αποκτά μεγαλύτερη δύναμη. Αυτά τα χαρακτηριστικά είναι κρίσιμα σε περιβάλλοντα όπως η στρατιωτική εκπαίδευση, όταν όμως η ομάδα παραβιάζει τους νόμους, μπορεί να έρθει αντιμέτωπη με καταστάσεις απειλητικές ή απομόνωσης. Ωστόσο, αυτά είναι τα χαρακτηριστικά που ενδυναμώνουν τη συνοχή της ομάδας και την κατασταλτική της ικανότητα να αντιμετωπίζει προκλήσεις.

2.2.6. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΟΜΑΔΑΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΒΑΣΗ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Ακόμα και σε άτομα που ανταγωνίζονται για την ίδια βάση στήριξης, οι ομάδες τείνουν να γίνουν πιο ριζοσπαστικές προκειμένου να υποστηρίξουν σθεναρότερα τα αιτήματά τους και να κυριαρχήσουν. Ένα τέτοιο παράδειγμα που χρησιμοποιεί αυτόν τον μηχανισμό είναι το Παλαιστινιακό Μέτωπο για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης, το οποίο προσέφυγε σε αυτοκτονίες μιας και τέτοια πρακτική ακολουθούσε η δεύτερη Ιντιφάντα, παρόλο που ήταν Μαρξιστές με τελείως διαφορετικές βάσεις στην ιδεολογία τους. Στο βωμό του ανταγωνισμού και της επικράτησης μπορούν να προβούν σε δολοφονίες ακόμα και ομοϊδεατών αντίπαλων ομάδων²⁷ τους.

Σύμφωνα με τη θεωρία δυναμικής της ομάδας, η απειλή από ομοϊδεάτες ανταγωνιστές εκλαμβάνεται σαν απειλή από κάποιον εχθρό κι ως εκ τούτου οι πιέσεις για μη απόκλιση και οι ισχυρές κυρώσεις σε τέτοια περίπτωση, παράγουν υψηλή συνοχή στα μέλη της ομάδας. Ο ανταγωνισμός ομοϊδεατών για την υποστήριξη της βάσης είναι στην ουσία ανταγωνισμός για την επιβίωση, στην οποία η βία εναντίον του εξωτερικού εχθρού συχνά συνδέεται με τη βία κατά του ομοϊδεάτη εχθρού.

2.2.7. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΟΜΑΔΑΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ ΜΕ ΤΗΝ ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ- ΣΥΜΠΥΚΝΩΣΗ

Αυτή η μορφή ριζοσπαστικοποίησης έχει αποτελέσει κεντρικό θέμα στην έρευνα της θεωρίας των κοινωνικών κινημάτων. Μια ομάδα με περιορισμένη και ασαφή υποστήριξη από τον λαό καταφέρνει να οργανωθεί επαρκώς για να πραγματοποιήσει μια δημόσια εκδήλωση διαμαρτυρίας.

---

²⁷ François Migaux, “The Roots of Islamic Radicalism.” Στο *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*, επιμ. Gérard Chaliand και Arnaud Blin, 279–292. Berkeley: University of California Press, 2007. Όπως παρατηρεί ο Migaux διαφορετικές ομάδες μαχητών για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης, διεκδικούσαν, ιδιαίτερα στη δεύτερη ιντιφάντα, το χαρακτηρισμό των αγνών μαχητών που δεν ήταν διατεθειμένοι να έρθουν σε οποιαδήποτε συνεννόηση ή συμφωνία με τις εχθρικές δυνάμεις (Ισραήλ), ερχόμενοι συχνά σε σύγκρουση με ομοϊδεάτες τους που είχαν πιο μετριοπαθείς τάσεις.

Η κρατική εξουσία συχνά χρησιμοποιεί βία για να καταστείλει την ομάδα, είτε με αδικαιολόγητη βία είτε με περιορισμό των πολιτικών ή ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ωστόσο, δεν είναι σπάνιο αποτέλεσμα να είναι η αύξηση της συμπάθειας προς τα θύματα της κρατικής καταστολής και η ενίσχυση της κινητοποίησης των υποστηρικτών της ομάδας. Μια τέτοια δυναμική είναι ικανή στη συνέχεια να οδηγήσει σε ριζοσπαστικοποίηση μαζικά²⁸. Ανάμεσα στους ακτιβιστές ενός κινήματος, υπάρχει μια διαδικασία, η λεγόμενη συμπύκνωση, κατά την οποία, έπειτα και από την είσοδο στην παράνομη δραστηριότητα, ορισμένοι απογοητεύονται και εγκαταλείπουν λόγω των υψηλών κινδύνων που ελλοχεύουν, ενώ άλλοι ενισχύουν την αφοσίωσή τους και εντείνουν τις δράσεις τους, με απόρροια να δημιουργείται τελικά από την αρχική, μια άλλη ομάδα εξαιρετικά ριζοσπαστικών μελών, που θεωρείται τρομοκρατικός πυρήνας.²⁹

Η διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης μέσω της συμπύκνωσης ερείδεται στο πόσο έντονοι είναι οι συναισθηματικοί δεσμοί μεταξύ των ατόμων, ειδικά με αυτά που έχουν υποστεί τις σκληρές αντιδράσεις του κράτους. Σε πολλές περιπτώσεις, η οργάνωση αντιδρά επιδεινώνοντας την χρήση βίας ως αντίποινα στην κρατική βία. Παραδείγματος χάρη, κατά τη δεύτερη Ιντιφάντα στην Παλαιστίνη, οι συνεχείς επιθέσεις από το Ισραήλ ενίσχυσαν τη δημιουργία τρομοκρατικών ομάδων. Αυτές οι ομάδες, στο πλαίσιο του ανταγωνισμού μεταξύ τους, χρησιμοποίησαν σειρά βομβιστικών επιθέσεων αυτοκτονίας, ισορροπώντας σχεδόν τις απώλειες μεταξύ των Παλαιστινίων και των Ισραηλινών³⁰. Αυτό οδήγησε τις αντίπαλες πλευρές σε διαπραγματεύσεις και στην είσοδο σε μια μακροχρόνια περίοδο σχετικής ηρεμίας κατά τη δεκαετία του 2000.

2.2.8. ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΟΜΑΔΑΣ ΥΠΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

Η εσωτερική αντιπαλότητα για την εξουσία μπορεί να προκαλέσει σοβαρές διαμάχες εντός μιας οργάνωσης. Συχνά, οι προσωπικές ή πολιτικές διαφορές οδηγούν σε προσωπικές εχθρότητες, που με τη σειρά τους οδηγούν σε διασπάσεις της οργάνωσης και στη δημιουργία νέων ομάδων. Ένα παράδειγμα είναι η οργάνωση IRA, όπου οι εσωτερικές της διαμάχες οδήγησαν σε διαίρεση και αντιπαράθεση μεταξύ των μελών. Η συνεργασία εναντίον εξωτερικών απειλών μπορεί να είναι η μοναδική λύση για την επιβίωση της οργάνωσης, σύμφωνα με μελετητές.

---

²⁸ Gérard Chaliand και Arnaud Blin, *A History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*. Berkeley: University of California Press, 2007. Μια τέτοια περίπτωση είναι και του IRA, όπου η σκλήρυνση της πολιτικής του Ηνωμένου Βασιλείου για την πάταξη της τρομοκρατίας, που περιελάμβανε μια σειρά από μέτρα που καταστρατηγούσαν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα (σύλληψη και κράτηση χωρίς απαγγελία κατηγοριών και δίκη, έρευνα και κράτηση χωρίς στοιχεία κ.ο.κ.) έφερε ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα και οδήγησε σε έξαρση των τρομοκρατικών επιθέσεων.

²⁹ Σύμφωνα με τους Chaliand και Blin (2007) ο IRA δεν είχε περισσότερα από 200 έως 400 σκληροπυρηνικά μέλη, αυτά που διέπρατταν και τις τρομοκρατικές δράσεις, ωστόσο είχε πολλαπλάσιο αριθμό υποστηρικτών και συμπαθούντων.

³⁰ Andrew Silke, “Retaliating Against Terrorism.” Στο *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and Its Consequences*, επιμ. Andrew Silke, 215–231. Chichester: Wiley, 2003. Τα γεγονότα αυτά φαίνεται να συμβαδίζουν με την εκτιμήσεις του Silke που παρατήρησε (στην περίπτωση της Λιβύης) ότι οι στρατιωτικές επεμβάσεις της Δύσης ενδέχεται να ενισχύουν τις τρομοκρατικές δράσεις αντί να τις μειώνουν.

Κατανοώντας αυτήν τη διαδικασία από την οπτική της ομάδας, δεν πρέπει να εκπλήσσει η τάση προς διάσπαση. Όταν η ομάδα αισθάνεται ότι αντιμετωπίζει έντονες εξωτερικές απειλές, είναι φυσιολογικό να ασκείται πίεση για ενότητα εντός της ομάδας. Σε αυτό το πλαίσιο, τα μέλη της ομάδας σπάνια αντιστέκονται στην πίεση για ομοφωνία, καθώς η αντίθεση μπορεί να οδηγήσει στην απομόνωσή τους ή ακόμη και στην αποβολή από την ομάδα³¹.

2.2.9. ΜΑΖΙΚΗ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΜΑΧΗ ΜΕ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΟΜΑΔΑ

Αυτή η μορφή ριζοσπαστικοποίησης αναπτύσσεται με βάση τη θεωρία της δυναμικής της ομάδας. Σε μικρές ομάδες, η παρουσία εξωτερικής απειλής οδηγεί σε ενίσχυση της ενότητας της ομάδας, με την αυξημένη εκτίμηση προς τους ηγέτες, τις αυστηρότερες κυρώσεις για τα μέλη που αποκλίνουν, και την εδραίωση των κανόνων.³² Σε μεγαλύτερες ομάδες, ο σύνδεσμος αυτός αντικαθίσταται από άλλες δυναμικές λόγω χάρη από τον πατριωτισμό ή τον εθνικισμό.³³ Ένα παράδειγμα είναι η αντίδραση των Αμερικανών μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου. Ο πατριωτισμός τους ενισχύθηκε, υποστηρίζοντας τον Πρόεδρό τους και απορρίπτοντας οποιαδήποτε αμφισβήτηση, ενώ αντιλαμβάνονταν την επίθεση ως επίθεση κατά των αξιών τους. Αυτή η αντίδραση, ωστόσο, είχε δυσάρεστες επιπτώσεις, με ορισμένους να στοχοποιούνται και με λάθος εκτιμήσεις να επηρεάζουν την κυβέρνηση και τις αποφάσεις της.

Επιπλέον, παρατηρείται συχνά ότι οι ομάδες που βρίσκονται σε σύγκρουση, ειδικά κατά τη διάρκεια μακροχρόνιων περιόδων βίας, μπορούν να εξελιχθούν υιοθετώντας ακόμα πιο ακραίες στάσεις, θεωρώντας τον εχθρό όχι πια ως ανθρώπινο ον, αλλά ως απόλυτο εχθρό. Αυτή η ενταμένη εχθρότητα προς την έτερη ομάδα χαρακτηρίζεται ως μίσος³⁴. Αυτός ο μηχανισμός μπορεί να

³¹ Robert Boyd και Peter J. Richerson. *Culture and Cooperation*. Chicago: University of Chicago Press, 1990

³² John Hartung, "Love Thy Neighbor: The Evolution of Ingroup Morality." *Skeptic* 3, no. 4 (1995): 86–99. Από ανθρωπολογική πλευρά ο Hartung, σχολιάζει ότι η φύση του ανθρώπου είναι να σχηματίζει ομάδες για να υπερασπίζεται ή να διεκδικεί οφέλη από άλλες αντίπαλες ομάδες. Δημιουργείται μια αντίληψη του «εμείς» και «αυτοί», όπου αυτοί που δεν ανήκουν στην ομάδα και τους συμπαθούντες αυτής είναι κατώτεροι και δεν έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα μέλη της ομάδας. Όπως σχολιάζει και ο Ridley (1998), οι φυλετικές, θρησκευτικές και εθνικές διακρίσεις προάγουν αυτή τη διαφοροποίηση και η δημιουργία ομάδων είναι μέρος της ύπαρξής μας.

³³ R. T. Naylor, *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance, and the Underworld Economy*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2001, Tarak Barkawi, και Mark Laffey. "The Postcolonial Moment in Security Studies." *Review of International Studies* 32, no. 2 (2006): 329–352, Daniel W. Drezner, *All Politics Is Global: Explaining International Regulatory Regimes*. Princeton: Princeton University Press, 2008, Zbigniew Brzezinski, *The Choice: Global Domination or Global Leadership*. New York: Basic Books, 2004, Zbigniew Brzezinski, *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*. New York: Basic Books, 2013. Ανεξάρτητα της επιστημονικής τους προσέγγισης και της πολιτικής τους τοποθέτησης τονίζουν την συσπείρωση που παρατηρήθηκε σε εθνικό επίπεδο, την έξαρση του πατριωτικού και εθνικού φρονήματος, ενισχυμένου και από την κυβέρνηση και τα ΜΜΕ.

³⁴ Scott Plous και Philip Zimbardo. "The Psychology of Terrorism." Στο *Psychology and Social Responsibility: Facing Global Challenges*, επιμ. Sylvia Staub, 221–239. New York: New York University

οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη ριζοσπαστικοποίηση κατά τη διάρκεια πολέμων, ακόμα και όταν τα ίδια τα μέλη της ομάδας δεν έχουν περιέλθει στην θέση του θύματος από την αντίπαλη ομάδα.

Αυτή η στάση εκδηλώνεται όχι μόνο από τρομοκρατικές ομάδες, αλλά και από ευρύτερες ομάδες όπως εθνικές και θρησκευτικές ομάδες, οι οποίες κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες μπορούν να εμφανίσουν παρόμοια μορφή μίσους προς άλλες ομάδες που θεωρούν αντιπαθείς ή εχθρικές.³⁵ Η αύξηση της Ισλαμικής τρομοκρατίας κατά δυτικών στόχων και η εμφάνιση περισσότερων "τζιχαντιστών" φαίνεται να σχετίζεται με αυξημένη εθνικιστική και θρησκευτική πόλωση, καθώς και με την αντίδραση στην αντιμετώπιση των μουσουλμάνων από τις δυτικές χώρες και στην επιβολή της παγκοσμιοποίησης από αυτές.

Τέλος, μια άλλη παράμετρος που μπορεί να προκαλέσει μαζική ριζοσπαστικοποίηση είναι η δημιουργία μαρτύρων, δηλαδή ατόμων που θυσιάζουν τη ζωή τους για την ομάδα και τους στόχους της. Αυτή η πράξη ενισχύει την πίστη και την εμπιστοσύνη στις αρχές της οργάνωσης, καθώς οι σύντροφοί τους βλέπουν τη θυσία τους ως ακόμα ένα σημάδι αφοσίωσης στον κοινό σκοπό. Αυτοί που είναι έτοιμοι να θυσιάσουν τη ζωή τους πιστεύουν ότι η πράξη τους έχει έναν ιερό χαρακτήρα, προσδίδοντας ακόμα μεγαλύτερη σημασία στα ιδανικά της ομάδας.

2.2.10. ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Μέσω των ανωτέρω μηχανισμών παρουσιάστηκαν οι αλλαγές στην ψυχολογία και στη συμπεριφορά των ανθρώπων που είναι ικανές να τους ωθήσουν σε τρομοκρατικές πράξεις. Πέραν αυτών των μηχανισμών, αναμφίβολα υπάρχουν κι άλλοι σύμφωνα με τους οποίους εξηγείται η πρόκληση τρομοκρατικών επιθέσεων.

Η τρομοκρατία είναι ένα πολυπλοκότατο φαινόμενο που δεν μπορεί να εξηγηθεί με μία μόνο προσέγγιση. Υπάρχει μια σειρά παραγόντων, που περιλαμβάνουν τόσο προσωπικά όσο και

Press, 2004. Το «μίσος» για τους άλλους αποτελεί ένα βασικό λόγο για τρομοκρατική δράση. Ωστόσο όπως παρατηρούν οι Hudson (1999), Silke (2003), Victoroff, (2005) και Plous και Zimbardo, (2004) το ανησυχητικό είναι ότι δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που να ξεχωρίζει μια ομάδα από μια άλλη σε σχέση με τις πιθανότητες να εκτραπούν στη βία και την τρομοκρατία. Οι περισσότεροι τρομοκράτες δείχνουν μάλλον φυσιολογικοί άνθρωποι με ίσως λίγο μεγαλύτερη ροπή στη βία.

³⁵ Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books, 1997, Zbigniew Brzezinski, "The Dangers of Demonization." *The New York Times*, October 2004, Zbigniew Brzezinski, *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*. New York: Basic Books, 2013, Samuel P. Huntington, "The Clash of Civilizations?" *Foreign Affairs* 72, no. 3 (1993): 22–49, Ήφαιστος, Παναγιώτης. *Η Θρησκεία στη Διεθνή Πολιτική*. Αθήνα: Ποιότητα, 1999. Πρόσφατα γεγονότα δείχνουν ότι οι φυλετικές, θρησκευτικές, ιδεολογικές διαφορές, μεταξύ κρατών αλλά και εντός τους, και οι συσπειρώσεις που προκαλούν κάθε άλλο παρά έχουν εξαλειφθεί και η αναζωπύρωση τους είναι θέμα συνθηκών και πολιτικής.

κοινωνικά κίνητρα, οι οποίοι επηρεάζουν την απόφαση ατόμων και ομάδων να ριζοσπαστικοποιηθούν και να επιλέξουν την τρομοκρατική δράση. Επίσης, το νομικό και κοινωνικό πλαίσιο παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των συνθηκών υπό τις οποίες εμφανίζεται η τρομοκρατία. Για να κατανοήσουμε πλήρως τη φύση και τις αιτίες της τρομοκρατίας, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας όλες αυτές τις διαφορετικές πτυχές και παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των πολιτιστικών και κοινωνικών παραμέτρων που επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τις αξίες των ανθρώπων σε κάθε κοινότητα ή κοινωνικό σύνολο.

Η πολιτική και θεσμική κατάσταση μιας χώρας αναμφίβολα σχετίζεται με το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Η συζήτηση για το ποιο πολιτικό σύστημα είναι πιο αποτελεσματικό στην αντιμετώπισή της είναι συνεχής στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Τα δημοκρατικά καθεστάτα, παρότι δεν διαθέτουν βίαια μέσα διακυβέρνησης, είναι περισσότερο προσανατολισμένα στην προστασία των ατομικών ελευθεριών και συχνά αντιμετωπίζουν προκλήσεις στην επιβολή αυστηρών μέτρων κατά της τρομοκρατίας εξαιτίας αυτού του λόγου.³⁶ Από την άλλη πλευρά, τα αυταρχικά καθεστάτα μπορούν να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά τα μέσα καταστολής, αλλά συχνά επιφέρουν αδικίες και περιορισμούς στα πολιτικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών.

Ο Brzezinski (2004) παρατηρεί ότι τα δημοκρατικά καθεστάτα, ειδικά στις ανεπτυγμένες δυτικές χώρες, είναι πιο ευάλωτα στην τρομοκρατία. Αυτό συμβαίνει επειδή αυτές οι χώρες έχουν περισσότερα να χάσουν από μια τρομοκρατική επίθεση, όπως η ελευθερία, η δημοκρατία και η ασφάλεια των πολιτών. Επίσης, οι δημοκρατικές κοινωνίες είναι ανοικτές και ελεύθερες, κάτι που μπορεί να καταστήσει ευκολότερη την είσοδο τρομοκρατικών οργανώσεων ή την πρόκληση τρομοκρατικών ενεργειών.³⁷ Σύμφωνα με τον Keane (2004), οι δημοκρατικές κοινωνίες, ιδίως στη

---

³⁶ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Έκθεση αξιολόγησης της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και των συνδέσεων με το οργανωμένο έγκλημα, 2010/2311(INI), Ιούλιος 2011. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/printfichedocumentation.pdf?id=588921&lang=en>.

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι δημοκρατικές κοινωνίες όπως παρουσιάζεται και στην έκθεση αξιολόγησης του 2010 2010/2311(INI)του Ιουλίου 2011) αφορά το πώς θα παταχθεί η τρομοκρατία και οι συνδέσεις της με το οργανωμένο έγκλημα ενώ ταυτόχρονα θα διαφυλαχθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι δημοκρατικοί θεσμοί.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόταση για αναθεωρημένη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης στην τρομοκρατία, Βρυξέλλες, 19 Μαΐου 2014 (OR. en) 9956/14. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EL&f=ST%209956%202014%20INIT>.

Αντίστοιχα το ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ Βρυξέλλες, 19 Μαΐου 2014 (OR. en) 9956/14 στην πρόταση για αναθεωρημένη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης στην τρομοκρατία, αναγνωρίζει τους κινδύνους που ελλοχεύουν από τον πιθανό κοινωνικό αποκλεισμό ευάλωτων ομάδων και τονίζει ότι η πρόληψη και πάταξη της τρομοκρατίας απαιτεί τη συνδρομή και την εγρήγορση όλων των πολιτών μιας χώρας

³⁷ Zbigniew Brzezinski, *The Choice: Global Domination or Global Leadership*. New York: Basic Books, 2004. Το βασικό του επιχείρημα είναι ότι οι ευημερούσες δυτικές κοινωνίες δίνουν μεγάλη αξία στη ίδια τη ζωή των πολιτών τους, το επίπεδο διαβίωσης, τα κεκτημένα ανθρώπινα δικαιώματα κ.ο.κ., θέματα που οι τρομοκρατικές επιθέσεις θέτουν σε αμφισβήτηση. Κατά τον Brzezinski(2004), περισσότερο από το

Δύση και στην Ευρώπη, τείνουν να πιστεύουν ότι η βία χαρακτηρίζει τους «άλλους», όπως το «δαιμονικό Ισλάμ», και όχι αυτές, και ότι έχει μείνει πίσω στο παρελθόν τους. Ωστόσο, αυτή η άποψη φαίνεται υποκριτική και αναποτελεσματική, καθώς η βία εκδηλώνεται εκεί όπου υπάρχουν διαφορετικά συμφέροντα, ανεξαρτήτως της εξέλιξης της κοινωνίας. Η αδιαλλαξία και η εθελοτυφλία στη βία καθιστούν τις δημοκρατικές κοινωνίες πιο ευάλωτες σε αυτήν³⁸.

Προς επίρρωση των ανωτέρω, η διεθνούς φήμης βραβευμένη λογοτέχνης Arundhati Roy (2009) στην Ινδία εξέδωσε βιβλίο που στηλιτεύει τα κακώς κείμενα του «μεγαλύτερου Δημοκρατικού κράτους στον κόσμο», τονίζοντας ότι η Δημοκρατία δεν αποτελεί πανάκεια για τις κοινωνίες αλλά ένα ιδανικό που ακόμα δεν έχει γίνει πραγματικότητα.³⁹

Η παγκόσμια πολιτική και οικονομική τάξη θεωρείται επίσης παράγοντας πρόκλησης της τρομοκρατίας, καθότι εύκολα αναπτύσσονται αισθήματα αδικίας και αντιστάσεις ενάντια στην παγκοσμιοποίηση⁴⁰, κίνδυνοι οι οποίοι αναγνωρίζονται και από τις υπηρεσίες του ΟΗΕ⁴¹. Ωστόσο, αυτό δεν είναι απόλυτο, παραδείγματος χάρη όταν οι πολιτικές που εφαρμόζονται προκρίνουν την διανομή του πλούτου και της εξουσίας διεθνώς σε πλαίσιο συνεργασίας, τότε οδηγούμαστε στην μείωση των αδικιών και τελικά στην υποστήριξη της τρομοκρατίας.

Οι ερευνητές παρατηρούν ότι η τρομοκρατία συνδέεται συχνά με οικονομικές ανισότητες και, σε μικρότερο βαθμό, με πολιτικές ανισότητες. Ωστόσο, ο ρόλος των θρησκευτικών και γλωσσικών διακρίσεων χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι χώρες με έντονες οικονομικές ανισότητες και διακρίσεις εναντίον μειονοτήτων είναι πιο επιρρεπείς σε τρομοκρατικές επιθέσεις. Ωστόσο, η συγκεκριμένη σχέση απαιτεί ακόμα μία πιο εξειδικευμένη έρευνα. Άλλοι πιθανοί παράγοντες που χρήζουν περαιτέρω μελέτης είναι ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός, το μέγεθος της κυβέρνησης, το μέγεθος του πληθυσμού και η παρουσία εμφύλιου πολέμου στη χώρα καταγωγής. Εν γένει, φαίνεται ότι οι χώρες που αντιμετωπίζουν τα περισσότερα προβλήματα τρομοκρατίας είναι εκείνες που παρουσιάζουν έντονες οικονομικές και εθνοτικές διαφορές και διακρίσεις.

Η τρομοκρατία, επίσης, εξηγείται και μέσω της μετάδοσης ιδεών. Η τρομοκρατία επιδεικνύει σημαντική διάχυση τόσο χρονικά, όσο και χωρικά. Χρονικά, η προηγούμενη τρομοκρατία μπορεί

πραγματικό κόστος των τρομοκρατικών επιθέσεων ο κίνδυνος βρίσκεται στην «αγωνία» και τον πανικό που μπορούν να προκαλέσουν ζημιώνοντας την εύρυθμη λειτουργία των δυτικών κοινωνιών.

³⁸ John Keane, *Violence and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

³⁹ Arundhati Roy, *Η σκοτεινή πλευρά της δημοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ψυχογιός, 2009.

⁴⁰ Νίκος Κοτζιάς, *Η Νέα Παγκόσμια Τάξη και η Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2003. Κοτζιάς, Νίκος, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2012. Κότιος, Γιώργος. *Ασφάλεια και Δημοκρατία: Η Διάσταση της Κρίσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2012.

⁴¹ J. Heine και R. Thakur, *The Dark Side of Globalization*. Tokyo: United Nations University Press, 2011.

να ενθαρρύνει νέες επιθέσεις στο εσωτερικό μιας χώρας, καθώς οι νέοι δράστες επωφελούνται από την εμπειρία των προηγούμενων. Επίσης, υπάρχει και η χωρική μετάδοση, όπου μια χώρα που αντιμετωπίζει τρομοκρατία μπορεί να έχει «μολυνθεί» από αυτό το πρόβλημα από τις γειτονικές της χώρες. Αυτή η διάχυση μπορεί να ενθαρρύνει τις αναδυόμενες τρομοκρατικές ομάδες να συνεργαστούν, μειώνοντας το κόστος των επιθέσεών τους και αυξάνοντας τα οφέλη τους. Οι συνεργασίες αυτές μπορούν να περιλαμβάνουν την ανταλλαγή όπλων, τεχνογνωσίας, ακόμα και την συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες, όπως η διακίνηση ναρκωτικών ή η εμπορία ανθρώπων.

Η παρουσία μειονοτήτων συχνά συνδέεται με την εμφάνιση τρομοκρατικών ενεργειών σε μια κοινωνία. Οι διακρίσεις που υφίστανται κατά αυτών των μειονοτήτων δημιουργούν ανασφάλεια και μπορεί να αποτελέσουν κίνητρο για τη δημιουργία τρομοκρατικών οργανώσεων και την εκτέλεση τρομοκρατικών πράξεων. Ωστόσο, κάθε περίπτωση είναι μοναδική και οι συνθήκες που οδηγούν σε αυτήν την κατάσταση διαφέρουν, καθιστώντας ανέφικτη την εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων.

Το ζήτημα της ισλαμικής τρομοκρατίας και ιδιαίτερα η έννοια της τζιχάντ έχει αναδειχθεί σε ένα σημαντικό θέμα παγκοσμίως. Η λέξη "τζιχάντ" στο Κοράνι αναφέρεται στην προσπάθεια των πιστών να ακολουθήσουν το δρόμο του Θεού (Αλλάχ). Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, ο όρος "τζιχάντ"⁴² συνδέεται με τον "ιερό πόλεμο" κατά των μη μουσουλμάνων ή των εχθρών του Ισλάμ, με τους οπαδούς της "τζιχάντ" να θεωρούνται φανατικοί ισλαμιστές τρομοκράτες.

Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν το ζήτημα της ισλαμικής τρομοκρατίας, καθώς ο μουσουλμανικός πληθυσμός τους, είτε ως μειονότητες είτε μέσω της μετανάστευσης, αυξάνεται και επηρεάζει τις εσωτερικές ισορροπίες τους. Πρόσφατες επιθέσεις σε διάφορες χώρες της Δύσης αποδεικνύουν ότι το πρόβλημα της ισλαμικής τρομοκρατίας επηρεάζει τις κοινωνίες αυτές. Οι τρομοκράτες εκμεταλλεύονται τις δυνατότητες που προσφέρουν οι ευρωπαϊκές χώρες, είτε όντας πολίτες αυτών είτε εκμεταλλεζόμενοι την ευρωπαϊκή τους υπηκοότητα, για να προετοιμάσουν και να διεξάγουν επιθέσεις με εμπειρία στη χρήση όπλων ασπαζόμενοι τις εξτρεμιστικές ιδέες του Ισλάμ.

Η μετακίνηση της προτίμησης σε μικρούς και συγκεκριμένους στόχους, καθώς και οι επιθέσεις από μοναχικούς τρομοκράτες ή ζεύγη τρομοκρατών αντί για μαζικές επιθέσεις, καθιστούν τον έλεγχο και την αντιμετώπιση αυτών πιο περίπλοκη και δύσκολη. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι τρομοκράτες προσαρμόζονται στις καταστάσεις και εκμεταλλεύονται τις

---

⁴² Murtadha Mutahhari, Ayatullah. Jihad, Holy War in Islam and its Legitimacy. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.al-islam.org/jihad-holy-war-islam-and-its-legitimacy-quran-ayatullah-murtadha-mutahhari/lecture-one-questions#b-can-we-fight-all-people-book>.

ευκαιρίες που προσφέρουν οι ανεπτυγμένες κοινωνίες για να διαπράξουν τις επιθέσεις τους. Τέλος, οι αντιτρομοκρατικές υπηρεσίες αναφέρουν ότι περίπου 3.000 Ευρωπαίοι μουσουλμάνοι έχουν ταξιδέψει σε μουσουλμανικές χώρες για εκπαίδευση και επιστρέφουν στην Ευρώπη, αυξάνοντας τον κίνδυνο τρομοκρατικών επιθέσεων στο εσωτερικό των χωρών τους ⁴³.

3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

3.1. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

---

⁴³ P. Nesser και A. Stenersen, *Terrorism in Europe: The Challenges and the Responses*. Oslo: Norwegian Defence Research Establishment, 2014.

3.1.1.Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ο ΟΗΕ⁴⁴ εξέτασε διεξοδικά το ζήτημα της τρομοκρατίας από το 1974 και, έκτοτε, έχει εκδώσει πολλά ψηφίσματα, συμβάσεις κ.ά. για την αντιμετώπιση του ζητήματος.

Κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1970 και του 1980, τα Ηνωμένα Έθνη προσπάθησαν να δώσουν έναν ορισμό για την έννοια της τρομοκρατίας, δίχως ωστόσο να επιτευχθεί κοινή συναίνεση των μελών, εξαιτίας των διαφορών αναφορικά με τη χρήση βίας στο πλαίσιο συγκρούσεων για λόγους εθνικής απελευθέρωσης και αυτοδιάθεσης⁴⁵. Το 1996, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε συμπληρωματική δήλωση για τον περιορισμό της Διεθνούς τρομοκρατίας (A/RES/51/210) αναφέροντας ως τρομοκρατικές ενέργειες: «Τα εγκλήματα που έχουν ως σκοπό ή υπολογίζουν να προκαλέσουν κατάσταση τρόμου στο ευρύ κοινό, σε μια ομάδα ατόμων ή σε συγκεκριμένα άτομα για πολιτικούς σκοπούς και τα οποία είναι σε κάθε περίπτωση αδικαιολόγητα, ανεξάρτητα από τα πολιτικά, φιλοσοφικά, ιδεολογικά, φυλετικά, εθνικιστικά, θρησκευτικά ή άλλης φύσεως επιχειρήματα που μπορεί να επικαλεσθεί για να τα δικαιολογήσει.⁴⁶ Από το 2000, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ ασχολείται με τη δημιουργία μιας Σύμβασης για τη Διεθνή Τρομοκρατία (Comprehensive Convention on International Terrorism)⁴⁷. Παρά το γεγονός ότι η σύμβαση δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί ο ορισμός, που υιοθετήθηκε το 2002 αναφέρει πως τρομοκρατική ενέργεια θεωρείται: «Οποιοδήποτε άτομο διαπράττει αδίκημα που προκαλεί:

(α) Θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες σε οιοδήποτε πρόσωπο, ή

(β) Σοβαρές ζημιές σε δημόσια ή ιδιωτική περιουσία, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων χώρων, των κρατικών ή κυβερνητικών εγκαταστάσεων, του δημόσιου συστήματος μεταφορών, των υποδομών ή του περιβάλλοντος, ή

(γ) Υλικές ζημιές σε χώρους, εγκαταστάσεις, ή συστήματα, που συνεπάγονται ή ενδέχεται να προξενήσουν σημαντικές οικονομικές απώλειες, όταν ο σκοπός της συμπεριφοράς, λόγω της

---

⁴⁴ Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών είναι ένας διεθνής οργανισμός που ιδρύθηκε το 1945 για την προώθηση της ειρήνης, της ασφάλειας, και της οικονομικής ανάπτυξης. Στον Οργανισμό συμμετέχουν 192 χώρες. Τα βασικά του Όργανα είναι η Γενική Συνέλευση, το Συμβούλιο Ασφαλείας, το Διεθνές Δικαστήριο της Δικαιοσύνης, το Συμβούλιο Κηδεμονιών, το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο και η Γενική Γραμματεία. Επιπλέον το έργο του οργανισμού επιμερίζεται σε διάφορες ειδικές Οργανώσεις και Επιτροπές.

⁴⁵ United Nations. Terrorism Definitions. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. http://web.archive.org/web/20070527145632/http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.htm.

⁴⁶ United Nations General Assembly Resolution. A/51/210. December 1996. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r210.htm>

⁴⁷ United Nations General Assembly Document. A/57/37. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.un.org/documents/ga/docs/57/a5737.pdf>

φύσης ή του πλαισίου της, είναι να εκφοβίσει έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσει μια κυβέρνηση ή ένα διεθνή οργανισμό να κάνει ή να απέχει από οποιαδήποτε πράξη».

Προκειμένου να δημιουργηθεί ένα αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο για την πρόληψη και την καταστολή της διεθνούς τρομοκρατίας, ο ΟΗΕ έχει ακολουθήσει κάποιες «τομεακές» προσεγγίσεις, στοχεύοντας στον προσδιορισμό των εγκλημάτων που θεωρούνται πως ανήκουν στον ορισμό των τρομοκρατικών ενεργειών. Έτσι προέκυψαν μια σειρά στοχευμένων Διεθνών Συμβάσεων όπως η Σύμβαση για τρομοκρατικές βομβιστικές επιθέσεις (International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, A/RES/52/164, 9 Ιανουαρίου 1998), η Σύμβαση για τη καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, G.A./RES/109, 9 Δεκεμβρίου 1999) και η Σύμβαση για την καταπολέμηση των πράξεων πυρηνικής τρομοκρατίας (International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, A/RES/59/290, 13 Απριλίου 2005) οι οποίες ορίζουν με περισσότερη σαφήνεια τις εν λόγω τρομοκρατικές ενέργειες.

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11/9/2001, μετά την αρχική έκπληξη και σύγχυση που προκάλεσε ανέδειξε στο προσκήνιο την επιτακτική ανάγκη λήψης μέτρων πρόληψης και καταστολής της τρομοκρατίας. Μια πρώτη εμφάνιση αυτής της ανάγκης ήρθε με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας ⁴⁸ του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Έπειτα από την αρχική καταδίκη με την απόφαση S/RES/1368⁴⁹ της 12 Σεπτεμβρίου 2001 ακολούθησε η απόφαση S/RES/1373⁵⁰ της 28 Σεπτεμβρίου 2001 η οποία περιλαμβάνει έναν αναλυτικό κατάλογο των μέτρων τα οποία θα πρέπει να υιοθετήσουν όλα τα κράτη μέλη. Η απόφαση 1373/2001 αναφέρει κάθε πράξη τρομοκρατίας ως απειλή για την ειρήνη και ασφάλεια και καταδικάζει τις μεθόδους και τις πρακτικές της τρομοκρατίας ως αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Ανάμεσα στα μέτρα αναφέρεται η απαγόρευση προς τα κράτη να προσφέρουν άσυλο σε τρομοκράτες, η απαγόρευση χρηματοδότησης των τρομοκρατικών ενεργειών και η δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων όσων υπάρχει υποψία πως συνδέονται σε τρομοκρατικές ενέργειες. Προβλέπεται ακόμα η στενή συνεργασία των κρατών για την ανταλλαγή και τη συλλογή πληροφοριών και η αμοιβαία συνδρομή και βοήθεια στις έρευνες. Το Συμβούλιο Ασφαλείας αναφέρει επίσης ανησυχία για τους δεσμούς της τρομοκρατίας με το διεθνές οργανωμένο έγκλημα και τις ποικιλόμορφες εκφάνσεις του, όπως το παράνομο εμπόριο όπλων.

---

⁴⁸ Το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αποτελεί διεθνές όργανο που φέρει την κύρια ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, έχει την εξουσία να αποφασίζει για σχετικά ζητήματα εκδίδοντας σχετικά για τα κράτη ψηφίσματα. Βάσει του καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ όλα τα μέλη του ΟΗΕ συμφωνούν να εκτελούν τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, ενσωματώνοντας τις σχετικές αποφάσεις στην εθνική νομοθεσία τους.

⁴⁹ Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. "Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας." Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>.

⁵⁰ Ευρωπαϊκή Ένωση. "Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας," 12 Δεκεμβρίου 2003. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:344:0070:0075:EN:PDF>.

Η απόφαση 1373/2001 φέρει βαρύνουσα σημασία διότι είναι δεσμευτική για όλα τα κράτη μέλη και τους διεθνείς οργανισμούς, σύμφωνα με το άρθρο 25 του Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Για την ορθότερη εφαρμογή των παραπάνω το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφάσισε την δημιουργία ειδικών οργάνων και συγκεκριμένα της Αντιτρομοκρατικής Επιτροπής (Counter Terrorism Committee, A/RES/1373 (2001) και A/RES/1624 (2005)) και της Επιτροπής Κυρώσεων που συγκροτείται από όλα τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.

3.1.2. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Το θεσμικό πλαίσιο κατά της τρομοκρατίας στην Ευρώπη αποτελείται από ένα σύνολο νομικών και θεσμικών μέτρων που έχουν σχεδιαστεί για την πρόληψη, την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στην ευρωπαϊκή επικράτεια. Αυτό το πλαίσιο περιλαμβάνει τόσο νομοθεσία που εγκρίνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και τα εθνικά μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη.

Οι βασικές πτυχές του θεσμικού πλαισίου κατά της τρομοκρατίας στην Ευρώπη περιλαμβάνουν:

1. Νομοθεσία της ΕΕ για την τρομοκρατία: Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει εγκρίνει ένα ευρύ φάσμα νομοθεσιών που καλύπτουν διάφορες πτυχές της τρομοκρατίας. Αυτές περιλαμβάνουν την πρόληψη της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών, τη συνεργασία στον τομέα της ασφάλειας και της δικαιοσύνης, καθώς και την ενίσχυση των μέτρων ελέγχου στα εξωτερικά σύνορα.

Ακροθιγώς θα αναφέρουμε ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης ήδη από το 1977 ασχολήθηκε με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας σε θεσμικό επίπεδο και υιοθέτησε την Ευρωπαϊκή σύμβαση για την Καταπολέμηση της τρομοκρατίας (European Convention on the Suppression of terrorism, CETS No 090). Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 και την υιοθέτηση της απόφασης 1373/2001 από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε δύο Κοινές Θέσεις, την 2001/930 και την 2001/931 στις 28 Δεκεμβρίου 2001.

Επιπλέον, στις 27 Δεκεμβρίου 2001 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησε τον κανονισμό EC No. 2580/2001⁵¹ για να εφαρμοστεί η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων φυσικών και νομικών προσώπων. Ακολούθησε ακόμη μια απόφαση πλαίσιο από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2002/475) στις 13 Ιουνίου του 2002 που αφορούσε τον ορισμό της τρομοκρατίας, την ποινικοποίηση της σύστασης τρομοκρατικής οργάνωσης και την ανάγκη ενσωμάτωσης αντι-τρομοκρατικής νομοθεσίας στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Την ίδια ημέρα υιοθετήθηκε ακόμη μια απόφαση πλαίσιο, το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης (2002/584, European Arrest Warrant) το οποίο προβλέπει την άμεση έκδοση των ατόμων που θεωρούνται ύποπτα για τρομοκρατικές ενέργειες.

---

⁵¹ Ευρωπαϊκή Ένωση. "Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας," 12 Δεκεμβρίου 2003. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:344:0070:0075:EN:PDF>.

Επιπλέον η ΕΕ προσπάθησε να απαντήσει στην πρόκληση της τρομοκρατίας με την υιοθέτηση του κειμένου της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας⁵² τον Δεκέμβριο του 2003, καθορίζοντας, για πρώτη φορά, αρχές και σαφείς στόχους για την προαγωγή των συμφερόντων της ΕΕ στον τομέα της ασφάλειας με βάση τις βασικές αξίες που διέπουν τις Αρχές της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ).

2. Θεσμικοί Μηχανισμοί ΕΕ: Η Europol είναι ο βασικός θεσμικός φορέας της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Δραστηριοποιείται ως κέντρο ανάλυσης πληροφοριών και συντονισμού δράσεων μεταξύ των κρατών μελών. Επίσης, η Eurojust παρέχει νομική υποστήριξη σε ποινικές διώξεις που σχετίζονται με την τρομοκρατία.

3. Εθνικά Μέτρα: Κάθε κράτος μέλος διαθέτει τη δική του εθνική νομοθεσία για την τρομοκρατία και λαμβάνει μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης της απειλής. Αυτά τα μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν την ενίσχυση των αστυνομικών δυνατοτήτων, την επέκταση των νομικών πλαισίων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αύξηση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών αρχών.

4. Προληπτικά Μέτρα και Εκπαίδευση: Επιπλέον των νομοθετικών και επιβαλλόμενων μέτρων, τα κράτη μέλη επιδιώκουν επίσης την πρόληψη της τρομοκρατίας μέσω της εκπαίδευσης, της ευαισθητοποίησης και της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών. Αυτό περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για τους επαγγελματίες της ασφάλειας και τους δημόσιους υπαλλήλους, καθώς και εκστρατείες ευαισθητοποίησης για το ευρύ κοινό.

Συνολικά, το θεσμικό πλαίσιο κατά της τρομοκρατίας στην Ευρώπη είναι ένα σύνθετο σύνολο νομικών, θεσμικών και πρακτικών μέτρων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση μιας σημαντικής και συνεχώς εξελισσόμενης απειλής.

3.2. Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

3.2.1. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η ως άνω προσέγγιση είναι ουσιώδης για την κατανόηση της τρομοκρατίας και άλλων παρεμφερών φαινομένων, όπως η παγκοσμιοποίηση και το οργανωμένο έγκλημα. Η τρομοκρατία είναι ένα σύνθετο και πολυδιάστατο φαινόμενο που δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνο από την οπτική γωνία ενός κράτους ή μιας οργάνωσης. Το διεθνές σύστημα και οι διεθνείς σχέσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του περιβάλλοντος στο οποίο αναπτύσσεται η τρομοκρατία. Παράγοντες όπως οι διεθνείς συγκρούσεις, οι γεωπολιτικές αντιξοότητες, οι

---

⁵² Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας υιοθετήθηκε σαν κείμενο στις 12 Δεκεμβρίου 2003 και αναδεικνύει τις βασικές απειλές που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση (τρομοκρατία, διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής, περιφερειακές συγκρούσεις, αποτυχία των κρατών και οργανωμένη εγκληματικότητα)

κοινωνικές ανισότητες και η πρόσβαση σε πόρους επηρεάζουν την εμφάνιση και την εξέλιξη της τρομοκρατίας.

Η ανάλυση της τρομοκρατίας πρέπει να ενσωματώσει το διεθνές πλαίσιο και να εξετάσει τους διεθνείς παράγοντες που επηρεάζουν την εμφάνιση, την εξέλιξη και την αντίδραση στην τρομοκρατία. Με αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να αναπτύξουμε στρατηγικές που λαμβάνουν υπόψη τις πολυπλοκότητες και τις διασυνδέσεις του φαινομένου, οι οποίες συχνά υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα. Μόνο με μια ολοκληρωμένη και διεθνούς εμβέλειας προσέγγιση θα είμαστε ικανοί να ελπίζουμε σε πιο αποτελεσματικές λύσεις για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Αν και η τρομοκρατία συχνά αντιμετωπίζεται ως ένα αυτόνομο ζήτημα, η πραγματικότητα είναι πολύ πιο πολύπλοκη. Οι ρίζες της τρομοκρατίας συνδέονται στενά με διεθνείς παράγοντες, όπως οι γεωπολιτικές συγκρούσεις, η οικονομική ανισότητα, ο κοινωνικός αποκλεισμός και η πολιτική ανασφάλεια. Η προσέγγιση της τρομοκρατίας ως αυτόνομου φαινομένου μπορεί να περιορίσει την κατανόηση των πλήρων αιτιών και των συνεπειών της. Αντίθετα, πρέπει να την αντιληφθούμε ως ένα πρόβλημα που είναι ενσωματωμένο σε ένα ευρύτερο πλαίσιο διεθνών σχέσεων, οικονομικών δομών και πολιτικών διακυβερνητικών σχέσεων. Οι επιστημονικές προσεγγίσεις που περιορίζονται σε αυτόν τον τρόπο σκέψης, δηλαδή της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας ως ένα αυτόνομο ζήτημα, μπορεί να μην προσφέρουν την πλήρη κατανόηση του φαινομένου και να οδηγήσουν σε ανεπαρκείς στρατηγικές για την αντιμετώπισή του. Εντούτοις, πρέπει να εφαρμόζουμε πολυδιάστατες προσεγγίσεις που λαμβάνουν υπόψη την πολυπλοκότητα και τη σύνθετη φύση του φαινομένου.⁵³

Οι Bergesen και Lizardo εστιάζουν σε μια σημαντική πτυχή της τρομοκρατίας: τη σχέση της με την αλλαγή στη συσχέτιση δυνάμεων στο διεθνές πλαίσιο. Η παρακμή της υπάρχουσας ηγεμονίας ή η διάλυση πρώην αυτοκρατορικών δομών, όπως η Σοβιετική Ένωση, μπορεί να δημιουργήσει ένα κενό εξουσίας ή μια αστάθεια σε ορισμένες περιοχές. Αυτό το κενό μπορεί να εκμεταλλευτούν νέες κυβερνήσεις ή μη κρατικοί παράγοντες μέσω της άσκησης βίας και της τρομοκρατίας για να εδραιώσουν ή να ενισχύσουν την εξουσία τους. Σε χώρες όπου η έννοια του κράτους είναι ακόμα ασαφής ή η υπόστασή του δεν έχει εδραιωθεί πλήρως, η τρομοκρατία μπορεί να είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη καθώς η αστάθεια και η ανεπάρκεια των θεσμών επιτρέπουν σε ομάδες και οργανώσεις να δραστηριοποιούνται με ελευθερία. Επιπλέον, η παρουσία μικτών πληθυσμών μπορεί να επιδεινώσει τις κοινωνικές εντάσεις και να διευκολύνει τη δράση τρομοκρατικών ομάδων που εκμεταλλεύονται αυτές τις διαφορές.

Αυτές οι εκτιμήσεις καταδεικνύουν τη σύνθετη φύση της τρομοκρατίας και τον στενό δεσμό της με τις γεωπολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στις οποίες εμφανίζεται. Η καταπολέμησή της απαιτεί συνεργασία σε διεθνές επίπεδο και συντονισμένες προσπάθειες για την αντιμετώπιση των ριζών της.

---

⁵³ Παναγιώτης Ήφαιστος, *Οι Διεθνείς Σχέσεις*. 4η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2009.

Ο Brzezinski (1997) παρουσιάζει ένα ευρύτερο γεωπολιτικό πλαίσιο, εστιάζοντας στην Ευρασία ως μια ενδιαφέρουσα περιοχή που αντιμετωπίζει πολλές γεωπολιτικές προκλήσεις. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης οδήγησε σε μια ανακατάταξη των δυνάμεων και των σχέσεων εντός της περιοχής. Αυτή η ανασύνθεση προκαλεί αναταραχές και αναζωπυρώσεις σε πολλές περιοχές, με την επίδραση αντιπάλων δυνάμεων να είναι παρούσα και να αυξάνει τον κίνδυνο ενόπλων συγκρούσεων, κρίσεων και εθνικιστικών αντιπαραθέσεων.⁵⁴ Ο Mearsheimer (1990) συμπληρώνει αυτήν την άποψη, εκφράζοντας ανησυχία για τον κίνδυνο πολέμου και κρίσεων στην Ευρώπη μετά την κατάρρευση της τάξης του Ψυχρού Πολέμου. Υπογραμμίζει το γεγονός ότι η αναδιανομή της στρατιωτικής δύναμης και η αλλαγή των διεθνών σχέσεων μπορεί να αυξήσει την τάση προς τη βία και τις συγκρούσεις.⁵⁵

Αυτές οι απόψεις προσφέρουν ένα πλαίσιο κατανόησης για τον ρόλο των διεθνών σχέσεων και της γεωπολιτικής στην εμφάνιση και εξάπλωση της τρομοκρατίας. Οι συνεχείς αλλαγές στην ισορροπία των δυνάμεων και οι γεωπολιτικές τάσεις μπορούν να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον όπου η τρομοκρατία μπορεί να αναπτυχθεί και να επιβιώσει. Κατανοώντας αυτές τις διαδικασίες, μπορούμε να αναπτύξουμε πιο αποτελεσματικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

3.2..2. ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η θεωρία του ρεαλισμού⁵⁶, ευρέως αποδεκτή στο πλαίσιο των Διεθνών Σχέσεων, διαχωρίζεται συνήθως σε δύο κύριες κατηγορίες: τον αμυντικό και τον επιθετικό ρεαλισμό.

1. Αμυντικός ρεαλισμός: Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, η βασική προτεραιότητα είναι η διατήρηση της ισορροπίας δυνάμεων και η αποφυγή προκλήσεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε αντιδράσεις από άλλα κράτη. Οι ρεαλιστές αυτής της κατηγορίας πιστεύουν ότι η προσπάθεια για εξασφάλιση υπεροχής ή ηγεμονίας ενδέχεται να προκαλέσει αντιδράσεις και να αναιρέσει τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από αυτήν.

2. Επιθετικός ρεαλισμός: Αντίθετα, οι επιθετικοί ρεαλιστές θεωρούν ότι το διεθνές σύστημα είναι εγγενώς άναρχο και ότι τα κράτη επιδιώκουν τη μέγιστη δυνατή δύναμη για να εξασφαλίσουν την ασφάλειά τους. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, η απόκτηση ηγεμονίας σε μια περιοχή αποτελεί τη μοναδική επιλογή ενός κράτους για την εξασφάλιση της ασφάλειάς του.

Και οι δύο προσεγγίσεις έχουν τη δική τους λογική και αξίζουν προσοχής στην ανάλυση των Διεθνών Σχέσεων. Ο Waltz είναι ένας από τους κύριους εκφραστές του αμυντικού ρεαλισμού, ενώ

---

⁵⁴ Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. Cambridge, MA: Perseus-Basic Books, 1997

⁵⁵ John J. Mearsheimer, "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War." *International Security* 15, no. 1 (1990): 5–56.

⁵⁶ Steven E. Lobell, "War is Politics: Offensive Realism, Domestic Politics, and Security Strategies." *Security Studies* 12, no. 2 (2003): 164–194. Συνοπτική παρουσίαση από Lobell, 2003

ο Mearsheimer⁵⁷ είναι γνωστός ως θεωρητικός εκφραστής του επιθετικού ρεαλισμού. Και οι δύο προσεγγίσεις αντανάκλουν την προσπάθεια των κρατών να εξασφαλίσουν τα συμφέροντά τους σε ένα διεθνές σύστημα που χαρακτηρίζεται από έλλειψη κεντρικής αρχής.

Οι προσπάθειες των κρατών για τη διατήρηση της ασφάλειάς τους μέσω κάθε δυνατού μέσου δεν είναι μόνο προνόμιο των ηγετικών χωρών αλλά αφορά κάθε κράτος. Σύμφωνα με τον Πλατιά (1999)⁵⁸, σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα, τα κράτη αναζητούν τη διατήρηση της σχετικής τους θέσης στη διανομή της ισχύος. Αυτό συμβαίνει γιατί ο φόβος τους είναι ότι άλλα κράτη μπορεί να κερδίσουν σχετικά περισσότερα από αυτά, με αποτέλεσμα να απειληθεί η ίδια η ασφάλειά τους.

Η επιδίωξη της σχετικής ισχύος αντανάκλα την επιθυμία των κρατών να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους και την ικανότητά τους να επιτύχουν τους στόχους τους. Η αναβάθμιση της θέσης τους και η εξασθένιση των αντιπάλων τους αποτελούν μέρος της στρατηγικής τους. Σύμφωνα με τον Πλατιά (1999), τα κράτη επιδιώκουν την ενίσχυση της θέσης τους και την αποδυνάμωση των αντιπάλων τους. Όπως επισημαίνει ο Ήφαιστος (1999)⁵⁹, όλα τα κοινωνικά σύνολα επιζητούν την ανεξαρτησία και την αυτονομία τους, η οποία, ωστόσο, σε ένα διεθνές πλαίσιο, μπορεί να οδηγήσει σε διλήμματα ασφαλείας, καθώς η αναζήτηση ασφάλειας από ένα κράτος μπορεί να σημαίνει ανασφάλεια για ένα άλλο. Η ετερότητα των κοινωνικών οντοτήτων του διεθνούς συστήματος είναι αναπόφευκτη και οδηγεί σε συγκρούσεις, καθώς κάθε κοινωνικό σύνολο επιδιώκει την επιβεβαίωση των συμφερόντων του.

Αντιμετωπίζοντας τις τρομοκρατικές απειλές, τα κράτη πρέπει να λαμβάνουν υπόψιν τους περιορισμούς και το κόστος των δράσεών τους. Αυτό είναι ένα βασικό στοιχείο του πολιτικού ρεαλισμού, ο οποίος υποστηρίζει ότι τα κράτη πρέπει να προστατεύουν τα συμφέροντά τους με ορθολογικό τρόπο. Αυτό σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις πρέπει να επιδιώκουν στρατηγικές που μεγιστοποιούν τα οφέλη τους σε σχέση με το κόστος των ενεργειών τους. Αναγνωρίζοντας τη σημασία της οικονομίας για την εθνική ασφάλεια, οι μεγάλες δυνάμεις επιδίδονται σε προσπάθειες για την ανάπτυξη ισχυρών οικονομιών. Αυτό δε συμβαίνει μόνο για την ευημερία των πολιτών τους, αλλά και για την απόκτηση στρατιωτικού πλεονεκτήματος⁶⁰. Όπως επισημαίνεται⁶¹, η

---

⁵⁷ John J. Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα-W.W. Norton & Company, 2007. Επίσης Ήφαιστος, Παναγιώτης. *Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*. Βιβλιοθήκη Ιστορίας, Θεωρίας και Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 1999

⁵⁸ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, 1999, 32 -33. Η ανάλυση στο συγκεκριμένο απόσπασμα αφορά κυρίως τις σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας.

⁵⁹ Παναγιώτης Ήφαιστος, *Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*. Τέταρτη Έκδοση. Βιβλιοθήκη Ιστορίας, Θεωρίας και Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 1999, 66 - 67

⁶⁰ John J. Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα-W.W. Norton & Company, 2007, 300

⁶¹ John J. Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα-W.W. Norton & Company, 2007, 300

δυνατότητα ενός κράτους να επιβιώσει στο διεθνές περιβάλλον είναι ακόμα σημαντικότερη από την εσωτερική του ευημερία.

Συνεπώς, η ασφάλεια και η επιβίωση στο διεθνές περιβάλλον απαιτούν από τα κράτη να εξετάζουν προσεκτικά τις στρατηγικές τους και να δίνουν προτεραιότητα στην εξωτερική ασφάλεια έναντι της εσωτερικής ευημερίας.

3.2.3. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΣΤΟΧΩΝ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Αυτά τα γεγονότα έχουν διαμορφώσει την αντίληψη της τρομοκρατίας και έχουν καταδείξει την ανάγκη για συντονισμένες δράσεις και στρατηγικές για την αντιμετώπισή της. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας απαιτεί συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών, καθώς και την ανάπτυξη πολυδιάστατων προσεγγίσεων που να περιλαμβάνουν κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά μέτρα.

Ένα ζήτημα το οποίο εμφανίζεται κατά την εξέταση του φαινομένου της τρομοκρατίας, υπό το πρίσμα των διεθνών σχέσεων, είναι ότι οι αναλύσεις και οι προσεγγίσεις οι οποίες γίνονται στηρίζονται κυρίως στις «Δυτικές» αντιλήψεις.

Πρόκειται δηλαδή για μια οπτική των ισχυρών και μεγάλων κρατών, οπτική φυσικά που είναι μονόπλευρη, καθώς κατευθύνεται στο να εμφανίζει όλους όσους αντιστέκονται στις πολιτικές και στη κυριαρχία των κρατών αυτών, ως «τρομοκράτες». Κατ' αυτό το τρόπο οι αντιδραστικοί εμφανίζονται ως τρομοκράτες, διότι πρόκειται για μη κρατικούς δρώντες.

Η σύγχρονη μορφή τρομοκρατίας ωστόσο διαφέρει ως προς την αντιμετώπιση της καθώς αυτή έχει διεθνείς προεκτάσεις στρεφόμενη κατά πλείονων χωρών. Η γενική προσέγγιση του φαινομένου έχει δημιουργήσει μια αντιπαράθεση μεταξύ της «Δημοκρατικής» και «Φιλελεύθερης» Δύσης και του «σκοτεινού» και «φανατικού» Ισλάμ, ανασύροντας κατ' αυτό το τρόπο αποικιοκρατικά στερεότυπα⁶². Μια τέτοια αντίληψη είναι εξαιρετικά απλοϊκή και δεν ανταποκρίνεται στη πραγματικότητα. Αυτή η πεποιθήση ιδεολογικού και ηθικού και πλεονεκτήματος, δικαιολογεί τις επιθετικές πρακτικές σε επίπεδο διεθνών σχέσεων και είναι συμβατή με τη πολιτική των ΗΠΑ, παρά το γεγονός ότι δεν υπήρξαν στην ιστορία τους αποικιοκρατική δύναμη. Με αυτό τον τρόπο και υπό το επιστέγασμα της ηθικής ανωτερότητας στο πεδίο των Διεθνών Σχέσεων καταφέρνουν να πείσουν και το εσωτερικό ακροατήριο.⁶³

Οι πολίτες των ΗΠΑ παρουσιάζουν μια αποδοκιμασία προς τον «ρεαλισμό» των Διεθνών σχέσεων, παρά το γεγονός ότι η εξωτερική τους πολιτική τον εφαρμόζει στο μέγιστο. Αυτό που επιζητούν είναι η ύπαρξη «καλής» και «κακής» πλευράς, η ύπαρξη ενός εχθρού, τον οποίο θα πρέπει να αντιμετωπίσουν, ακόμη κι αν ο εχθρός αυτός είναι προϊόν κατασκευής της κυβέρνησης.

---

⁶² T. Barkawi, και M. Laffey, "The Postcolonial Moment in Security Studies." *Review of International Studies* (2006), 329–352

⁶³ Daniel W. Drezner, "The Realist Tradition in American Public Opinion." *Perspectives on Politics* 6, no. 1 (2008).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα υπήρξε η περίπτωση του Οσάμα Μπιν Λάντεν, ο οποίος εμφανίστηκε στη κοινή γνώμη των ΗΠΑ ως ο η προσωποποίηση του απόλυτου κακού, μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου.⁶⁴ Σε αυτή την κατεύθυνση γίνεται η εξαγωγή του δημοκρατικού και φιλελεύθερου μοντέλου διακυβέρνησης προς τα κράτη που επηρεάζουν οι δυτικές δημοκρατίες, μιας κι ένα τέτοιο «φωτισμένο» μοντέλο διακυβέρνησης έχει λιγότερες πιθανότητες να είναι εχθρικό προς τα συμφέροντά τους στο μέλλον. Κατ' αυτόν το τρόπο η διακυβέρνηση των κρατών αυτών, είναι περισσότερο κοντά στις ελίτ της Δύσης και στα πρότυπα της, διεκδικώντας μια κοσμική και όχι θεοκρατική πολιτειακή υπόσταση.⁶⁵ Το μοντέλο αυτό διακυβέρνησης, όμως, δε συμβαδίζει με την κουλτούρα και την παράδοση μεγάλης μερίδας κατοίκων των χωρών που επιχειρείται η εξαγωγή του δημοκρατικού μοντέλου. Επιπλέον, οι μεγάλες οικονομικές ανισότητες μεταξύ των κρατών, η φτώχεια και η ανεργία οδηγούν νέους ανθρώπους των χωρών αυτών να στραφούν στον εξτρεμισμό, στρεφόμενοι κατά των συστημάτων εξουσίας που κυριαρχούν.⁶⁶

Εκτός από τις ΗΠΑ που ακολουθούν αυτή την επεμβατική πολιτική στο πλαίσιο καταπολέμησης της τρομοκρατίας, υπάρχουν και άλλα κράτη τα οποία επιχειρούν να επικρατήσουν στην περιοχή τους. Ένα τέτοιο κράτος είναι και η Ρωσική Ομοσπονδία. Η πολιτική ελίτ της Ρωσίας επιχειρεί να ανακτήσει την επιρροή της πάλαι ποτέ Σοβιετικής Ένωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση της Ουκρανίας, μιας και η Ρωσία επιδιώκει η χώρα αυτή να αποτελέσει εκ νέου κομμάτι της⁶⁷. Σε αυτήν την κατεύθυνση κινήθηκε η αρχική προσάρτηση της Κριμαίας και ο επακόλουθος πόλεμος. Στόχος ήταν η προστασία των ρωσόφωνων περιοχών και κατοίκων με πολλές φορές να γίνεται επίκληση στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας που υφίστανται προκειμένου να δικαιολογηθούν οι στρατιωτικές επεμβάσεις. Μιας και υποστηρίζεται από τους Ρώσους ότι η ανεξαρτησία της Ουκρανίας που επιδιώκουν ΗΠΑ και Ε.Ε. βλάπτει τα συμφέροντά τους.

Ανάλογα ζητήματα ανακύπτουν και στη περίπτωση της Τουρκίας με τους Τσετσένους. Οι Τούρκοι επιδιώκουν να επεκτείνουν την σφαίρα επιρροής τους στην περιοχή υπό το πρίσμα της προστασίας των 13 εκατομμυρίων Ρώσων Μουσουλμάνων και Τουρκόφωνων πληθυσμών της πρώην ΕΣΣΔ, μιας και κατά τον Brzezinski η ρητορική των Τούρκων μιλά για απελευθέρωση των «αδελφών» τους.⁶⁸ Από τη πλευρά τους βέβαια οι Ρώσοι αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν τους Τσετσένους αυτονομιστές ως τρομοκράτες και χρησιμοποιούν κάθε μέσο για να κάμψουν τις ενέργειες τους.

Είναι φανερό ότι στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων προς επίτευξη των γεωπολιτικών επιδιώξεών της, κάθε χώρα χρησιμοποιεί μεθόδους, δράσεις και χαρακτηρισμούς κατά συγκεκριμένων

---

⁶⁴ R. T. Naylor, Bin Laden, Crime and Opportunism. 2001.

⁶⁵ François Migaux, The Roots of Islamic Radicalism and Al Qaeda. In The History of Terrorism, 2007.

⁶⁶ Zbigniew Brzezinski, The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. Cambridge, MA: Perseus-Basic Books, 1997. Pages 36, 133, 198.

⁶⁷ "Ukraine Beyond Politics." Le Monde Diplomatique, March 2014. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://mondediplo.com/2014/03/02ukraine>.

⁶⁸ Zbigniew Brzezinski, The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. Cambridge, MA: Perseus-Basic Books, 1997. Page 136.

ομάδων- εθνικών, θρησκευτικών, πολιτικών. Φυσικά η κατάσταση αυτή μπορεί να αλλάξει, αν αλλάξουν τα συμφέροντα και οι στόχοι που επιδιώκονται κάθε φορά. Χωρίς αμφιβολία κανένα κράτος δε θα μπορούσε να αναφέρει ότι στηρίζει ή βοηθά τρομοκρατικές δράσεις ή υποθάλπει τρομοκρατικές οργανώσεις.⁶⁹ Μια τέτοια δήλωση ή στήριξη θα σηματοδοτούσε επέμβαση στο εσωτερικό ενός άλλου κράτους. Στο επίπεδο όμως των διεθνών σχέσεων και της ρητορικής που τη συνοδεύει, οι αναφορές για το ποιο κράτος στηρίζει και υποθάλπει τρομοκρατικές οργανώσεις δίνει και παίρνει.⁷⁰ Το γεγονός όμως ότι δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι κάποια κράτη υποστηρίζουν τρομοκρατικές οργανώσεις για να δρουν στο εσωτερικό άλλων κρατών, δε σημαίνει ότι στην πράξη δε γίνεται, προκειμένου να ασκηθούν πιέσεις και να ελεγχθεί το κράτος αυτό. Όπως έλεγε χαρακτηριστικά και ένας εκ των κορυφαίων της σχολής του ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις, ο Henry Kissinger «δεν υπάρχουν σταθεροί εχθροί, ούτε σταθεροί φίλοι, μόνο συμφέροντα».⁷¹

3.3. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Οι συνέπειες της τρομοκρατίας είναι πολυεπίπεδες και εντοπίζονται σε πολλά στάδια και σημεία της ζωής και δραστηριότητας του ανθρώπου. Η τρομοκρατία και οι αντίστοιχες πολιτικές αντιμετώπισής της επηρεάζουν το κόστος της διεθνούς επιχειρηματικότητας⁷². Επιπλέον, η αύξηση της πιθανότητας επιθέσεων τρομοκρατίας σε μεγάλα κοινωνικά γεγονότα, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες⁷³ εμφυσεί αισθήματα ανασφάλειας και κινδύνου, ωθώντας τους ανθρώπους

---

⁶⁹ Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. Cambridge, MA: Perseus-Basic Books, 1997.

Η Σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν το 1979 οδήγησε τις Η.Π.Α. σε μια διττή πολιτική για την αντιμετώπιση των νέων συνθηκών, από τη μία προσέφεραν ενίσχυση στις τοπικές δυνάμεις αντίστασης και από την άλλη ενίσχυσαν την στρατιωτική παρουσία τους στην περιοχή του Κόλπου προκειμένου να ασκήσουν πίεση στη Σοβιετική Ένωση (Brzezinski, 1997) . Η ενίσχυση των Μουτζαχεντίν στο Αφγανιστάν, με τη συνδρομή του Πακιστάν, δε θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ενίσχυση της τρομοκρατίας. Ήταν μια ξεκάθαρη υποστήριξη στις αντιστασιακές δυνάμεις μιας χώρας η οποία δέχτηκε εισβολή, και έγινε στα πλαίσια μιας ξεκάθαρης και ιδιαίτερα επιτυχημένης στρατηγικής «αφαίμαξης» (bloodletting) της αντίπαλης δύναμης φροντίζοντας να την εμπλέξει σε ένα πόλεμο φθοράς στον οποίο θα εξαντλούσε τις δυνάμεις της (αναφορικά με στρατηγική δείτε Mearsheimer, Ηφαιστος, Πλατιάς). Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου δράσης και παρέμβασης μιας υπερδύναμης για την εκμετάλλευση μιας ευκαιρίας για την ενίσχυση της θέσης της, η παραδοχή από επίσημα χείλη της επιχείρησης αυτής προκάλεσε αναταραχή σε διεθνές επίπεδο ενώ θεωρήθηκε η πιο επιτυχημένη δράση των μυστικών υπηρεσιών των Η.Π.Α.

⁷⁰ U.S. Department of State. Countries Supporting Terrorism. 2008. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.state.gov/documents/organization/65476.pdf>. Ενδεικτικά η λίστα του State Department αναφορικά με τα κράτη που υποθάλπουν την τρομοκρατία.

⁷¹ Το σχόλιο αποδίδεται παραδοσιακά στον Kissinger αν και θεωρείται παραφθορά παρόμοιας διατύπωσης του Λόρδου Πάλμερστον τον 19^ο αιώνα

⁷² Thomas J. Bierstecker, "Targeting Terrorist Finances: The New Challenges of Financial Market Globalization." In *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*, edited by Ken Booth and Tim Dunne, 74–84. London: Palgrave, 2002, Brown, Jeffrey R., Randall S. Krozner, and Brian H. Jenn. "Federal Terrorism Risk Insurance." *National Tax Journal* 55, no. 3 (2002): 647–657.

⁷³ Δε θεωρείται τυχαίο ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο έγιναν μια μέρα μετά την ανάθεση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2012 στη συγκεκριμένη πόλη.

στο να είναι πιο προσεκτικοί και επιφυλακτικοί στις συναλλαγές τους, σκεπτόμενοι να ζημιωθούν δυνητικά. Αυτό αυξάνει τη ζήτηση για ασφαλιστική κάλυψη και συνεπώς και τα ασφαλιστικά κόστη. Επιπλέον, τα κόστη στις συναλλαγές αυξάνονται όσο επιχειρούνται προσπάθειες καταπολέμησης και καταστολής των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων και μεθόδων. Αυξάνονται, λοιπόν, τα κόστη λόγω των δαπανηρών επιθεωρήσεων και ελέγχων, της γενικότερης ενίσχυσης των αεροδρομίων και λιμανιών προκειμένου να ενισχυθεί αντίστοιχα και η ασφάλειά τους, με απόρροια να επηρεάζονται ως προς τα κόστη όσοι μετακινούνται μέσω της θάλασσας ή χρειάζονται την θάλασσα ως μέσο μεταφοράς, ήτοι τουρίστες, επιχειρήσεις ιδιαίτερα στην περίπτωση μάλιστα μεταφοράς αγαθών σημαντικότατο ρόλο διαδραματίζει και η ανάγκη για έγκαιρη μετακίνησή τους.

Επιπλέον, η αύξηση του εμπορίου παγκοσμίως και, συνεπώς, η αύξηση του αριθμού των φορτηγών και των πλοίων μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων που διευκολύνουν το διεθνές εμπόριο, αυξάνει τον κίνδυνο μιας τρομοκρατικής επίθεσης, καθώς και το λαθρεμπόριο όπλων σε περιοχές με ευάλωτες συννοριακές γραμμές. Αυτές οι κρατούσες συνθήκες επιβάλλουν την σύμπραξη μεταξύ των κρατών για τη διασφάλιση της ασφάλειας του εμπορίου και την αντιμετώπιση εγκληματικών και τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, όπως δηλώνεται και στην "Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή για τη Διαχείριση Τελωνειακών Κινδύνων και την Ασφάλεια της Εφοδιαστικής Αλυσίδας" (Βρυξέλλες, 8.1.2013 COM(2012)final).⁷⁴ Σημαντικό είναι επίσης το οικονομικό κόστος που σχετίζεται με τις τρομοκρατικές επιθέσεις. Αυτά τα έμμεσα κόστη εκδηλώνονται κυρίως στη βιομηχανία του τουρισμού, στις χρηματιστηριακές αγορές και στις μειωμένες επενδύσεις σε χώρες όπου δρουν τρομοκρατικές ομάδες⁷⁵. Η έρευνα των Abadie και Gardeazabal (2003) κατέδειξε ότι κατά τη διάρκεια της έντονης τρομοκρατικής δράσης της ETA στην Ισπανία, το ΑΕΠ της Χώρας των Βάσκων βρισκόταν σταθερά περίπου 10 ποσοστιαίες μονάδες κάτω από το μέσο όρο της χώρας, ενώ παρουσίαζε εξισωτικές τάσεις κατά την περίοδο εκεχειρίας. Επίσης, ο Sandler (2014) παρατηρεί ότι ο τουρισμός είναι ένας τομέας που παρουσιάζει ευαισθησίες, καθώς όσοι ταξιδεύουν επιδιώκουν και θέτουν ως βασική προτεραιότητα να είναι ασφαλείς.

Έρευνα πραγματοποίησε η Ευρωπαϊκή Ένωση το 2010 προκειμένου να καταδείξει τη σχέση διαφθοράς και οργανωμένου εγκλήματος, τα αποτελέσματα δε που προέκυψαν δεν ήταν διόλου καθησυχαστικά. Αναδείχθηκε κατά πόσο διαφέρουν οι νόμοι, οι φορολογικές ρυθμίσεις και τα όργανα που διενεργούν ελέγχους σε κάθε χώρα, όπως επίσης και το πόσο αποτελεσματικά και με

---

⁷⁴ European Commission. "European Commission Transparency Document." Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/EL/1-2012-793-EL-F1-1.Pdf>.

⁷⁵ John Arquilla, and David Ronfeldt. Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy. Santa Monica, CA: Rand Corporation, 2001, Abadie, Alberto, and Javier Gardeazabal. "The Economic Costs of Conflict: A Case Study for the Basque Country." American Economic Review 93, no. 1 (2003): 113–132.

ποιον τρόπο οργανώνονται οι κρατικοί φορείς και εν συνεχεία τι επιρροή ασκούν στην αντιμετώπιση και τον αφανισμό του οργανωμένου εγκλήματος, αν τελικά οδηγούν στην ενίσχυση της διαφθοράς και κατά πόσο επηρεάζουν αρνητικά τα κράτη οικονομικά, μέσω του «ξεπλύματος» από τα έσοδα των εγκληματικών δραστηριοτήτων στον τόπο προορισμού τους. Αξιοσημείωτο είναι αυτό που συμβαίνει με τα χρηματιστήρια, τα οποία ναι μεν αντιτίθεται στις τρομοκρατικές ενέργειες, εμφανίζουν ωστόσο ιδιαίτερη ανάκαμψη.

Σύμφωνα με τον Sandler (2014) η τρομοκρατία έχει σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία μιας χώρας. Η δυσκολία στο να προσελκυσθούν ξένες επενδύσεις σημαίνει ότι η οικονομική ανάπτυξη παραμένει περιορισμένη. Αυτό το γεγονός οδηγεί στη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου φτώχειας που ενδυναμώνει την εγκληματικότητα και την τρομοκρατία στη χώρα. Ωστόσο, υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ των χωρών που διαχειρίζονται συνεχώς την τρομοκρατία και αυτών όπου οι τρομοκρατικές επιθέσεις συμβαίνουν περιστασιακά κατ' επιλογήν.

4. ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μία από τις πιο σοβαρές απειλές για τις κοινωνίες παγκοσμίως, καθώς έχει επηρεάσει όχι μόνο την ασφάλεια και την τάξη, αλλά και ολόκληρα κοινωνικά και οικονομικά συστήματα. Το οργανωμένο έγκλημα έχει διεθνοποιηθεί, δρώντας παράλληλα σε πολλές χώρες και επηρεάζοντας ακόμα και τις κυβερνήσεις και τις οικονομίες. Η διασυνοριακή φύση του καθιστά δυσκολότερη την αντιμετώπισή του, αφού απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες από πολλές χώρες.

Οι οργανωμένες αυτές ομάδες διαθέτουν σύνθετες ιεραρχίες και εξειδικευμένα μέλη για τη διεκπεραίωση επικίνδυνων αποστολών. Επιπλέον, εκμεταλλεύονται τις ευπαθείς δομές του δημοσίου τομέα και διαφθείρουν αυτές τις δομές για να επιτύχουν τους σκοπούς τους. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των ομάδων απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, που να περιλαμβάνει τη διάλυση των οργανωτικών τους δομών και την ανακάλυψη των οικονομικών δραστηριοτήτων τους. Οι προσπάθειες αυτές χρειάζεται να είναι μακροχρόνιες και να βασίζονται στη συνεργασία των κρατών σε διεθνές επίπεδο. Συνολικά, η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί στρατηγική που να επικεντρώνεται στην εξάρθρωση των ομάδων και τη μείωση της οικονομικής τους αποδοτικότητας, καθώς μόνο έτσι μπορεί να επιτευχθεί πραγματική επίλυση του προβλήματος.

4.1.2. ΟΡΙΣΜΟΣ – ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος παρουσιάζει διαφορετικές προσεγγίσεις ανάλογα με τον οργανισμό ή τη χώρα που τον διατυπώνει. Ακολουθούν οι κυριότεροι ορισμοί από διεθνείς οργανισμούς και χώρες:

1. INTERPOL (1998):

Η INTERPOL ορίζει το οργανωμένο έγκλημα ως "κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων που εμπλέκεται σε διαρκή παράνομη δραστηριότητα, η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό την απόκτηση κερδών ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα."

2. Γερμανία:

Σύμφωνα με τη Γερμανία, το οργανωμένο έγκλημα είναι "η προσχεδιασμένη διάπραξη εγκλημάτων που βασίζεται στην επιδίωξη κέρδους και δύναμης από περισσότερα από δύο άτομα, τα οποία συνεργάζονται για μεγάλο ή αόριστο χρονικό διάστημα."

3. Ευρωπαϊκή Ένωση:

Η Ευρωπαϊκή Ένωση καθορίζει τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος ως τη συνεργασία μεταξύ περισσότερων των δύο ατόμων, την εφαρμογή πειθαρχίας, τη χρήση βίας ή εκφοβισμού, τη χρήση επιχειρηματικών δομών και άλλα.

Αυτοί οι ορισμοί αποδεικνύουν την πολυπλοκότητα του θέματος και την ανάγκη για κοινές προσεγγίσεις με στόχο την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος σε διεθνές επίπεδο.

Η συνέχεια των χαρακτηριστικών του Οργανωμένου Εγκλήματος από τα Ηνωμένα Έθνη περιλαμβάνει τα εξής:

- Στόχος προσπορισμού οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους

Η ομάδα υφίσταται με σκοπό την προσπόριση οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους, είτε άμεσα είτε έμμεσα, μέσω της τέλεσης εγκληματικών ενεργειών.

- Υποκινούμενες ομάδες από πολιτική, ιδεολογική ή θρησκευτική κίνηση

Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες μπορεί να είναι υποκινούμενες από πολιτικές, ιδεολογικές ή θρησκευτικές κινήσεις, με στόχο την επίτευξη συγκεκριμένων κοινωνικών ή πολιτικών στόχων μέσω της παράνομης δράσης.

- Διεθνείς δραστηριότητες

Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες δραστηριοποιούνται σε πολλαπλές χώρες ή ενεργούν διασυνοριακά, επωφελούμενες από τις διαφορετικές νομικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες σε κάθε περιοχή.

- Προσδιορισμός συνεργατών

Οι ομάδες αναγνωρίζουν και εκμεταλλεύονται συνεργατικές σχέσεις με άλλες οργανώσεις ή ομάδες, τις οποίες μπορεί να συμπεριλαμβάνουν στις δραστηριότητές τους για επιπλέον κέρδος ή ισχύ.

- Αποφυγή διώξεων ή αποκρύψεις

Οι ομάδες επιδιώκουν να αποφύγουν τις νομικές διώξεις ή να κρύψουν τις παράνομες δραστηριότητές τους μέσω περίπλοκων δομών ή τεχνικών ξεπλύματος χρημάτων.

- Επιρροή στις κοινωνικές ή πολιτικές δομές

Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες ασκούν επιρροή σε κοινωνικές, πολιτικές ή οικονομικές δομές για να εξασφαλίσουν την ατιμωρησία τους, να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους ή να επιτύχουν άλλους στόχους.

Αυτά τα χαρακτηριστικά συμβάλλουν στην αναγνώριση και καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος σε διεθνές επίπεδο, παρέχοντας ένα πλαίσιο για την κατανόηση των δραστηριοτήτων και των δομών που χαρακτηρίζουν αυτές τις εγκληματικές οργανώσεις.

Στο άρθρο 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (Σύμβαση του Παλέρμο), ορίζεται η έννοια της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας ως εξής:

"Οργανωμένη εγκληματική ομάδα" σημαίνει μια δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υφίσταται για κάποια χρονικό περίοδο και ενεργεί από κοινού με σκοπό να τελέσει ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα ή αδικήματα που θεσπίζονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, έτσι ώστε να προσπορισθεί, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.

Αυτός ο ορισμός εστιάζει στην ύπαρξη μιας δομημένης ομάδας ατόμων, η οποία λειτουργεί με κοινό σκοπό να διαπράξει σοβαρά εγκλήματα, προκειμένου να επιτύχει οικονομικά ή άλλα υλικά οφέλη.

Οι εγκληματικές οργανώσεις έχουν συνήθως μια ιεραρχική δομή με σαφείς ηγετικές θέσεις και κατανομή εξουσιών. Δραστηριοποιούνται συνεχώς και επιδιώκουν μακροχρόνια κέρδη. Υπάρχουν αυστηροί κώδικες και κανόνες συμπεριφοράς, με ποινές για όσους τους παραβιάζουν. Οι παράνομες δραστηριότητές τους περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα, όπως εμπορία ναρκωτικών, λαθρεμπόριο, ξέπλυμα χρήματος, εκβιασμούς, διακίνηση όπλων, εμπορία ανθρώπων και απάτες. Συχνά επιδιώκουν να διαφθείρουν κρατικούς λειτουργούς για να προστατεύσουν και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους, χρησιμοποιώντας βία ή την απειλή της βίας για έλεγχο και εκφοβισμό.

Κατ' αρχάς, είναι πολύ ευκολότερο σε αντίθεση με την έννοια της τρομοκρατίας να ορίσουμε τι είναι το οργανωμένο έγκλημα, δεδομένου ότι αποτελείται από όρους οι οποίοι είναι απαλλαγμένοι σε υψηλό βαθμό από προεκτάσεις με πολιτικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό υπόβαθρο, καθώς ο κύριος εξισορροπητικός παράγοντας στον οποίο βασίζονται είναι το οικονομικό όφελος. Σύμφωνα

με τα ως άνω χαρακτηριστικά, συνεπώς, ένας πιο γενικός ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος έχει γίνει δεκτός από τον ΟΗΕ.⁷⁶ Με την έννοια αυτή το UNODC αναφέρεται «στην μακροχρόνια ύπαρξη μιας ομάδας ατόμων, τα οποία δραστηριοποιούνται οργανωμένα στην πραγματοποίηση αξιόποινων και εγκληματικών πράξεων με σκοπό το οικονομικό κέρδος».

Σύμφωνα με τον Κουράκη, οι ερευνητές παρατηρούν ορισμένα χαρακτηριστικά στη φαινομενολογία του οργανωμένου εγκλήματος, τα οποία μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

α) Υπάρχει μια ισχυρή οργανωτική δομή με αυστηρή ιεραρχία και καθορισμένες αρμοδιότητες για τα μέλη της.

β) Οι δραστηριότητες της οργάνωσης χαρακτηρίζονται από ορθολογικό σχεδιασμό και σταθερή επιδίωξη οικονομικών οφελών.

γ) Η χρήση βίας ή απειλών για την επίτευξη των σκοπών της οργάνωσης είναι συχνή πρακτική.

δ) Η οργάνωση διαθέτει πλούσιους πόρους, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών συνδέσμων, σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων και νομικής υποστήριξης, για την προστασία και τη διεύθυνση των παράνομων δραστηριοτήτων της.⁷⁷

Το πρόβλημα του οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί σημαντική ανησυχία για τις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς έχει διεισδύσει σε κάθε πτυχή της οικονομικής δραστηριότητας, εκτείνοντας τα σκοτεινά του δίκτυα σε τομείς που παλιότερα θεωρούνταν αμίαντοι από την εγκληματικότητα. Το οργανωμένο έγκλημα δραστηριοποιείται στον χώρο του οικονομικού εγκλήματος,⁷⁸ του κυβερνοεγκλήματος και των περιβαλλοντικών εγκλημάτων.⁷⁹ Επίσης, σχετίζεται με θέματα διαφθοράς, την αποτελεσματικότητα των δημοσίων υπηρεσιών και του δικαστικού συστήματος, καθώς και την απώλεια εσόδων από φορολογικές απάτες και τη ζημία των νόμιμων επιχειρήσεων

---

⁷⁶ United Nations Office on Drugs and Crime. United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Πρόσβαση Φεβρουάριος 2024.

<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

⁷⁷ Νέστωρ Κουράκης, "Το οργανωμένο έγκλημα: φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα." Ποινική 10 (1999): 1017-1026, 1017.

⁷⁸ Β. Βασιλαντωνοπούλου, Το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Η διατύπωση στην Αγγλική είναι white collar crime, ήτοι «έγκλημα λευκού κολάρου» ή «λευκού περιλαιμίου» και αφορά κυρίως οικονομικά εγκλήματα που διαπράττονται χωρίς τη χρήση φυσικής βίας. Από πολλές απόψεις τα κυβερνοέγκληματα και τα περιβαλλοντικά εγκλήματα ανήκουν στην κατηγορία εγκλημάτων «λευκού περιλαιμίου», όπως επίσης και τα περισσότερα εγκλήματα που σχετίζονται με τις λανθάνουσες λειτουργίες των κοινωνικών δομών και των πολιτικών θεσμών. Μεγαλύτερη ανάλυση αναφορικά με το έγκλημα «λευκού περιλαιμίου» στο «Το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά».

⁷⁹European Union. "Fighting Organised Crime." Πρόσβαση Φεβρουάριος 2024. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_organised_crime/index_el.html.

και της νόμιμης οικονομικής δραστηριότητας.⁸⁰ Επιπλέον, οι συνδέσεις του με την τρομοκρατία αυξάνουν τις ανησυχίες των κρατών, των διεθνών φορέων και των υπηρεσιών ασφαλείας. Πέραν αυτού, η συσχέτιση του οργανωμένου εγκλήματος με την τρομοκρατία αποτελεί ανησυχητικό φαινόμενο. Οι εκτιμήσεις των αρχών και των διεθνών οργανισμών όπως η Europol αναδεικνύουν την αύξηση των δεσμών μεταξύ των οργανωμένων εγκληματικών ομάδων και των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων. Αυτό δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες για τις κρατικές, διακρατικές και διεθνείς αρχές και υπηρεσίες ασφαλείας, καθώς απαιτεί συντονισμένη δράση και αποτελεσματικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών.

Η πρόκληση που δημιουργεί το οργανωμένο έγκλημα επιδεινώνεται λόγω της περίπλοκης φύσης του οικονομικού και νομικού συστήματος, ειδικά σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως συμβαίνει και στη δική μας χώρα⁸¹. Ο Πανούσης (2007)⁸² αναφέρεται στην "δομική διαφθορά" ως ένα βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων δημοκρατικών κοινωνιών. Η διαφθορά διαποτίζει κάθε επίπεδο της κοινωνίας εμφανιζόμενη τόσο σε πολιτικά σκάνδαλα, όσο και σε καθημερινές πρακτικές, όπως τα ρουσφέτια. Με αυτόν τον τρόπο, το έγκλημα δεν αποτελεί απλώς μια εκδήλωση απομόνωσης από τους κοινωνικούς κανόνες, αλλά αντιπροσωπεύει μια σοβαρή απειλή για τις δημοκρατικές αξίες και την κοινωνική συνοχή.

Στις περισσότερες χώρες, οι βασικές πηγές πληροφοριών για το οργανωμένο έγκλημα καταγράφονται (και παραμένουν) κυρίως υπό τον έλεγχο των αστυνομικών αρχών ή των μυστικών υπηρεσιών. Ο ίδιος ο χαρακτήρας του φαινομένου δε καθιστά δύσκολη την εφαρμογή εμπειρικής έρευνας χωρίς την ενεργό συμμετοχή και υποστήριξη από κρατικούς ή διεθνείς φορείς.

4.1.3. ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ: ΜΑΥΡΟ ΧΡΗΜΑ, ΜΑΥΡΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΞΕΠΛΥΜΑ ΜΑΥΡΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ

Καλό θα ήταν σε αυτό το σημείο να προβούμε σε μια εκτενέστερη ανάλυση μιας πτυχής του οργανωμένου εγκλήματος, του οικονομικού. Το οργανωμένο έγκλημα συχνά επιδιώκει τη νομιμοποίηση των παράνομων κερδών του μέσω της διαδικασίας που αποκαλείται "ξέπλυμα μαύρου χρήματος". Αυτό αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία τα έσοδα από παράνομες ή εγκληματικές δραστηριότητες εισέρχονται στη νόμιμη οικονομία, κρύβοντας τον πραγματικό

---

⁸⁰ European Commission. "Study on Links Between Organised Crime and Corruption." Πρόσβαση Φεβρουάριος 2024. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/doc_centre/crime/docs/study_on_links_between_organised_crime_and_corruption_en.pdf

Σε έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ζήτημα της διαφυγής των εσόδων από διάφορες μορφές φορολογίας αλλά και το κόστος της πάταξης των εγκληματικών οικονομικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στα σύνορα μεταξύ χωρών αλλά και των διακρατικών ή διεθνών οικονομικών συναλλαγών φαίνεται να αποτελεί τον βασικό προβληματισμό για τα Ευρωπαϊκά κράτη.

⁸¹ European Commission. "Study on Links Between Organised Crime and Corruption." Πρόσβαση Φεβρουάριος 2024. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/doc_centre/crime/docs/study_on_links_between_organised_crime_and_corruption_en.pdf

⁸² Γιάννης Πανούσης, Η Δημοκρατία στα ακραία όρια της. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, 2007. Σελ. 142.

τρόπο προέλευσής τους. Αυτή η διαδικασία έχει ενδιαφέρον λόγω της εξέλιξής της μέσω τεχνολογικών εφαρμογών, καθιστώντας την ακόμα πιο προβληματική.

Οι όροι "μαύρο χρήμα" και "ξέπλυμα μαύρου χρήματος" συνδέονται άμεσα, με τον πρώτο να αναφέρεται στα έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες και τον δεύτερο να περιγράφει τις μεθόδους και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται για να αποκρύψουν την προέλευση αυτών των εσόδων. Η διαδικασία του ξέπλυματος έχει διευκολυνθεί από την παγκοσμιοποίηση και την ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, προκαλώντας οικονομική ζημία, διαφθορά και αποδυνάμωση των κρατικών δομών.

Οι όροι αυτοί είναι άμεσα συνδεδεμένοι και σε ορισμένες περιπτώσεις ταυτίζονται. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα⁸³ με την έννοια μαύρο χρήμα αναφερόμαστε στα έσοδα από τις παράνομες ή εγκληματικές δραστηριότητες ενώ με την έννοια ξέπλυμα μαύρου χρήματος (money laundering) αναφερόμαστε στις μεθόδους, τεχνικές και διαδικασίες με τις οποίες αυτά τα έσοδα εισέρχονται στη νόμιμη οικονομία αποκρύπτοντας τον τρόπο προέλευσής τους.

Η φορολογική πολιτική αποτελεί σημαντικό πεδίο που παραμένει υπό την εθνική αρμοδιότητα, χωρίς αντίστοιχη εναρμόνιση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό επιτρέπει σε πολυεθνικές επιχειρήσεις να εκμεταλλεύονται τις φορολογικές διαφορές μεταξύ χωρών για να αποφεύγουν τη φορολόγηση, προκαλώντας οικονομική ζημία για τα κράτη. Η πρόσφατη 4η οδηγία της ΕΕ κατά του ξέπλυματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας αντιμετώπισε αντιδράσεις, αναδεικνύοντας τη δυσκολία στην επίτευξη ισορροπίας μεταξύ της καταπολέμησης του εγκλήματος και της διατήρησης ενός ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

Σε αυτό το σημείο θα προβούμε σε μια προσπάθεια να προσεγγιστούν οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος, εγκλημάτων λευκού κολάρου, οικονομικών εγκλημάτων και κρατικοεταίρικού εγκλήματος.

Το οργανωμένο έγκλημα ως φαινόμενο εγκληματολογικής και ποινικής προσέγγισης και αντιμετώπισης άρχισε να απασχολεί τη διεθνή κοινότητα τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς είχαν μπει στο στόχαστρο διάφορες εγκληματικές ομάδες πχ ιταλική μαφία, καρτέλ ναρκωτικών κλπ. Καθοριστικής σημασίας για τη πρόοδο της αντιμετώπισης και καταστολής του φαινομένου αυτού ήταν η υπογραφή της Σύμβασης του Παλέρμο το 2000. Η Ελλάδα κύρωσε μεν την ως άνω σύμβαση χωρίς όμως να εισαγάγει στο θεμελιώδες άρθρο 187^A ΠΚ την έννοια του προσπορισμού οικονομικού οφέλους.⁸⁴

Στο άρθρο 187 ΠΚ για την εγκληματική οργάνωση απαιτείται μια επιχειρησιακά δομημένη ομάδα με κατανομή θέσεων και ρόλων εντός αυτής. Υπάρχει ο σκληρός πυρήνας και έξω αυτόν τα

---

⁸³ World Bank. "Anti-Money Laundering: A Handbook for Financial Institutions." Πρόσβαση Ιανουάριος 2024.

http://siteresources.worldbank.org/INTAML/19830641133906114980/20934590/RG_AML_en_Ch1.pdf.

⁸⁴ Άρθρο 2 Σύμβασης Παλέρμο.

εκτελεστικά όργανα και οι «συνεργάτες». Χαρακτηριστικό της εγκληματικής οργάνωσης είναι ο πραγματοπαγής χαρακτήρας αυτής, δηλαδή η ατομική βούληση υποτάσσεται για χάρη της οργάνωσης και στην ιεραρχία και τα μέλη εντάσσονται σε αυτή και αντικαθίστανται δίχως να εξαρτάται η υπόσταση της οργάνωσης από κάποια συγκεκριμένα πρόσωπα. Στοιχείο του υποστατού της είναι και το ποσοτικό στοιχείο, με συμμετοχή τουλάχιστον 3 προσώπων έτσι ώστε να υπάρχει δομή και οργάνωση. Δηλαδή μια επιχειρησιακά δομημένη ομάδα.⁸⁵

Ο νομοθέτης έχει θέσει επιπλέον άλλα δυο στοιχεία ένα χρονικό και ένα ποιοτικό. Η δράση της οργάνωσης πρέπει να εμφανίζει μια διάρκεια να έχει ένα βάθος χρόνου το οποίο θα επιτρέψει στην ομάδα να αναπτυχθεί, να οργωθεί και να σχεδιάσει την εγκληματική της δράση. Μια δράση που έχει ως στόχο την τέλεση σοβαρών εγκλημάτων και δη κακουργημάτων. Υποστηρίζεται δε και η άποψη που θέλει να στοιχειοθετείται το άδικο του 187 ΠΚ και με μόνη τη τέλεση ενός κακουργήματος. Η εγκληματική οργάνωση συνήθως επιδιώκει οικονομικό όφελος και γι' αυτό η διαφθορά αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της. Ακόμη πρέπει να αναφερθεί ότι με τη δράση της εγκληματικής οργάνωσης το θύμα και ο αποδέκτης της δράσης της ταυτίζονται πχ η προσβολή της περιουσίας του παθόντος θίγεται από μια οργάνωση που διαπράττει κλοπές.

Στη παρ. 3 του άρθρου 187 ΠΚ εμφανίζεται η τρίτη μορφή οργανωμένου εγκλήματος αυτή της συμμορίας. Οι διαφορές τους δίνονται από την αιτιολογική έκθεση της παρ. 3 του 187 ΠΚ.⁸⁶ Εκεί προκύπτει ότι η συμμορία δεν διαθέτει τον πραγματοπαγή χαρακτήρα και την ιεραρχική δομή και έτσι διακρίνεται από μια επιχειρησιακά δομημένη οργάνωση με ιεραρχία, όπως επίσης και η εμβέλεια της δράσης της αλλά και η επικινδυνότητά της είναι υποδεέστερες από την εγκληματική οργάνωση.

Προκύπτει συνεπώς το συμπέρασμα ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν απαιτεί κάποιο ιδιαίτερο κοινωνικό status από πλευράς δραστών, καθώς η αλήθεια είναι ότι η εγκληματική αυτή μορφή έχει συνδεθεί με δράστες του κοινωνικού περιθωρίου, ασχέτως αν τα μέσα και τα εργαλεία που χρησιμοποιεί πχ διαφθορά, ναρκωτικά, μοντέλα επιχείρησης, ξέπλυμα μαύρου χρήματος μπορούν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν και από δράστες ανώτερων κοινωνικών τάξεων.

Άλλη μορφή εγκληματικής δράσης αποτελούν τα οικονομικά εγκλήματα και τα λεγόμενα εγκλήματα του λευκού κολάρου.⁸⁷ Τα οικονομικά εγκλήματα είναι γνωστά κυρίως η φοροδιαφυγή, η μη καταβολή οφειλών στα ταμεία και στο δημόσιο, η απόκρυψη εισοδήματος κλπ, παρότι έχουν ιδιαίτερη νομική απαξία, αφού υπο προϋποθέσεις τιμωρούνται και ως κακουργήματα, φαίνεται ωστόσο να μην έχουν την ίδια ηθική και κοινωνική απαξία. Διότι αυτά συνήθως τελούνται από άτομα «εγνωσμένου κύρους» ανώτερων τάξεων τα οποία «δεν έχουν

---

⁸⁵ Σάββας Ορφανός, Οργανωμένο Έγκλημα άρθρο 187 ΠΚ, Δογματική και Νομολογική Προσέγγιση. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.

⁸⁶ Αιτιολογική έκθεση άρθρου 187 ΠΚ

⁸⁷ Νέστορ Κουράκης, Ποινικό Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων, 2η Έκδοση. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003. Σελ. 202-210. White-collar αποδίδεται στον Sutherland, ο οποίος το συνέθεσε με τη θεωρία της κοινωνικής αποδιοργάνωσης και τις συνέπειες αυτής, με κύριο στοιχείο την ατιμωρησία.

απασχολήσει ποτέ τις αρχές κατά το παρελθόν» και η συμπεριφορά τους θεωρείται ως μια απλή παρέκβαση. Πράγματι και από την μικρή εμπειρία του γράφοντος στα ακροατήρια των κακουργημάτων ιδίως κατηγορούμενοι για βαριά οικονομικά εγκλήματα εμφανίζονται ιδιοκτήτες ή στελέχη μεγάλων επιχειρήσεων που η εμφάνιση τους και μόνο αρκεί για να δημιουργηθεί η εικόνα ότι αυτοί σε καμία περίπτωση δε θα μπορούσαν να συγκριθούν έστω και με μια συμμορία, ασχέτως του γεγονότος ότι η συμμορία ενδέχεται να έχει αποκομίσει μικρότερα οικονομικά κέρδη από έναν δράστη ανώτερης κοινωνικής τάξης.

Επικρατεί δηλαδή η τάση, αλλά και η πεποίθηση θα έλεγα ότι ακόμη και το βαρύ οικονομικό έγκλημα με δράστες ανώτερης κοινωνικής διαστρωμάτωσής αντιμετωπίζεται ως κάτι το διαφορετικό από τους δράστες του οργανωμένου εγκλήματος, ασχέτως ένα γίνεται χρήση των ιδίων μεθόδων, ακριβώς γιατί η δεύτερη περίπτωση εγκληματικής δράσης έχει συνδεθεί στον κοινωνικό βίο με τον υπόκοσμο, με πολίτες συγκεκριμένης καταγωγής (ρομά) με τη βία, χαρακτηριστικά τα οποία δε φέρει μια ομάδα πχ στελεχών τράπεζας που εμφανίζονται στα ακροατήρια με τα ακριβά κουστούμια τους, το οποία ενδέχεται να έχουν αγοράσει με τα εκατομμύρια που εξασφάλισαν μη πληρώνοντας τους αναλογούντες φόρους για τα κέρδη τους.

Το κρατικό-εταιρικό έγκλημα έχει χαρακτηριστεί ως υποκατηγορία των οικονομικών εγκλημάτων του «λευκού κολάρου». Πρόκειται για τη σύζευξη του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα η οποία αποσκοπεί στην επιδίωξη ή επίτευξη οικονομικού οφέλους, χωρίς απαραίτητα οι ενέργειες αυτές να είναι παράνομες. Επίσης το κρατικό εταιρικό έγκλημα δεν απαιτείται να είναι πάντοτε οργανωμένο, έχει ωστόσο έντονο διεθνή χαρακτήρα καθώς θεωρείται ένα έγκλημα με ιδιαίτερη διασυνοριακή εμβέλεια και δράση. Κεφαλαιώδες εργαλείο αυτού του εγκληματικού φαινομένου είναι η διαφθορά, χωρίς να είναι εμφανής τουλάχιστον κάποια μορφή χρήσης βίας.

Στη χώρα μας χαρακτηριστική περίπτωση κρατικοεταιρικού εγκλήματος θεωρείται η υπόθεση με τα «μαύρα ταμεία της Siemens». Την ελληνική κοινή γνώμη η εμπλοκή της συγκεκριμένης εταιρείας με το ελληνικό πολιτικό σύστημα απασχόλησε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1950, όπου με αθέμιτα μέσα έγινε προσπάθεια να αναλάβει τον εκσυγχρονισμό του τηλεφωνικού δελτίου⁸⁸. Ωστόσο τις τελευταίες δεκαετίες ξέσπασε το ως άνω σκάνδαλο με την εμπλοκή προσώπων σε θέσεων ευθύνης, πολιτικών και μη που σχετίζονταν τόσο με τον ΟΤΕ και τα τηλεφωνικά δίκτυα υποδομών. Ο «επηρεασμός» της Siemens σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες υπολογίστηκε σε 1,3 δισεκατομμύρια ευρώ. Η υπόθεση έκλεισε σχετικά πρόσφατα με τους εμπλεκόμενους να αθώνονται ελέω παραγραφής και την εταιρεία να καταβάλει μερικά εκατομμύρια στο ελληνικό δημόσιο ως είδος αποζημίωσης.

Με βάση τα ανωτέρω μπορούμε να καταλήξουμε στα εξής συμπεράσματα. Για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος υπάρχει ένα αρκετά σαφές ποινικό οπλοστάσιο για την καταστολή

---

⁸⁸ Ιστορικό Αρχείο Εφημερίδας «ΤΟ ΒΗΜΑ». "Προσπάθεια Επηρεασμού του Υπουργού Συντονισμού Μαρκεζίνη." Τόμος Ε. Προσπάθεια επηρεασμού του υπουργού συντονισμού Μαρκεζίνη της Κυβέρνησης Παπάγου, όπου ο τότε πρωθυπουργός αρνήθηκε, ωστόσο με το θάνατο του διάδοχος του Κ. Καραμανλής υπέγραψε με ευσύνοπτες διαδικασίες τη σύμβαση.

κάτι που ισχύει και για τα γνωστά οικονομικά εγκλήματα. Στον αντίποδα όμως πολλές εκφάνσεις των εγκλημάτων του λευκού κολλάρου και του κρατικοεταιρικού εγκλήματος είτε θα τιμωρούνται λόγω παράνομης δράσης είτε θα μένουν ατιμώρητες καθώς δε προκύπτει κάποια φανερή δυσαρμονία με την έννομη τάξη, πχ μόνο Συνθήκη για διαφθορά του Rio.⁸⁹ Σε πολλά σημεία ενδέχεται να ταυτίζονται πλήρως όπως να έχουν τα στοιχεία που έχει η οργάνωση του 187 ΠΚ, χρήση διαφθορά, επιχειρηματικά μοντέλα. Ωστόσο η διάκριση επιτυγχάνεται έστω και φαινομενικά με την υπερανάδειξη της βίας των εγκληματικών οργανώσεων και το αυστηρό πλαίσιο ποινών, και της προσέγγισης ότι τα εγκλήματα λευκού κολλάρου και τα κρατικοεταιρικά εγκλήματα αποτελούν μια «παθολογική εξαίρεση» και ατομική επιλογή των εμπλεκομένων, όπως επίσης και η κατά κόρων εξωδικαστική επίλυση τέτοιων ζητημάτων, γεγονός αδιανόητο για μια οργανωμένη εγκληματική οργάνωση.

4.1.4. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Οι επιπτώσεις του οργανωμένου εγκλήματος είναι πολυδιάστατες.⁹⁰ Σε οικονομικό επίπεδο, καταστρέφουν την οικονομία μέσω της διαφθοράς και του ξέπλυματος χρήματος. Σε κοινωνικό επίπεδο, προκαλούν ανασφάλεια και φόβο, διαβρώνοντας τις θεσμικές δομές και την εμπιστοσύνη του κοινού στις αρχές. Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί συντονισμένη προσπάθεια από τις αρχές επιβολής του νόμου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, καθώς και συνεργασία μεταξύ κρατών.

Αναλυτικότερα, στην κοινωνία, το οργανωμένο έγκλημα συχνά οδηγεί σε αύξηση της βίας και της ανασφάλειας, με τις εγκληματικές δραστηριότητες να προκαλούν φόβο και αβεβαιότητα στους πολίτες. Η παρουσία της εγκληματικότητας συνδέεται με υψηλά ποσοστά βίας, όπως δολοφονίες, απαγωγές και επιθέσεις, καθώς και με την ενίσχυση της διαφθοράς σε διάφορους τομείς, από τις δημόσιες υπηρεσίες έως την πολιτική σκηνή. Η διαφθορά αυτή υπονομεύει την αποτελεσματικότητα των θεσμών και την εφαρμογή του νόμου, μειώνοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών στις αρχές και δυσχεραίνοντας την κοινωνική συνοχή.

Στην οικονομία, το οργανωμένο έγκλημα προκαλεί σημαντικές αρνητικές συνέπειες, καθώς δημιουργεί συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού, παρακωλύει τις νόμιμες επιχειρηματικές δραστηριότητες και οδηγεί σε φοροδιαφυγή και απώλεια εσόδων για το κράτος. Επιπλέον, οι εγκληματικές δραστηριότητες, όπως το λαθρεμπόριο, το ξέπλυμα χρημάτων και η εκβίαση, ενισχύουν τη διαφθορά και δημιουργούν ασταθή επιχειρηματικά περιβάλλοντα, αποτρέποντας τις επενδύσεις και εμποδίζοντας την οικονομική ανάπτυξη. Το κόστος για την κοινωνία αυξάνεται σημαντικά, καθώς οι πόροι που απαιτούνται για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος αποσπώνται από άλλες ανάγκες, όπως η εκπαίδευση και η υγειονομική περίθαλψη.

---

⁸⁹ Rio Convention on Corruption. 2003. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024.

⁹⁰ United Nations. United Nations Convention against Transnational Organized Crime (Palermo Convention). New York: United Nations, 2003. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024
<https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>.

Σε πολιτικό επίπεδο, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να υπονομεύσει τη λειτουργία του κράτους δικαίου και να ενισχύσει τη διαπλοκή μεταξύ εγκληματικών οργανώσεων και πολιτικών ή δημοσίων προσώπων, γεγονός που οδηγεί σε ανισότητες στην κατανομή της εξουσίας. Η αδυναμία του κράτους να περιορίσει την εγκληματική δράση δημιουργεί πολιτική αβεβαιότητα και ενδυναμώνει τις δυνάμεις που επιδιώκουν να εκμεταλλευτούν το κενό εξουσίας, υπονομεύοντας τη σταθερότητα και την ακεραιότητα της διακυβέρνησης. Όταν το οργανωμένο έγκλημα έχει ισχυρή παρουσία, οι συνέπειες για την πολιτική σταθερότητα είναι σοβαρές, και μπορεί να δημιουργηθεί αναταραχή που καθιστά δύσκολη την εφαρμογή μιας ισχυρής και αποτελεσματικής διακυβέρνησης.

Τέλος, σε διεθνές επίπεδο, το οργανωμένο έγκλημα δεν περιορίζεται από τα εθνικά σύνορα, με συνέπεια να δημιουργούνται απειλές για τη διεθνή ασφάλεια. Η διακίνηση ναρκωτικών, όπλων και ανθρώπων, καθώς και άλλες παράνομες δραστηριότητες, απαιτούν τη συνεργασία των κρατών και την ανάπτυξη κοινών στρατηγικών για την αντιμετώπισή τους. Η δράση των εγκληματικών οργανώσεων επηρεάζει τις σχέσεις μεταξύ κρατών και προκαλεί πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εντάσεις, καθιστώντας αναγκαία τη διεθνή συνεργασία και την ενίσχυση των μηχανισμών ασφάλειας και δικαιοσύνης. Συνολικά, οι επιπτώσεις του οργανωμένου εγκλήματος είναι σοβαρές και πολυδιάστατες, επηρεάζοντας αρνητικά την κοινωνία, την οικονομία και την πολιτική, και απαιτούν συντονισμένες δράσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπισή τους.

Πώς όμως τελικά έχουμε οδηγηθεί στη σύνδεσή του οργανωμένου εγκλήματος με την τρομοκρατία και πώς είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί; Ας αρχίσουμε να εξετάζουμε την προαναφερόμενη σύνδεση.⁹¹

Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και τη μείωση της κρατικής χορηγίας για την τρομοκρατία, οι δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος έχουν γίνει σημαντική πηγή εσόδων για τρομοκρατικές ομάδες. Η δεκαετία του 1990 χαρακτηρίστηκε από την εδραίωση της σχέσης εγκλήματος-τρομοκρατίας, με την άνοδο του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος και τη μεταβαλλόμενη φύση της τρομοκρατίας να αποκαλύπτουν πολλές ομοιότητες. Οι εγκληματικές και τρομοκρατικές ομάδες φαίνεται να μαθαίνουν η μία από την άλλη και να προσαρμόζονται στις επιτυχίες και τις αποτυχίες της άλλης, καθιστώντας αναγκαία την κατανόηση του συνεχούς εγκλήματος-τρομοκρατίας για τη διαμόρφωση αποτελεσματικών κρατικών αντιδράσεων.

Η συζήτηση για την εξέλιξη της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 διεξήχθη παράλληλα. Καθώς ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» άρχισε, οι διαπραγματεύσεις για τη σύμβαση του ΟΗΕ κατά του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος ολοκληρώθηκαν, με τη Σύμβαση να τίθεται σε ισχύ το 2003. Η άποψη

---

⁹¹ Ελισάβετ Συμεωνίδου-Καστανίδου, *Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία*. 2η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, 2007.

του αναπτυσσόμενου κόσμου για το οργανωμένο έγκλημα τότε ήταν διδακτική. Η Σύμβαση του ΟΗΕ είχε διαπραγματευτεί, στα τέλη της δεκαετίας του 1990 βασισμένη στην εμπειρία της Ιταλίας και των ΗΠΑ, την καταπολέμηση των μαφιόζικων δομών εγκλήματος, και υπογράφηκε συμβολικά στο Παλέρμο μετά τη δολοφονία δύο εξεχόντων αντιμαφία δικαστών.

Η σύζευξη των δύο συζητήσεων δεν ήταν δυνατή τότε. Η Δύση την έβλεπε ως αποδυνάμωση της εστίασης στην τρομοκρατία, ενώ η κοινότητα ποινικής δικαιοσύνης θεωρούσε τις προσπάθειες για σύνδεση της τρομοκρατίας με το οργανωμένο έγκλημα ως στρατιωτικοποίηση της απάντησης στο οργανωμένο έγκλημα. Ο ορισμός και των δύο φαινομένων κατέληξε έτσι σε λαβύρινθο επιχειρημάτων και αντεπιχειρημάτων.

Στη Δύση, αν η σύνδεση εγκλήματος-τρομοκρατίας αναγνωρίστηκε και καταπολεμήθηκε επιθετικά, αυτό συνέβη σε εθνικό επίπεδο, ακόμη και με περιορισμένους πόρους. Σε διεθνές επίπεδο, η συζήτηση εστίασε στις άμεσες απειλές της τρομοκρατίας, με τη σύνδεση να υποβαθμίζεται. Αυτό δεν θα αποτελούσε πρόβλημα, αν δεν ίσχυε το γεγονός ότι μεγάλο μέρος της σημερινής τρομοκρατίας δεν μπορεί να απομονωθεί από τις εξωτερικές εξελίξεις, συμπεριλαμβανομένης της σύνδεσης με την αστάθεια και το οργανωμένο έγκλημα.

Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος δεν ακολουθούσε πάντα τους ίδιους συνολικούς στόχους. Η τρομοκρατία ήταν θριαμβευτική στον πολιτικό χώρο. Μια αναφορά του 2017 στο Politico εξερεύνησε πώς η κυβέρνηση Ομπάμα αγνόησε τις λαθρεμπορικές δραστηριότητες της Χεζμπολάχ για να επικεντρωθεί στην αντιτρομοκρατία. Το άρθρο περιέγραφε σύγκρουση μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, όπως το FBI και η DEA, και της CIA και της NSA. Από τη μία, οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου ήθελαν να συλλάβουν και να διώξουν ανώτερους ακτιβιστές της Χεζμπολάχ που εμπλέκονταν σε οργανωμένο έγκλημα, ενώ η κοινότητα των πληροφοριών ήθελε να διεισδύσει στη δομή της ομάδας, αφήνοντάς την σε μεγάλο βαθμό ανενόχλητη.

Η Χεζμπολάχ δεν είναι, όμως, μεμονωμένη περίπτωση. Δημοσιογραφικές αφηγήσεις του Σοβιετο-Αφγανικού Πολέμου και της ανόδου των Ταλιμπάν δείχνουν πώς οι αμερικανικές προσπάθειες κατά των ναρκωτικών στη Νότια Ασία είχαν χαμηλότερη προτεραιότητα από την αντιτρομοκρατία. Όσο οι διακινητές ηρώινης ήταν χρήσιμοι στις πληροφορίες της εποχής, τους επιτρεπόταν να συνεχίζουν τις δραστηριότητές τους, βοηθώντας στην αποσύνθεση της Αλ Κάιντα και ανοίγοντας νέες πηγές εσόδων για τους Ταλιμπάν.

Σημαντικές εξελίξεις την τελευταία δεκαετία στις συζητήσεις για την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα υποδηλώνουν ότι ίσως είναι καιρός να επανεξεταστεί το θέμα και να ενημερωθούν οι πολιτικές αντιδράσεις. Αντί να μιλάμε για «συνδέσεις» μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας, μπορεί να είναι πιο χρήσιμο να αναρωτηθούμε αν είναι όλο και περισσότερο εκδοχές του ίδιου φαινομένου. Αυτή η συζήτηση δεν είναι νέα και είναι πολιτικοποιημένη. Ωστόσο, σημαντικά περιγράμματα της συζήτησης έχουν αλλάξει.

Όσον αφορά τις επιπτώσεις σχετικά με την οικονομική ασφάλεια μπορούμε να επισημάνουμε τα παρακάτω. Οι κριτικοί της πολιτικής αντιτρομοκρατίας επισημαίνουν ότι συχνά επικεντρώνεται σε στρατηγικούς στόχους με στενότητα όρασης, παραβλέποντας μακροπρόθεσμες πτυχές. Έχουν ένα βασικό σημείο: ότι ο ριζοσπαστικός ισλαμικός φονταμενταλισμός παραμένει ισχυρή απειλή για τη Δύση και συνεχίζει να έχει έλξη σε ορισμένες αραβικές χώρες. Αυτή η κατάσταση συνέβη επειδή οι δυτικές κυβερνήσεις είχαν περιορισμένες επιλογές για την αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών απογοητεύσεων των αναπτυσσόμενων κοινωνιών κατά τις δεκαετίες του '90 και '00.

Η σύγκλιση μαφιόζων και μαχητών ήταν λιγότερο συνεκτική λόγω των διαφορετικών κινήτρων: η αναζήτηση κέρδους έναντι της αναζήτησης δύναμης. Παρά τις διαφορές στους στόχους τους, οι εγκληματίες και οι τρομοκράτες χαρακτηρίστηκαν ως "διασυνοριακές" απειλές ασφαλείας, επωφελούμενοι από την παγκοσμιοποίηση. Αυτός ο πολιτικός διάλογος για τη διεθνή ασφάλεια μετά τον Ψυχρό Πόλεμο προειδοποιούσε για τη μόλυνση των "υγιών" δυτικών κοινωνιών και απαιτούσε ενέργεια στα σύνορα. Αν και συχνά περιγράφονταν ως "καρκίνοι", οι διαφορετικοί ειδικοί ήταν απαραίτητοι για την αντιμετώπιση της νόσου.

Επικρατεί η "διακυβέρνηση" σε "ανασφαλείς χώρους". Αυτοί αναμφίβολα δεν είναι ακυβέρνητοι, εφόσον υπάρχουν ισχυρές ομάδες που καθορίζουν την κατεύθυνση. Εδώ οι διακρίσεις μεταξύ τρομοκρατίας και οργανωμένου εγκλήματος αρχίζουν να θολώνουν. Η "διακυβέρνηση" των ανασφαλών χώρων απαιτεί σύνδεση της κοινωνικής γνώσης με τη βία. Τόσο οι μαφιόζοι όσο και οι μαχητές προσφέρουν βασικές υπηρεσίες για την επιβίωση των κατοίκων, συχνά σε περιοχές που επηρεάζονται από συμμορίες στην Κεντρική Αμερική ή σε μη προστατευμένα αστικά κέντρα στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Αυτοί οι ηγέτες, σε συμβιωτικές σχέσεις με την αστυνομία, έχουν μεγάλη κοινωνική επιρροή και επηρεάζουν τον τρόπο σκέψης στις περιοχές κατοικίας τους. Οι θαυμαστές τους έχουν το θάρρος να τους υποστηρίζουν, χωρίς να καταλαβαίνουν την κοινωνική επιβίωση.

5. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

5.1. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ - ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας αναγνωρίζεται από τις εγκληματολογικές και νομικές προσεγγίσεις. Κατανοώντας τις βασικές διακρίσεις μεταξύ αυτών των φαινομένων, είναι δυνατό να καταλάβουμε γιατί χρειάζεται διαφορετική αντιμετώπιση από την εγκληματολογική σκοπιά. Είναι σημαντικό να αντιληφθούμε πώς η προσέγγιση και η αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων απαιτεί διαφορετικές στρατηγικές, καθώς καθένα από αυτά προκαλεί διαφορετικές απειλές προς την ασφάλεια της κοινωνίας και του κράτους.⁹²

Οι φορείς πολιτικής προσδιορίζουν μια σειρά βασικών ομοιοτήτων μεταξύ της διεθνούς τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Καταρχάς, κατανοούν πλέον ότι ούτε οι τρομοκράτες, ούτε οι ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος περιορίζονται σε εθνικά σύνορα. Και τα δύο φαινόμενα φαίνεται να έχουν παγκόσμια εμβέλεια και να μπορούν να ενεργούν σε όλο τον κόσμο. Γι' αυτό τον λόγο, θεωρούνται ότι έχουν διεθνή χαρακτήρα, με την Ευρωπαϊκή Ένωση να αποτελεί "βάση και στόχο" της δραστηριότητάς τους. Δεύτερον, τα σύγχρονα οργανωτικά σχήματα και η διεθνής τρομοκρατία χαρακτηρίζονται από δομές δικτύων αντί για ιεραρχικές οργανώσεις. Και τρίτον, με τη διακρατική τους δομή και τις δικτυακές τους διαμορφώσεις, καθώς και τη χρήση νέων τεχνολογιών επικοινωνίας, ευνοούνται σημαντικά οι εγκληματικές τους δραστηριότητες, με αποτέλεσμα και οι δύο ομάδες να εμφανίζουν υψηλό βαθμό ευελιξίας. Κρίνοντας από την οικονομική οπτική, και η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα αποτελούν κινδύνους για την ασφάλεια, καθώς και τα δύο φαινόμενα είναι δύσκολο να προβλεφθούν και αντιμετωπίζονται με δυσκολία. Επίσης, οι φορείς αυτών των φαινομένων, δηλαδή οι οργανώσεις, εκμεταλλεύονται τα οφέλη της οικονομικής ολοκλήρωσης και της ελεύθερης κυκλοφορίας για παράνομους σκοπούς, προκαλώντας πολλές φορές ζημία στα οφέλη από την παγκοσμιοποίηση

---

⁹² Σάββας Ορφανός, Τρομοκρατία άρθρο 187Α ΠΚ, Δογματική και Εννοιολογική Προσέγγιση. Αθήνα, 2022.

και την οικονομική ανάπτυξη. Ο βασικός δεσμός που φαίνεται να ενώνει τις εγκληματικές οργανώσεις με την τρομοκρατία αναφέρεται στην κοινή τους οργανωτική δομή. Αυτό σημαίνει ότι οι δράσεις εκτελούνται από μια ομάδα με κοινό σκοπό και συνοχή, με υποστηρικτικά μέλη που δεν εμπλέκονται στον πυρήνα της οργάνωσης, ενώ υφίσταται και ένα καθεστώς μυστικότητας και σταδιακής μύησης.

Ωστόσο, η σημαντική διαφοροποίηση, σύμφωνα με αναλυτές, εντοπίζεται στο γεγονός ότι οι εγκληματικές οργανώσεις επιδιώκουν οικονομικό κέρδος, ενώ οι τρομοκρατικές οργανώσεις κυρίως επιδιώκουν πολιτικούς στόχους μέσω της βίας και της αναταραχής που προκαλείται. Αυτό οδηγεί τις τρομοκρατικές ομάδες να εμπλακούν σε επιχειρήσεις υψηλού κινδύνου και βίας. Επιπλέον, ενώ οι εγκληματικές οργανώσεις χρησιμοποιούν τη βία κυρίως ως απειλή για την επίτευξη των στόχων τους, για τις τρομοκρατικές οργανώσεις η βία αποτελεί συχνά τον ίδιο τον σκοπό τους. Ακόμη, ένα χαρακτηριστικό της τρομοκρατίας είναι η περίπτωση του μοναχικού τρομοκράτη, που δε φαίνεται να υπάρχει στον κόσμο του εγκλήματος. Ωστόσο, ανεξαρτήτως των πολιτικών στόχων, οι τρομοκρατικές οργανώσεις είναι αναγκασμένες να συγκεντρώνουν κεφάλαια για τη χρηματοδότησή τους, και συνεπώς ενδέχεται να εμπλακούν σε εγκληματικές δραστηριότητες. Σε αυτό το σημείο, οι πολιτικοί φορείς εξουσίας καλούνται να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν τις ανασφάλειες αυτές.

Η σύνδεση μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας είναι ένα φαινόμενο που έχει παρατηρηθεί σε διάφορες περιπτώσεις ανά τον κόσμο. Αυτή η σχέση συνήθως αναπτύσσεται όταν και οι δύο ομάδες έχουν αμοιβαίο συμφέρον ή επωφελούνται από την ανταλλαγή πόρων, υπηρεσιών και πληροφοριών. Οι πιο γνωστές περιπτώσεις σύνδεσης περιλαμβάνουν:

1. Χρηματοδότηση Τρομοκρατικών Ομάδων

- Διακίνηση ναρκωτικών: Οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, όπως τα καρτέλ ναρκωτικών, μπορεί να συνεργάζονται με τρομοκρατικές οργανώσεις για να διακινούν ναρκωτικά και να χρηματοδοτούν τις τρομοκρατικές τους δραστηριότητες.
- Λαθρεμπόριο όπλων: Το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να προμηθεύει τρομοκρατικές ομάδες με όπλα και εκρηκτικά σε αντάλλαγμα για χρήματα ή άλλες υπηρεσίες.
- Ξέπλυμα χρήματος: Τρομοκρατικές οργανώσεις συνεργάζονται με εγκληματίες για να ξεπλένουν αυτοί χρήματα από παράνομες δραστηριότητες.

2. Κοινές Στρατηγικές⁹³

---

⁹³ Andrew Silke, "Terrorism and Organized Crime: A Comparative Analysis." *European Journal of Criminology* 7, no. 2 (2010): 151-172.

- Παρόμοιες τακτικές: Τρομοκρατικές και εγκληματικές οργανώσεις μπορεί να χρησιμοποιούν παρόμοιες τακτικές, όπως απαγωγές, εκβιασμούς και επιθέσεις, για να πετύχουν τους σκοπούς τους.
- Περιοχές ανεξέλεγκτης δραστηριότητας: Σε χώρες όπου η κυβερνητική εξουσία είναι αδύναμη, οι τρομοκρατικές οργανώσεις και το οργανωμένο έγκλημα συχνά συνυπάρχουν και εκμεταλλεύονται το κενό εξουσίας.

3. Αμοιβαία Οφέλη

- Ανταλλαγή πληροφοριών και πόρων: Οι τρομοκρατικές οργανώσεις μπορούν να παρέχουν οργανωμένες εγκληματικές ομάδες με «στρατιωτική εκπαίδευση», ενώ οι εγκληματίες μπορούν να παρέχουν τις υποδομές ή τα οικονομικά μέσα.
- Προστασία και συνεργασία: Σε ορισμένες περιοχές, το οργανωμένο έγκλημα παρέχει προστασία σε τρομοκρατικές ομάδες από τις αρχές, ενώ οι τρομοκρατικές ομάδες ενισχύουν τον έλεγχο του εγκλήματος μέσω της τρομοκρατικής βίας.

Η σύνδεση αυτή δημιουργεί πολλαπλές προκλήσεις για τις αρχές επιβολής του νόμου, καθώς οι οργανωμένες εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις γίνονται ολοένα και πιο αλληλένδετες.

Ακολουθούν πιο συγκεκριμένα παραδείγματα σύνδεσης μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας:⁹⁴

1. FARC και Καρτέλ Ναρκωτικών (Κολομβία)

- Οργάνωση: Οι Επαναστατικές Ένοπλες Δυνάμεις της Κολομβίας (FARC) ήταν μια μαρξιστική-λενινιστική επαναστατική αντάρτικη οργάνωση στην Κολομβία, η οποία συμμετείχε στον εμφύλιο πόλεμο της Κολομβίας, και χρησιμοποίησε το εμπόριο ναρκωτικών για να χρηματοδοτήσει τις στρατιωτικές της επιχειρήσεις. Χαρακτηρίστηκαν τρομοκρατική οργάνωση από την Μπογκοτά, καθώς επίσης τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Συνεργασία: Η FARC συνεργάστηκε στενά με τα κολομβιανά και μεξικανικά καρτέλ ναρκωτικών. Συγκεκριμένα, διακινούσαν κοκαΐνη και λάμβαναν οικονομικά οφέλη, ώστε να μπορέσουν να προβούν σε αγορές όπλων και να συνεχίσουν τον ένοπλο αγώνα τους.
- Παράδειγμα: Σε πολλές περιπτώσεις, η FARC ήταν υπεύθυνη για την καλλιέργεια κοκαΐνης, ενώ τα καρτέλ ανέλαβαν τη διανομή της σε διεθνές επίπεδο. Η σχέση αυτή τους επέτρεψε να έχουν σημαντικούς πόρους από το εμπόριο ναρκωτικών, τους οποίους επένδυσαν σε όπλα και υποδομές.

⁹⁴ Jason Ridley, "The Global Threat of Terrorism and Transnational Organized Crime." *Global Security Studies* 6, no. 1 (2015): 11-27.

2. Χεζμπολάχ και Λαθρεμπόριο Ναρκωτικών (Λατινική Αμερική και Ευρώπη)

- **Οργάνωση:** Η Χεζμπολάχ είναι μια λιβανέζικη σιιτική παραστρατιωτική και πολιτική οργάνωση, που συστάθηκε αρχικά για να αντιμετωπίσει το Ισραήλ. Η ένοπλη πτέρυγα της οργάνωσης θεωρείται κίνημα αντίστασης στον αραβικό κόσμο, ενώ οι ΗΠΑ, η Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Αυστραλία, ο Καναδάς και το Ισραήλ την κατατάσσουν ως τρομοκρατική οργάνωση και μάλιστα έχει συνδεθεί με το παγκόσμιο λαθρεμπόριο ναρκωτικών.
- **Συνεργασία:** Έχει αναφερθεί ότι συνεργάζεται με εγκληματικές οργανώσεις στη Λατινική Αμερική για να διοχετεύει κοκαΐνη στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Τα έσοδα από το λαθρεμπόριο χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων της Χεζμπολάχ στη Μέση Ανατολή.
- **Παράδειγμα:** Το 2011, αμερικανικές αρχές αποκάλυψαν ένα εκτεταμένο δίκτυο ξεπλύματος χρήματος, στο οποίο συμμετείχε η Χεζμπολάχ, που συνεργαζόταν με εγκληματικές ομάδες από το Μεξικό και την Κολομβία για να ξεπλένει χρήματα από το λαθρεμπόριο ναρκωτικών μέσω λαθρεμπορίου αυτοκινήτων.

Επιπλέον, η Αμερικανική Υπηρεσία κατά των Ναρκωτικών (DEA) έχει καταγράψει 2.000 άτομα τα οποία συνδέονται τόσο με τη Χεζμπολάχ όσο και με το ναρκεμπόριο, καθώς αυτή χρηματοδοτείται από το εμπόριο της κοκαΐνης και την ενασχόλησή της με τα κρυπτονομίσματα. Επιπλέον, φαίνεται πως οι τεράστιες υπερπόντιες επιχειρήσεις της Χεζμπολάχ, που περιλαμβάνουν διακίνηση ναρκωτικών, ξέπλυμα βρώμικου χρήματος και λαθρεμπόριο διαμαντιών αποφέρουν τεράστια ποσά σε μετρητά κάθε χρόνο. Μέσω της AQAH (λιβανέζικη τράπεζα), η Χεζμπολάχ χρησιμοποιεί μεγάλο μέρος αυτών των μετρητών για να διοχετεύσει την απαραίτητη ρευστότητα στην δοκιμαζόμενη λιβανική οικονομία, γεγονός που της επιτρέπει να επεκτείνει την πολιτική επιρροή της.

3. ISIS και Λαθρεμπόριο Αρχαιοτήτων (Συρία και Ιράκ)⁹⁵

- **Οργάνωση:** Το Ισλαμικό Κράτος (ISIS) είναι μια εξτρεμιστική ομάδα που ακολουθεί μια ακραία αντι-Δυτική ερμηνεία του Ισλάμ, η οποία προωθεί τη θρησκευτική βία και θεωρεί εκείνους που δεν συμφωνούν με τις ερμηνείες της, ως άπιστους και αποστάτες. Ο ISIS γνωστός για τη βία και την τρομοκρατία που επέβαλε σε μεγάλες περιοχές της Συρίας και του Ιράκ, είχε εμπλακεί σε πολλές παράνομες δραστηριότητες για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεών του.

---

⁹⁵ Jean-Pierre Migaux, *The Role of Antiquities Trafficking in Terrorist Financing: The Case of ISIS in Iraq and Syria*. Paris: Sorbonne University Press, 2017.

- Συνεργασία: Ο ISIS εκμεταλλευόταν την καταστροφή και το χάος για να κλέψει και να πουλήσει αρχαία αντικείμενα από μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους στη μαύρη αγορά, συχνά σε συνεργασία με οργανωμένες εγκληματικές ομάδες διεθνώς.
- Παράδειγμα: Υπάρχουν περιπτώσεις όπου αρχαιολογικά ευρήματα, τα οποία βρέθηκαν στα χέρια του ISIS, πωλήθηκαν σε αγοραστές στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική μέσω δικτύων και μαύρων αγορών που ελέγχονταν από εγκληματικές ομάδες. Το 2016, βρέθηκαν στοιχεία που καταδεικνύουν πως το Ισλαμικό Κράτος χρησιμοποιούσε τους χερσαίους δρόμους της Τουρκίας για λαθρεμπόριο αρχαιοτήτων, πετρελαίου και όπλων, εκμεταλλεύομενο την αδράνεια και το μηδενικό έλεγχο των συνόρων της Τουρκίας.

4. Ταλιμπάν και Εμπόριο Οπίου (Αφγανιστάν)⁹⁶

- Οργάνωση: Οι Ταλιμπάν, δηλαδή το πολιτικό-θρησκευτικό κίνημα που κυβέρνησε το Αφγανιστάν από το 1996 έως το 2001 και από την 15η Αυγούστου του 2021 μέχρι σήμερα, έχουν εμπλακεί βαθιά στην παραγωγή και διακίνηση οπίου.
- Συνεργασία: Η συνεργασία των Ταλιμπάν με το οργανωμένο έγκλημα ήταν κρίσιμη για τη χρηματοδότηση των πολεμικών επιχειρήσεών τους. Τα έσοδα από το εμπόριο οπίου χρησιμοποιούνται για την αγορά όπλων και την εξασφάλιση της επιβίωσης της οργάνωσης.
- Παράδειγμα: Το 2000, εκτιμήθηκε ότι το 75% της παγκόσμιας παραγωγής ηρωίνης προερχόταν από το Αφγανιστάν, ενώ η καλλιέργεια οπίου ήταν υπό τον έλεγχο των Ταλιμπάν.

Αξιωματούχοι του ΟΗΕ ανέφεραν ότι οι Ταλιμπάν πιθανότατα κέρδισαν περισσότερα από 400 εκατομμύρια δολάρια μεταξύ του 2018 και του 2019 από το εμπόριο ναρκωτικών ενώ πιστεύεται ότι αντλούν έως και το 60% των ετήσιων εσόδων τους από παράνομα ναρκωτικά. Τα Ηνωμένα Έθνη και η Ουάσινγκτον ισχυρίζονται ότι οι Ταλιμπάν εμπλέκονται σε όλες τις πτυχές, από τη φύτευση της παπαρούνας, την εξόρυξη του οπίου και τη διακίνηση έως τους απαιτούμενους «φόρους» σε καλλιεργητές και εργαστήρια ναρκωτικών και την επιβολή τελών στους λαθρέμπορους για τις αποστολές με προορισμό την Αφρική, την Ευρώπη, τον Καναδά, τη Ρωσία, τη Μέση Ανατολή και άλλα μέρη της Ασίας. Σύμφωνα με πληροφορίες από το BBC, το 95% της αγοράς στην Ευρώπη αποτελεί η ηρωίνη που παράγεται από όπιο στο Αφγανιστάν.

5. Αλ Κάιντα και Μαφία (Ιταλία και Μέση Ανατολή)⁹⁷

⁹⁶ William D. Hartung, *Drug Trafficking and Terrorism: The Role of Narcotics in the Financing of the Taliban and Al Qaeda*. New York: Council on Foreign Relations, 2010.

⁹⁷ Arnaud Blin, *The Financing of Terrorism: From ISIS to Al-Qaeda*. London: Routledge, 2017.

- **Οργάνωση:** Η Αλ Κάιντα, μια ένοπλη τρομοκρατική οργάνωση Ισλαμιστών, γνωστή για τις επιθέσεις της στις ΗΠΑ το 2001, έχει συνδεθεί με την ιταλική μαφία όσον αφορά το εμπόριο πλαστών διαβατηρίων και άλλων εγγράφων.
- **Συνεργασία:** Η συνεργασία μεταξύ των δύο οργανώσεων διευκολύνει την κίνηση μελών της Αλ Κάιντα και άλλων τρομοκρατών μέσω Ευρώπης, καθώς η μαφία προσφέρει τα απαραίτητα μέσα για τη διακίνηση πλαστών εγγράφων.
- **Παράδειγμα:** Το 2002, αποκαλύφθηκε ένα δίκτυο που περιλάμβανε συνεργασία μεταξύ της μαφίας και της Αλ Κάιντα για την παροχή πλαστών διαβατηρίων, διευκολύνοντας τη διέλευση τρομοκρατών από την Ιταλία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Αυτά τα παραδείγματα δείχνουν πώς οι τρομοκρατικές οργανώσεις συχνά βασίζονται σε οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα για να χρηματοδοτούν τις δραστηριότητές τους και να διατηρούν τη λειτουργία τους, με το οργανωμένο έγκλημα να εκμεταλλεύεται αυτές τις σχέσεις για ίδιον όφελος.

Στην Ευρώπη, επίσης, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις όπου οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν συνεργαστεί, είτε για χρηματοδότηση είτε για άλλες παράνομες δραστηριότητες. Παρακάτω αναφέρονται μερικά συγκεκριμένα παραδείγματα:

1. Χεζμπολάχ και Εμπόριο Ναρκωτικών στην Ευρώπη

- **Οργάνωση:** Η λιβανέζικη σιιτική οργάνωση Χεζμπολάχ έχει αναπτύξει σχέσεις με δίκτυα λαθρεμπορίου ναρκωτικών στην Ευρώπη, κυρίως για να χρηματοδοτήσει τις δραστηριότητές της.
- **Παράδειγμα:** Το 2016, οι γαλλικές αρχές αποκάλυψαν ένα δίκτυο της Χεζμπολάχ που ήταν υπεύθυνο για λαθρεμπόριο κοκαΐνης από τη Λατινική Αμερική στην Ευρώπη, μέσω συνεργασίας με το οργανωμένο έγκλημα. Το δίκτυο αυτό φέρεται να ξέπλενε χρήματα μέσω συναλλαγών σε πολυτελή αγαθά, όπως αυτοκίνητα και κοσμήματα. Στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γαλλία, η Χεζμπολάχ διαθέτει οργανώσεις που εκτός από την προπαγανδιστική δραστηριότητα, ασχολούνται με το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και διαμαντιών και την αποθήκευση εκρηκτικών, όπως το νιτρικό αμμώνιο, ενώ φαίνεται πως ξεπλένουν χρήμα μέσω της αγοράς μεταχειρισμένων αυτοκινήτων. Τα κεφάλαια διοχετεύονται στον Λίβανο τόσο μέσω του τραπεζικού συστήματος όσο και σε μετρητά σε βαλίτσες.

2. ETA και Λαθρεμπόριο Όπλων (Ισπανία και Γαλλία)

- **Οργάνωση:** Η ETA, η βασκική αυτονομιστική τρομοκρατική οργάνωση που έδρασε στην Ισπανία, έχει ιστορικά συνεργαστεί με εγκληματικές οργανώσεις για την προμήθεια όπλων.

- Παράδειγμα: Η ΕΤΑ συνεργάστηκε με εγκληματικά δίκτυα στη Γαλλία για τη μεταφορά όπλων και εκρηκτικών από τη Γαλλία στην Ισπανία. Συγκεκριμένα, στη δεκαετία του 1990, η ΕΤΑ χρησιμοποίησε τη βοήθεια λαθρεμπόρων για να προμηθευτεί όπλα από τα Βαλκάνια, τα οποία μεταφέρονταν μέσω της Γαλλίας.

3. Τσετσένοι Αντάρτες και Οργανωμένο Έγκλημα στη Ρωσία και την Ευρώπη

- Οργάνωση: Οι Τσετσένοι αντάρτες, που πολέμησαν εναντίον της Ρωσίας στη δεκαετία του 1990 και αρχές του 2000, ανέπτυξαν σχέσεις με οργανωμένες εγκληματικές ομάδες στην Ευρώπη.
- Παράδειγμα: Στη Γερμανία και την Αυστρία, τσετσενικά δίκτυα συνδέονται με το εμπόριο όπλων και ναρκωτικών, ενώ υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι μέρος αυτών των εσόδων χρησιμοποιήθηκε για να στηρίξει την τρομοκρατία και τον ένοπλο αγώνα στην Τσετσενία.

4. Οργάνωση Κουρδικού Εργατικού Κόμματος (PKK) και Λαθρεμπόριο Ναρκωτικών (Τουρκία και Ευρώπη)

- Οργάνωση: Το PKK, μια κουρδική αυτονομιστική οργάνωση που δραστηριοποιείται κυρίως στην Τουρκία και τη Συρία, έχει εμπλακεί σε ένοπλη σύγκρουση με το τουρκικό κράτος, με αρχικό στόχο την επίτευξη ενός ανεξάρτητου κουρδικού κράτους, μετατρέποντάς τον αργότερα σε αίτημα για ίσα δικαιώματα και κουρδική αυτονομία στην Τουρκία. Το PKK έχει συνδεθεί με λαθρεμπόριο ναρκωτικών στην Ευρώπη για χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων του κι έχει αποκομίσει μεγάλα κέρδη από την άμεση ή έμμεση εμπλοκή του.
- Παράδειγμα: Ευρωπαϊκές αρχές, όπως η Europol, έχουν αναφέρει ότι το PKK έχει εμπλακεί σε κυκλώματα λαθρεμπορίου ηρωίνης που εισέρχεται στην Ευρώπη μέσω της Τουρκίας και πωλείται σε χώρες όπως η Γερμανία, η Ολλανδία και η Βρετανία. Αν ληφθεί υπόψη η οργανωτική δομή της τρομοκρατικής οργάνωσης PKK/KCK, η οργάνωση της στο εξωτερικό απλώνεται από τη Μέση Ανατολή μέχρι τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Η τεράστια αυτή έκταση περιλαμβάνει δηλαδή όλον το «Βαλκανικό Διάδρομο». Η τρομοκρατική οργάνωση PKK/KCK που είναι οργανωμένη στο διάδρομο αυτόν μέσω του οποίου πραγματοποιείται μεγάλη διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, μεταφέρει με μεγάλη ευκολία από αυτήν τη διαδρομή τις ναρκωτικές ουσίες που παράγει η ίδια ή αγοράζει από πρώτο χέρι. Τα κέρδη από αυτές τις δραστηριότητες χρηματοδοτούν τον ένοπλο αγώνα του PKK.

5. ISIS και Τρομοκρατία στις Βρυξέλλες μέσω Εγκληματικών Δικτύων (Βέλγιο)

- Οργάνωση: Το Ισλαμικό Κράτος (ISIS) χρησιμοποίησε εγκληματικά δίκτυα στις Βρυξέλλες και άλλες πόλεις της Ευρώπης (Παρίσι, Βερολίνο, Βαρκελώνη, Νίκαια) για να οργανώσει και να εκτελέσει επιθέσεις.

- Παράδειγμα: Ορισμένοι από τους δράστες των επιθέσεων στις Βρυξέλλες το 2016 είχαν προηγούμενη εμπλοκή σε εγκληματικές δραστηριότητες, όπως ληστείες και διακίνηση ναρκωτικών. Αυτά τα εγκληματικά δίκτυα εντός Ευρώπης τους παρείχαν τα μέσα για να εξασφαλίσουν χρήματα και όπλα για την τρομοκρατική τους δράση.

6. Η Ιταλική Μαφία και η Διασύνδεση με Διεθνή Τρομοκρατία (Ιταλία)

- Οργάνωση: Η ιταλική μαφία έχει διασυνδέσεις με τρομοκρατικές ομάδες που δρουν στη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή.
- Παράδειγμα: Έχουν υπάρξει υποθέσεις όπου η μαφία χρησιμοποίησε την επιρροή της στη Νότια Ιταλία για να διευκολύνει το λαθρεμπόριο ανθρώπων και όπλων, τα οποία κατέληξαν στα χέρια τρομοκρατικών ομάδων, όπως η Αλ Κάιντα και η ISIS. Αυτά τα εγκληματικά δίκτυα που κινούνται σε Ευρωπαϊκά εδάφη έχουν βοηθήσει στη χρηματοδότηση και στον εξοπλισμό τρομοκρατών που δρουν στην Ευρώπη.

7. Αλβανικές Εγκληματικές Ομάδες και Τρομοκρατία (Βαλκάνια)

- Οργάνωση: Οι αλβανικές εγκληματικές οργανώσεις είναι γνωστές για τις σχέσεις τους με διεθνείς τρομοκρατικές οργανώσεις μέσω λαθρεμπορίου ναρκωτικών, όπλων και ανθρώπων.
- Παράδειγμα: Αλβανικές συμμορίες που δραστηριοποιούνται σε χώρες όπως το Κόσοβο, η Σερβία και η Βοσνία έχουν συνεργαστεί με ισλαμιστικές τρομοκρατικές ομάδες για να διευκολύνουν τη διακίνηση όπλων και ναρκωτικών προς την Ευρώπη.

Αυτά τα παραδείγματα δείχνουν την ποικιλόμορφη φύση των σχέσεων μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας στην Ευρώπη. Συχνά, οι τρομοκρατικές οργανώσεις εκμεταλλεύονται εγκληματικά δίκτυα για να αποκτήσουν χρηματοδότηση και υλικοτεχνική υποστήριξη, ενώ το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιεί τις τρομοκρατικές ομάδες για να επεκτείνει την επιρροή του και να αυξήσει τα κέρδη από παράνομες δραστηριότητες.

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), η σύνδεση μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας έχει γίνει ένα σοβαρό ζήτημα που απασχολεί τις αρχές ασφαλείας, ειδικά καθώς αυτές οι δύο μορφές παράνομης δραστηριότητας αλληλεπιδρούν τόσο για οικονομικό όφελος όσο και για υλικοτεχνική υποστήριξη. Παρακάτω παρατίθενται παραδείγματα και τάσεις που καταδεικνύουν αυτή τη σύνδεση εντός της ΕΕ:

1. Χρηματοδότηση Τρομοκρατικών Οργανώσεων μέσω Οργανωμένου Εγκλήματος

- Παράδειγμα: ISIS και εγκληματικά δίκτυα στην Ευρώπη⁹⁸

⁹⁸ Europol. European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT). The Hague: Europol, 2020.

- ο Στις τρομοκρατικές επιθέσεις που πραγματοποιήθηκαν στη Γαλλία και το Βέλγιο (π.χ. το Παρίσι το 2015 και τις Βρυξέλλες το 2016), οι δράστες είχαν ιστορικό εγκληματικών δραστηριοτήτων, όπως διακίνηση ναρκωτικών, μικροκλοπές και ληστείες. Τα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος τους παρείχαν κεφάλαια και όπλα. Οι επιθέσεις, δηλαδή, πραγματοποιήθηκαν με χρηματοδότηση από παράνομες δραστηριότητες και η προμήθεια όπλων έγινε μέσω εγκληματικών διαδρομών που ήδη υπήρχαν.
- ο Η χρήση εγκληματικών δικτύων επιτρέπει στις τρομοκρατικές οργανώσεις να παρακάμψουν τους περιορισμούς στις χρηματοδοτήσεις μέσω των νόμιμων τραπεζικών συστημάτων. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και η πώληση κλεμμένων αγαθών και ναρκωτικών μέσω παράνομων δικτύων, όπως η μαύρη αγορά.

2. Λαθρεμπόριο Όπλων και Εκρηκτικών

- Παράδειγμα: Βαλκανική Διαδρομή
  - ο Η Βαλκανική διαδρομή είναι γνωστή για το λαθρεμπόριο όπλων, που διακινείται σε ολόκληρη την Ευρώπη μέσω δικτύων οργανωμένου εγκλήματος από τα Βαλκάνια. Όπλα που χρησιμοποιούνται από τρομοκρατικές ομάδες, όπως το Ισλαμικό Κράτος και άλλες ισλαμιστικές ομάδες, έχουν εισέλθει στην ΕΕ μέσω της διαδρομής αυτής.⁹⁹
  - ο Οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, όπως εκείνες που ελέγχουν την παράνομη διακίνηση όπλων στην Αλβανία, το Κόσοβο και τη Βοσνία, έχουν συνεργαστεί με τρομοκρατικές οργανώσεις παρέχοντάς τους όπλα που στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκαν για τρομοκρατικές επιθέσεις σε χώρες όπως η Γαλλία, η Ισπανία και το Βέλγιο.

3. Λαθρεμπόριο Ναρκωτικών και Τρομοκρατία

- Παράδειγμα: ΡΚΚ και Εμπόριο Ηρωίνης στην Ευρώπη¹⁰⁰
  - ο Το Κουρδικό Εργατικό Κόμμα (ΡΚΚ) έχει διασυνδεθεί με εγκληματικά δίκτυα διακίνησης ηρωίνης που δρουν σε χώρες της ΕΕ, όπως η Γερμανία και η Ολλανδία. Το ΡΚΚ χρησιμοποίησε τα κέρδη από το εμπόριο ναρκωτικών για να χρηματοδοτήσει τον ένοπλο αγώνα του εναντίον της Τουρκίας.
  - ο Η Ευροπόλ έχει αναφέρει ότι το ΡΚΚ συμμετέχει ενεργά σε δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος που εμπλέκονται στο λαθρεμπόριο ναρκωτικών. Αυτή η διασύνδεση

⁹⁹ J.-P. Brodeur, *The Politics of Organized Crime and the Economics of Terrorism: A Study of European Security*. London: Routledge, 2016.

¹⁰⁰ Y. Zabyelina, and M. Rios. "Money Laundering and Terrorism Financing in the EU: The Role of Organized Crime." *Journal of Financial Crime* 25, no. 3 (2018): 799-813.

είναι σημαντική για την χρηματοδότηση των επιχειρήσεων του PKK και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων.

4. Ξέπλυμα Χρήματος¹⁰¹

- Παράδειγμα: Χεζμπολάχ και Ξέπλυμα Χρήματος στην Ευρώπη
  - Η Χεζμπολάχ έχει επανειλημμένα συνδεθεί με δραστηριότητες ξεπλύματος χρήματος μέσω της ΕΕ, με τη χρήση παράνομων δικτύων και εγκληματικών οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στην Ευρώπη. Για παράδειγμα, το 2016 αποκαλύφθηκε ένα μεγάλο δίκτυο που ξεπλένει χρήματα από λαθρεμπόριο ναρκωτικών για λογαριασμό της Χεζμπολάχ, με συναλλαγές που περιλάμβαναν αγορές πολυτελών αγαθών και μεταχειρισμένων αυτοκινήτων στη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ισπανία.
  - Το ξέπλυμα χρήματος μέσω νόμιμων αγορών χρησιμοποιείται από τρομοκρατικές ομάδες για να αποκρύψουν την προέλευση των εσόδων τους από τις εγκληματικές δραστηριότητες, ενώ παράλληλα τα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος επωφελούνται μέσω αυτής της διαδικασίας.

5. Λαθρεμπόριο Ανθρώπων και Τρομοκρατία

- Παράδειγμα: Μετανάστευση και Τρομοκρατία στη Μεσόγειο
  - Οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα που ελέγχουν το λαθρεμπόριο ανθρώπων από τη Βόρεια Αφρική προς την Ευρώπη έχουν κατηγορηθεί ότι παρέχουν διευκολύνσεις σε τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως το Ισλαμικό Κράτος (ISIS), για την παράνομη είσοδο τρομοκρατών στην ΕΕ.
  - Για παράδειγμα, αναφέρθηκε ότι ορισμένοι από τους δράστες των επιθέσεων στο Παρίσι το 2015 είχαν χρησιμοποιήσει μεταναστευτικές ροές και διακινητές ανθρώπων για να περάσουν στην Ευρώπη. Οι εγκληματικές αυτές ομάδες εκμεταλλεύονται τα ασταθή πολιτικά καθεστώτα στη Βόρεια Αφρική για να διευκολύνουν την παράνομη διακίνηση ανθρώπων, με αντάλλαγμα μεγάλα χρηματικά ποσά.

6. Διασύνδεση Τρομοκρατών και Κοινών Εγκληματιών

- Παράδειγμα: Μικροέγκλημα και Ριζοσπαστικοποίηση
  - Σε πολλές περιπτώσεις, οι τρομοκράτες που πραγματοποιούν επιθέσεις στην ΕΕ έχουν παρελθόν στο οργανωμένο έγκλημα ή τη μικροεγκληματικότητα. Η ριζοσπαστικοποίηση πολλών τρομοκρατών στην Ευρώπη έχει πραγματοποιηθεί

---

¹⁰¹ J. van Dijk, *The Crime-Terror Nexus: European Perspectives*. London: Sage Publications, 2017.

μέσα στις φυλακές, όπου κοινά εγκληματικά δίκτυα διασταυρώνονται με ριζοσπαστικά στοιχεία.

- ο Παράδειγμα: Ορισμένοι από τους δράστες των επιθέσεων στη Γαλλία και το Βέλγιο το 2015-2016 είχαν φυλακιστεί για εγκληματικές δραστηριότητες, όπως ληστείες και διακίνηση ναρκωτικών, όπου συνάντησαν ριζοσπαστικά στοιχεία που τους στρατολόγησαν στον τζιχαντισμό.

5.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αντιληφθεί τη διασύνδεση μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας και έχει αναπτύξει διάφορες στρατηγικές για την καταπολέμηση αυτών των φαινομένων:

- Europol και Eurojust: Αυτοί οι οργανισμοί της ΕΕ συνεργάζονται για τη διάλυση εγκληματικών δικτύων που σχετίζονται με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και το εμπόριο όπλων, ναρκωτικών και ανθρώπων.¹⁰²
- Κοινές επιχειρήσεις: Οι χώρες-μέλη της ΕΕ πραγματοποιούν τακτικά κοινές επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση εγκληματικών και τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, στοχεύοντας σε δίκτυα λαθρεμπορίου και ξέπλυμα χρήματος.

Η σύνδεση οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας στην ΕΕ απαιτεί πολύπλευρη και διακρατική συνεργασία, καθώς οι εγκληματικές ομάδες εκμεταλλεύονται τη διεθνοποίηση και την ελεύθερη κυκλοφορία για να αναπτύξουν τα δίκτυά τους.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει υιοθετήσει μια σειρά από συνολικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση της σύνδεσης μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας. Αυτές οι στρατηγικές εστιάζουν σε διάφορες πτυχές, από την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, έως την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και την ανταλλαγή πληροφοριών. Ακολουθούν οι πιο σημαντικές πρωτοβουλίες και στρατηγικές που έχει εφαρμόσει η ΕΕ για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου:

1. Ενίσχυση της Αστυνομικής Συνεργασίας (Europol)

Η Europol, ο ευρωπαϊκός οργανισμός επιβολής του νόμου, παίζει κεντρικό ρόλο στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Η Europol συντονίζει επιχειρήσεις μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ και διευκολύνει τη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών.

---

¹⁰² Didier Bigo, et al. "The EU and the Externalisation of Border Control: The Case of the Mediterranean." *European Security* 21, no. 2 (2012): 155-172, Council of the European Union. "EU Counter-Terrorism Strategy." 2005.

Δράσεις της Europol:

- Συντονισμός κοινών επιχειρήσεων: Συχνά οργανώνονται κοινές επιχειρήσεις για την καταστολή εγκληματικών δικτύων που εμπλέκονται στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, το εμπόριο όπλων και ναρκωτικών και το ξέπλυμα χρήματος.
- Ευρωπαϊκό Κέντρο κατά της Τρομοκρατίας (ECTC): Δημιουργήθηκε το 2016 και λειτουργεί υπό την Europol, για την καλύτερη ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τρομοκρατικές δραστηριότητες και τη σύνδεση αυτών με εγκληματικά δίκτυα.
- Συλλογή δεδομένων και παρακολούθηση: Η Europol παρέχει αναλύσεις για τις τάσεις στην τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα και αναπτύσσει προγράμματα εκτίμησης των απειλών.

2. Καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας¹⁰³

Η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας μέσω οργανωμένου εγκλήματος, όπως το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και το ξέπλυμα χρήματος, είναι μια από τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ.

Στρατηγικές και Μέτρα:

- Οδηγία κατά του Ξεπλύματος Χρήματος (AMLD - Anti-Money Laundering Directive):
¹⁰⁴Η ΕΕ έχει υιοθετήσει διάφορες εκδοχές αυτής της οδηγίας με στόχο την παρακολούθηση χρηματοοικονομικών συναλλαγών και την αποτροπή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Οι χρηματοοικονομικές αρχές πρέπει να παρακολουθούν τις ύποπτες συναλλαγές και να καταγγέλλουν δραστηριότητες που μπορεί να συνδέονται με ξέπλυμα χρήματος ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.
- Κανονισμός σχετικά με την κατάσχεση και δέσμευση περιουσιακών στοιχείων: Η ΕΕ έχει υιοθετήσει αυστηρότερους κανονισμούς που επιτρέπουν στις αρχές να δεσμεύουν περιουσιακά στοιχεία εγκληματικών δικτύων που συνδέονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες. Το 2020 ενισχύθηκε η νομοθεσία για την κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων από οργανώσεις που εμπλέκονται στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.
- Σύστημα Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών της ΕΕ: Αναπτύχθηκε για να παρακολουθεί και να μοιράζεται πληροφορίες σχετικά με ύποπτες χρηματοδοτήσεις και διασυνδέσεις μεταξύ εγκληματικών δικτύων και τρομοκρατικών οργανώσεων.

---

¹⁰³ Yves Dandurand, "The Financing of Terrorism: A Global and European Perspective." *Journal of International Affairs* 65, no. 2 (2012): 91-110.

¹⁰⁴ European Commission. "Proposal for a Directive on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering and Terrorist Financing." *Official Journal of the European Union*, 2016.

3. Συνεργασία Δικαστικών Αρχών (Eurojust)¹⁰⁵

Το Eurojust, το ευρωπαϊκό πρακτορείο δικαστικής συνεργασίας, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ δικαστικών αρχών των κρατών-μελών της ΕΕ.

Δράσεις του Eurojust:

- Συντονισμός δικαστικών διαδικασιών: Οργανώνει και συντονίζει κοινές ομάδες ερευνών (Joint Investigation Teams) που ασχολούνται με υποθέσεις που συνδέονται με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και το οργανωμένο έγκλημα.
- Ανταλλαγή δικαστικών πληροφοριών: Παρέχει πλατφόρμες για την ανταλλαγή κρίσιμων πληροφοριών μεταξύ των δικαστικών αρχών των κρατών-μελών, ώστε να μπορούν να κινηθούν ταχύτερα σε διεθνείς εγκληματικές υποθέσεις.
- Στρατηγική συνεργασία με τρίτες χώρες: Το Eurojust συνεργάζεται με χώρες εκτός της ΕΕ, διευκολύνοντας τις διεθνείς έρευνες που αφορούν οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία.

4. Έλεγχος Συνόρων και Πρόληψη Διασυνοριακού Εγκλήματος (Frontex)

Η Frontex, ο οργανισμός της ΕΕ για τη διαχείριση των συνόρων, παίζει κρίσιμο ρόλο στην αποτροπή της παράνομης εισόδου εγκληματιών και τρομοκρατών στην Ευρώπη μέσω των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ.¹⁰⁶

Δράσεις της Frontex:

- Έλεγχοι ασφαλείας: Η Frontex εφαρμόζει ενισχυμένους ελέγχους ασφαλείας στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ για την ανίχνευση εγκληματιών και τρομοκρατών που μπορεί να χρησιμοποιούν τα δίκτυα λαθρεμπόρων.
- Ανταλλαγή πληροφοριών: Οργανώνει την ανταλλαγή πληροφοριών με άλλες αρχές της ΕΕ και τα κράτη-μέλη για την καλύτερη κατανόηση των εγκληματικών δικτύων που σχετίζονται με τη διακίνηση ανθρώπων, όπλων και ναρκωτικών.
- Αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης: Η Frontex υποστηρίζει την παρακολούθηση ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων που προσπαθούν να εισέλθουν ή να εξέλθουν από την Ευρώπη μέσω διαδρομών που ελέγχονται από οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα.

5. Αντιμετώπιση Ριζοσπαστικοποίησης

---

¹⁰⁵ Vladimir Stojanovic, "Judicial Cooperation in Criminal Matters: Eurojust and its Impact." *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 20, no. 1 (2012): 39-58.

¹⁰⁶ Elspeth Guild, et al. "The Role of Frontex in EU Border Management." *European Law Journal* 17, no. 6 (2011): 651-678.

Η ΕΕ έχει δώσει ιδιαίτερη έμφαση στη ριζοσπαστικοποίηση που συμβαίνει εντός φυλακών και στη διαδικασία στρατολόγησης τρομοκρατών από δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος.

Στρατηγικές και Προγράμματα:

- EU Radicalisation Awareness Network (RAN): Το RAN δημιουργήθηκε για να φέρει σε επαφή επαγγελματίες που εργάζονται με άτομα που είναι επιρρεπή στη ριζοσπαστικοποίηση, συμπεριλαμβανομένων των φυλακών και των σωφρονιστικών ιδρυμάτων. Ο στόχος είναι να κατανοηθεί πώς η εγκληματικότητα μπορεί να οδηγήσει στη ριζοσπαστικοποίηση και πώς μπορούν να αναπτυχθούν προγράμματα πρόληψης.
- Αντιμετώπιση της διαδικτυακής ριζοσπαστικοποίησης: Η ΕΕ εργάζεται για την καταπολέμηση της προπαγάνδας που προωθεί την τρομοκρατία και τη στρατολόγηση εγκληματιών σε διαδικτυακές πλατφόρμες. Εφαρμόζονται κανονισμοί που απαιτούν από τις εταιρείες του διαδικτύου να αφαιρούν περιεχόμενο που προωθεί την τρομοκρατία.

6. Αντιμετώπιση του Λαθρεμπορίου Όπλων και Εκρηκτικών

Το λαθρεμπόριο όπλων και εκρηκτικών είναι βασικός τρόπος χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και υποστήριξης τρομοκρατικών επιθέσεων.

Στρατηγικές και Πρωτοβουλίες:

- Στρατηγική της ΕΕ κατά της Παράνομης Διακίνησης Όπλων: Στόχος είναι η αποτροπή της διακίνησης όπλων στην ΕΕ μέσω της παρακολούθησης των συνόρων, της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών και της ανταλλαγής πληροφοριών.
- Διακρατική συνεργασία με τρίτες χώρες: Η ΕΕ συνεργάζεται με χώρες των Βαλκανίων και άλλες περιοχές που είναι διαδρομές λαθρεμπορίου όπλων για να αντιμετωπίσει τα δίκτυα που προμηθεύουν τρομοκρατικές οργανώσεις.

7. Αντιτρομοκρατική Στρατηγική της ΕΕ¹⁰⁷

Η ΕΕ υιοθέτησε μια συνολική αντιτρομοκρατική στρατηγική που περιλαμβάνει μέτρα πρόληψης, προστασίας, δίωξης και αντίδρασης σε τρομοκρατικές επιθέσεις. Η στρατηγική αυτή εστιάζει στη:

- Πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης
- Ενίσχυση της συνεργασίας επιβολής του νόμου
- Αντιμετώπιση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

---

¹⁰⁷ Andrew Silke, "Terrorism and Organised Crime: A Comparative Analysis." *European Journal of Criminology* 7, no. 2 (2010): 151-172.

Αυτές οι στρατηγικές της ΕΕ επιδιώκουν να περιορίσουν τις συνδέσεις μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας, προστατεύοντας τους πολίτες και ενισχύοντας την ασφάλεια στην Ευρώπη.

Η επισήμανση της πολιτικής διάστασης της τρομοκρατίας είναι καθοριστική για την κατανόηση της φύσης της, καθώς οι πολιτικές, θρησκευτικές ή ιδεολογικές κινητροδοτήσεις της την ξεχωρίζουν από το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο κυρίως επιδιώκει οικονομικό κέρδος. Η τρομοκρατία στοχεύει στη χρήση βίας για να προκαλέσει φόβο, να επιδιώξει πολιτικούς στόχους ή να διαμορφώσει τη δημόσια γνώμη. Η σχέση της με την πολιτική είναι έντονα μυστική, και η εμπλοκή της στον κοινωνικό και οικονομικό ιστό είναι περιορισμένη σε σύγκριση με το οργανωμένο έγκλημα.

Το οργανωμένο έγκλημα στοχεύει στον έλεγχο της αγοράς και δρα όπως μια εγκληματική επιχείρηση, με κύριο κίνητρο το οικονομικό κέρδος. Χρησιμοποιεί παρόμοιες μεθόδους με μια επιχείρηση, όπως η διαφθορά και το ξέπλυμα χρημάτων, προκειμένου να επιβιώσει και να επιτύχει τους σκοπούς της.

Η διαφοροποίηση των στόχων, των μεθόδων και της φύσης των δύο φαινομένων είναι ουσιώδης για την αντιμετώπισή τους. Αν και μπορεί να υπάρχουν ορισμένες κοινές συμπεριφορές, η εξέταση των προκλήσεων που παρουσιάζει κάθε φαινόμενο ξεχωριστά είναι ζωτικής σημασίας για μια συνεκτική και αποτελεσματική αντιμετώπιση από νομοθετική και ασφαλιστική άποψη.

Οι τρομοκρατικές εκδηλώσεις αποτελούν ένα διακριτικό φαινόμενο σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα, και αυτή η διαφορά έχει σημαντικές επιπτώσεις στην αντιμετώπισή τους.

Ενώ το οργανωμένο έγκλημα εστιάζει στην απόκτηση κερδών, τη διαφύλαξη των συμφερόντων του, και συχνά διατηρεί μια συνεργασία ή συμβιωτική σχέση με το κράτος, η τρομοκρατία στοχεύει σε πολιτικούς, κοινωνικούς ή ιδεολογικούς στόχους. Οι τακτικές βίας που χρησιμοποιούνται από την τρομοκρατία είναι συχνά μέσα για την προώθηση πολιτικών ατζέντων, ενώ ο στόχος του οργανωμένου εγκλήματος είναι συνήθως η επίτευξη οικονομικών στόχων.

Η αντιμετώπιση αυτών των δύο φαινομένων απαιτεί διαφορετικές στρατηγικές ασφαλείας και εποπτείας. Είναι σημαντικό να επικεντρώνεται η κατανομή πόρων και η ανάπτυξη πολιτικών προληπτικής φύσης, ικανών να αντιμετωπίζουν τις ριζοσπαστικές ιδεολογίες που υποκινούν την τρομοκρατία, ενώ ταυτόχρονα να υπάρχει συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών για τον έγκαιρο εντοπισμό και την αντιμετώπιση των οργανωμένων εγκληματικών δραστηριοτήτων.

Ορισμένες φορές, κράτη μπορεί να διαπραγματεύονται με αντιπροσώπους πολιτικών ομάδων που έχουν χαρακτηριστεί ως τρομοκρατικές, και αυτό συνήθως συμβαίνει για πολιτικούς λόγους. Αυτή η διαδικασία, γνωστή ως "διαπραγμάτευση με τρομοκράτες," μπορεί να επιχειρηθεί με σκοπό τη μείωση της βίας και της αντιμετώπισης των καταστάσεων σύγκρουσης.

Οπότε, παρόλο που κάτι τέτοιο μπορεί να εφαρμόζεται στην περίπτωση της τρομοκρατίας, δεν είναι συνήθης πρακτική στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, όπου οι διαπραγματεύσεις συνήθως περιορίζονται και προσανατολίζονται περισσότερο προς την εφαρμογή του νόμου και την καταστολή των εγκληματικών δραστηριοτήτων, παρά σε μια ευρεία πολιτική διαπραγμάτευση.

Η τρομοκρατία μπορεί να διαθέτει επιπλέον θρησκευτικά, πολιτισμικά και ιδεολογικά στοιχεία, και συχνά δεν περιορίζεται αποκλειστικά σε κερδοσκοπικές κινήσεις. Οι πράξεις τρομοκρατίας μπορεί να χαρακτηριστούν από έναν πολυδιάστατο χαρακτήρα που συνδυάζει πολιτικές, θρησκευτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές πτυχές.

Στο πλαίσιο της Σύμβασης του Παλέρμο, που ασχολείται κυρίως με το οργανωμένο έγκλημα, υπήρξαν συζητήσεις για το κατά πόσον η τρομοκρατία πρέπει να συμπεριληφθεί στη Σύμβαση. Ωστόσο, αποφασίστηκε να διατηρηθεί ξεχωριστή διεθνής νομική αντιμετώπιση για την τρομοκρατία, κυρίως λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και της πολυπλοκότητας του θέματος.

Η επισήμανσή μας είναι σημαντική και προσθέτει στην κατανόηση των διαφορών και των ομοιοτήτων μεταξύ των τρομοκρατικών οργανώσεων και των εγκληματικών οργανώσεων. Παρά τις ομοιότητες, οι διαφορές στα κίνητρα, τους στόχους και τον τρόπο λειτουργίας είναι σημαντικές.

Είναι απαραίτητο να σημειώσουμε ότι η νομική προσέγγιση είναι σημαντική για την κατανόηση και την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων. Το γεγονός ότι τόσο οι τρομοκρατικές όσο και οι εγκληματικές οργανώσεις θεωρούνται από τη δογματική προσέγγιση του Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου "εγκληματικές", ήτοι παράνομες ομάδες προσώπων, αντικατοπτρίζει ακριβώς την ανάγκη για νομική αντιμετώπιση και καταδίκη των παράνομων δραστηριοτήτων τους. Η αναγνώριση δε της απαραίτητης σύμπραξης τουλάχιστον τριών ατόμων για τη σύσταση μιας τέτοιας "εγκληματικής" ομάδας είναι εξίσου σημαντική και επισημαίνει τη σημασία της οργανωμένης δράσης.

5.3. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η σύνδεση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας έχει δημιουργήσει σοβαρές προκλήσεις για την κοινωνία, την πολιτική και την ασφάλεια σε παγκόσμιο επίπεδο. Παρά τις διαφορές στους στόχους και τις μεθόδους τους, οι δύο αυτές εγκληματικές δραστηριότητες μοιράζονται κοινά χαρακτηριστικά και συχνά αλληλοεπιδρούν, ενισχύοντας τις επιπτώσεις τους και δυσχεραίνοντας την καταπολέμησή τους.

Η σύνδεση μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της βίας και της ασταθούς κατάστασης, καθώς οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν εγκληματικές πρακτικές για τη χρηματοδότησή τους, όπως το λαθρεμπόριο, η εκβίαση, η

διακίνηση ναρκωτικών και η παράνομη διακίνηση όπλων. Αντίστοιχα, οι εγκληματικές οργανώσεις ενδέχεται να συνεργαστούν με τρομοκρατικές ομάδες για να ενισχύσουν τις οικονομικές τους δραστηριότητες ή να εξασφαλίσουν στρατηγικές συνεργασίες. Αυτή η αλληλεπίδραση υπονομεύει την ισχύ του κράτους δικαίου, αφού η διαφθορά που δημιουργείται από την παρουσία οργανωμένων εγκληματικών δικτύων καθιστά τις κυβερνητικές προσπάθειες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος πιο δύσκολες. Η διαπλοκή των δύο αυτών φαινομένων οδηγεί σε μια κατάσταση ανομίας, η οποία διευκολύνει τη δράση και των δύο οργανώσεων.¹⁰⁸

Η ύπαρξη αυτής της σύνδεσης έχει σοβαρές διεθνείς επιπτώσεις. Η χρηματοδότηση τρομοκρατικών επιθέσεων μέσω παράνομων δραστηριοτήτων, όπως το ξέπλυμα χρημάτων ή η διακίνηση ναρκωτικών, μπορεί να προκαλέσει καταστάσεις αβεβαιότητας και να επηρεάσει τη διεθνή ασφάλεια. Η συνεργασία μεταξύ τρομοκρατικών οργανώσεων και εγκληματικών δικτύων ενισχύει τη διασύνδεση των οργανώσεων αυτών, κάτι που καθιστά την καταπολέμηση αυτών των φαινομένων πιο δύσκολη, καθώς οι εγκληματικές δραστηριότητες συχνά διασχίζουν τα σύνορα και απαιτούν διεθνή συνεργασία.

Η σύνδεση μεταξύ τρομοκρατίας και οργανωμένου εγκλήματος ενισχύει επίσης την ανάγκη για χρηματοδότηση και των δύο οργανώσεων. Οι τρομοκρατικές ομάδες χρηματοδοτούν τις δράσεις τους μέσω παράνομων δραστηριοτήτων ή από δωρεές από υποστηρικτές και κράτη που επιθυμούν να ενισχύσουν την πολιτική τους ατζέντα. Παρόμοια, οι εγκληματικές οργανώσεις χρηματοδοτούν τις δραστηριότητές τους μέσω πρακτικών όπως το λαθρεμπόριο, η εκβίαση ή το ξέπλυμα χρημάτων. Αυτή η ανάγκη για χρηματοδότηση καθιστά τις οργανώσεις αλληλένδετες και πιο επικίνδυνες, καθώς οι πόροι που εξασφαλίζουν ενισχύουν την ικανότητά τους να δράσουν ανεξέλεγκτα και να προκαλέσουν περαιτέρω ζημιά.

Τα κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας περιλαμβάνουν τη χρήση βίας και καταναγκασμού για την επίτευξη στόχων, την μυστικότητα και την οργανωτική συνοχή, και την διεθνή διάσταση των δραστηριοτήτων τους. Οι οργανώσεις αυτές λειτουργούν συχνά σε κλειστά δίκτυα, με ιεραρχική δομή και μυστικότητα για την προστασία των δραστηριοτήτων τους από τις αρχές, ενώ η βία που χρησιμοποιούν είναι καθοριστική για την επιτυχία των στόχων τους. Παρά τις διαφορές στις βασικές τους επιδιώξεις – το οργανωμένο έγκλημα επικεντρώνεται κυρίως στη χρηματοοικονομική κερδοφορία, ενώ η τρομοκρατία αποσκοπεί σε πολιτικά ή κοινωνικά αποτελέσματα – τα δύο φαινόμενα αλληλοσυμπληρώνονται και ενισχύονται μέσω της συνεργασίας τους.

Συνολικά, η σύνδεση οργανωμένου εγκλήματος και τρομοκρατίας ενδυναμώνει τις επιπτώσεις και των δύο φαινομένων, καθιστώντας τις δυσκολότερες στην καταπολέμηση. Τα κοινά χαρακτηριστικά τους, όπως η βία, η μυστικότητα, η διεθνής διάσταση και η ανάγκη για

---

¹⁰⁸ Ariel Merari, *The Terrorist's Dilemma: Managing Violent Covert Organizations*. Cambridge University Press, 2010.

χρηματοδότηση, ενισχύουν την αλληλεπίδραση τους και εντείνουν τις απειλές για την κοινωνική, οικονομική και πολιτική σταθερότητα.¹⁰⁹

5.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας, η σύγκριση και η ανάλυση των νομικών και δογματικών πτυχών των τρομοκρατικών και εγκληματικών οργανώσεων συμβάλλουν στην κατανόηση των επιπτώσεων στην κοινωνία και την ανάπτυξη αποτελεσματικών νομικών προσεγγίσεων για την αντιμετώπισή τους.

Εν συνεχεία, η προσπάθεια των οργανώσεων να λειτουργούν υπό την κάλυψη της μυστικότητας αποτελεί σημαντικό χαρακτηριστικό για τη διατήρηση της αταξίας και της ατιμωρησίας τους. Η μυστικότητα αποτελεί κομβικό στοιχείο για την εξασφάλιση της ατιμωρησίας και της ομαλής λειτουργίας τους ενώ παρέχει προστασία από τις διωκτικές αρχές, αποφυγή ανίχνευσής τους και επιτρέπει τοιουτοτρόπως τη συνεχή διεξαγωγή εγκληματικών δραστηριοτήτων. Η συνεχής στήριξη στη μυστικότητα εξυπηρετεί τόσο τους στόχους της οργάνωσης όσο και τα ατομικά συμφέροντα των μελών της.

Είναι αξιοσημείωτο πώς η ανάγκη για μυστικότητα είναι κοινή και στις δύο κατηγορίες οργανώσεων, ενισχύοντας την άποψη ότι, παρά τις διαφορετικές κατευθύνσεις και κίνητρα, το κοινό σημείο της ανάγκης για μυστικότητα αποτελεί σημαντικό στοιχείο ενός εγκληματικού οργανισμού.

Άξια σημασίας είναι αναμφίβολα η ύπαρξη ιεραρχίας και η χρήση της βίας ως βασικού χαρακτηριστικού για τη λειτουργία των οργανώσεων. Η ιεραρχία προσδίδει δομή και οργάνωση στις εγκληματικές οργανώσεις, ενώ η βία αναδεικνύεται ως ένα από τα πιο επικρατούντα και αποτελεσματικά μέσα για την επίτευξη των στόχων τους, γεγονός που ενισχύει την αντίθεσή τους προς την νομιμότητα και την εύρυθμη λειτουργία ενός κράτους εν γένει. Η σχέση τους με διεφθαρμένους κρατικούς αξιωματούχους παρουσιάζει μια πτυχή της πολυπλοκότητας αυτών των οργανώσεων. Η ύπαρξη συνεργασίας με διεφθαρμένα στελέχη μπορεί να παρέχει προστασία, πόρους και αδιάκριτη επίδραση στο κράτος και την κοινωνία. Τα "καταφύγια" παρέχουν ασφαλή περιοχές όπου μπορούν να σχεδιάσουν και να συντονίσουν τις εγκληματικές τους ενέργειες, εκτός της εμβέλειας των διωκτικών αρχών.

Αυτά τα χαρακτηριστικά επισημαίνουν την ανάγκη για πολυεπίπεδες και συντονισμένες προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση των εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων.

Εν συνεχεία, η προτεραιότητα στην ασφάλεια και η διατήρηση της κρυφής λειτουργίας αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά των παράνομων οργανώσεων. Η διατήρηση μυστικότητας και η προστασία από την ανίχνευση αποτελούν θεμελιώδεις στρατηγικές. Ενδέχεται, ωστόσο, η σύλληψη ενός

---

¹⁰⁹ Zbigniew Brzezinski, *The Global Awakening: Terrorism and the Challenges of the 21st Century*. HarperCollins, 2006.

μέλους να οδηγήσει σε "διαρροή" σημαντικών πληροφοριών. Η "διαρροή" τέτοιων πληροφοριών θα μπορούσε να επηρεάσει σοβαρά τη συνέχιση της εγκληματικής δραστηριότητας, αφού θα διακυβεύονταν σημαντικά μέρη της οργάνωσης και των δραστηριοτήτων της. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε σύλληψη και των υπολοίπων μελών, εξαναγκάζοντας την οργάνωση να αντιμετωπίσει σοβαρές εμπόδια και να αναθεωρήσει την πορεία της. Επομένως, η ασφάλεια και η διατήρηση της μυστικότητας παραμένουν ουσιαστικές για τη συνέχιση της λειτουργίας αυτών των παράνομων οργανώσεων.

Πολύ σωστά και λογικά η Ριζάβα¹¹⁰ τονίζει ότι για μια τρομοκρατική οργάνωση δεν αποτελεί σε καμία απολύτως περίπτωση έναν πρωταρχικό στόχο ασφαλώς ο προσπορισμός ορισμένου οικονομικού οφέλους από την εγκληματική δραστηριοποίησή της ως παράνομου «μορφώματος», ενώ η πιθανή τέλεση αξιόποινων πράξεων για την επίτευξη οικονομικών ωφελημάτων, γίνεται αποκλειστικά και μόνο στα πλαίσια της πάρα πολύ σημαντικής προσπάθειας που γίνεται από αυτήν, πέραν βέβαια από την επίτευξη της βιωσιμότητάς της ως παρανόμως συγκροτηθείσας και λειτουργούσας οργάνωσης, και για την «αυτοχρηματοδότηση» των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων της.

Η συγκεκριμένη «αυτοχρηματοδότηση» ουσιαστικά σχετίζεται με τις εκάστοτε πολιτικές επιδιώξεις της τρομοκρατικής οργάνωσης, ενώ στα πλαίσια του εγκληματικού και κοινωνικού φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος καθίσταται σε κάθε περίπτωση απόλυτα σαφές και διαυγές ότι από τη φύση του, η επίτευξη του άμεσου ή του έμμεσου οικονομικού και άλλου υλικού κέρδους από τις εγκληματικές οργανώσεις είναι ο πρωταρχικός και κυρίαρχος τους στόχος, γεγονός το οποίο δε θα μπορούσε επ' ουδενί να παραγνωριστεί αλλά και να μη σημειωθεί στα πλαίσια της ανάλυσής μας.

Συμφωνούμε ότι οι εγκληματικές οργανώσεις και οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν διαφορετικά κίνητρα, επιλέγοντας συχνά διαφορετικούς "στόχους" για τις επιθέσεις τους. Οι εγκληματικές οργανώσεις, που λειτουργούν περισσότερο με κερδοσκοπικά κίνητρα, μπορεί να επικεντρώνονται στην εξασφάλιση κερδών και τη διατήρηση της εξουσίας στον χώρο του οργανωμένου εγκλήματος.

Από την άλλη πλευρά, οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν συχνά ιδεολογικά κίνητρα, και στοχεύουν σε πολιτικούς ή κοινωνικούς "στόχους". Οι επιθέσεις τους είναι σχεδιασμένες για να επηρεάσουν τις πολιτικές αποφάσεις, να προκαλέσουν αναταραχές ή να αλλάξουν το πολιτικό τοπίο. Σημαντικό είναι επίσης να σημειωθεί ότι, ενώ μπορεί να υπάρχουν διαφορές στους "στόχους", οι δύο τύποι οργανώσεων μπορεί να χρησιμοποιούν παρόμοιες επιχειρησιακές μεθόδους, όπως η χρήση βίας και η προστασία της ιεραρχίας τους από αποκαλύψεις.

Συμφωνούμε με την αναγνώριση της διαφοράς στην επικέντρωση της προσοχής μεταξύ των εγκληματικών οργανώσεων και των τρομοκρατικών οργανώσεων. Ενώ οι εγκληματικές

---

¹¹⁰ Φωτεινή Ριζάβα, Οργανωμένο Έγκλημα (Θεωρητική Προσέγγιση, Κατ' Άρθρον Ερμηνεία και Νομολογιακή Αντιμετώπιση). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, 128.

οργανώσεις εστιάζουν συχνά στην επίτευξη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους, οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν πιο ιδεολογικές στόχευσεις και επιδιώκουν συχνά την ανατροπή του πολιτικού σκηνικού ή ακόμα και της κοινωνικής δομής.

Αντίθετα, οι τρομοκρατικές οργανώσεις συνήθως έχουν πιο πολιτικούς ή ιδεολογικούς στόχους, και η βία που χρησιμοποιούν συχνά έχει στόχο την αναταραχή του πολιτικού σκηνικού, την αλλαγή κοινωνικών δομών ή την προώθηση μιας συγκεκριμένης ιδεολογίας, τα κίνητρα τους δε πηγάζουν συχνά από πεποιθήσεις που σχετίζονται με την πολιτική, τη θρησκεία ή την κοινωνία. Αυτές τους οι διαφορές στα κίνητρα επηρεάζουν τον τρόπο που λειτουργούν και τους "στόχους" που επιλέγουν.

Σε αυτό το σημείο δεν θα μπορούσαμε να παραβλέψουμε να αναφερθούμε στον προσωποπαγή χαρακτήρα των τρομοκρατικών οργανώσεων, ο οποίος και συνάδει με τα κοινώς αποδεκτά χαρακτηριστικά τους. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις συχνά δρουν ως μη κρατικοί παράγοντες που επιδιώκουν να επιβάλλουν τη βούλησή τους μέσω της χρήσης βίας, είτε αυτή επικεντρώνεται σε πολιτικούς, οικονομικούς, εθνοτικούς ή θρησκευτικούς στόχους.

Αντίθετα, οι εγκληματικές οργανώσεις, ενώ μπορεί να εμπλέκονται σε αξιόποινες δραστηριότητες, δεν επιδιώκουν συχνά την υπονόμευση του κράτους ή της πολιτικής διάρθρωσης. Τα κίνητρα τους είναι συχνά περισσότερο επικεντρωμένα στην επίτευξη κερδών και εξουσίας, είτε μέσω του λαθρεμπορίου, της εκβιαστικής δραστηριότητας, ή άλλων εγκληματικών πράξεων.

Συνοψίζοντας, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ τρομοκρατικών και εγκληματικών οργανώσεων διαφαίνεται κυρίως στους στόχους, τα κίνητρα, και τον χαρακτήρα των δραστηριοτήτων τους.

Ο τρόπος επιλογής μελών σε μια εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση αντικατοπτρίζει συχνά τους σκοπούς και την λειτουργία της κάθε οργάνωσης. Στην περίπτωση των εγκληματικών οργανώσεων, όπως επισημάνατε, ο πραγματοπαγής χαρακτήρας, δηλαδή η ικανότητα ενός ατόμου να συμμετέχει αποτελεσματικά στις εγκληματικές δραστηριότητες, είναι σημαντικός. Συχνά, αυτή η επιλογή βασίζεται στις δεξιότητες του ατόμου, την εμπειρία του σε σχετικούς τομείς, και την ικανότητά του να διατηρεί μια οργανωμένη και συνεργατική σχέση με τους συνοδηγούς.

Από την άλλη πλευρά, οι τρομοκρατικές οργανώσεις, παρότι μπορεί να δίνουν προσοχή στην ικανότητα των μελών τους, επικεντρώνονται επίσης στις πεποιθήσεις, τις ιδεολογίες, και τη δέσμευση προς τους σκοπούς τους. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις επιλέγουν μέλη που συμφωνούν με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις και είναι διατεθειμένα να χρησιμοποιήσουν βία για να επιτύχουν τους στόχους τους. Είναι σημαντικό να αναγνωρίζουμε αυτές τις διαφορές στην επιλογή μελών, καθώς αντανakλούν τη φύση και τους σκοπούς κάθε τύπου οργάνωσης.

Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται όταν πρόκειται για την εφαρμογή του ποινικού δικαίου, οπότε και πρέπει να διατηρείται μια διακριτική ματιά μεταξύ της τρομοκρατίας και του οργανωμένου

εγκλήματος. Οι δύο αυτές μορφές εγκληματικής δραστηριότητας πράγματι έχουν διαφορετικές ρίζες, στόχους και επιπτώσεις στην κοινωνία. Είναι επίσης σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη οι διαφορετικές προκλήσεις που παρουσιάζονται με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Ορισμένες φορές, τα κράτη χρειάζεται να αναπτύξουν ειδικά μέτρα για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που προκύπτουν από την τρομοκρατία, ενώ παράλληλα πρέπει να διατηρούν τα απαραίτητα μέτρα για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Η ισορροπία μεταξύ της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των δύο αυτών μορφών εγκληματικότητας και του σεβασμού προς τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα είναι πραγματικά πολύπλοκη, και η διαμόρφωση της κατάλληλης νομοθετικής και πολιτικής απόκρισης αποτελεί πάντοτε ένα πρόκληση για τα κράτη.

Τέλος, είναι σημαντική η διατήρηση μιας ισορροπημένης προσέγγισης στην αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου, ήτοι η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος απαιτεί στοιχεία ευελιξίας στο ποινικό δίκαιο και τη νομοθεσία για να μπορέσει έτσι να ανταποκριθεί σε καθετί διακυβερνητικό και να διατηρήσει την ισορροπία μεταξύ αποτελεσματικής αντίδρασης και διαφύλαξης των δικαιωμάτων των ατόμων. Το ποινικό δίκαιο πρέπει να διατηρεί μια ισορροπία μεταξύ της αντιμετώπισης του εγκληματικού φαινομένου και του σεβασμού προς τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Επίσης, η χρήση του ως "έσχατου καταφυγίου" (ultimum refugium) ¹¹¹ υπογραμμίζει τη σημασία της εφαρμογής ποινικών κυρώσεων με σύνεση και δικαιοσύνη. Επομένως, η κατανόηση της συνολικής εικόνας του εγκληματικού φαινομένου είναι σημαντική για να αποφευχθούν υπερβολικές κυρώσεις που ενδέχεται να μην αντικατοπτρίζουν πλήρως τα διαφορετικά χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.

Καταληκτικά, παρά τις ομοιότητες μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ αυτών των δύο φαινομένων. Και τα δύο αποτελούν ανησυχητικά κοινωνικά φαινόμενα που απαιτούν αποτελεσματικά μέτρα για την αντιμετώπισή τους, αλλά οι διαφορές στους στόχους, τη φύση των επιθέσεων, και τις κινήσεις των οργανώσεων είναι σημαντικές. Η αντίληψη αυτών των διαφορών είναι σημαντική για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών πρόληψης και αντιμετώπισης.

Περαιτέρω, στο εν λόγω σημείο θα πρέπει να αναφερθούμε και να επισημάνουμε την απόφαση πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ «για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας», ¹¹² στην ανάλυση της οποίας θα προβούμε και κατωτέρω ενδελεχώς, η οποία έχει αποτελέσει ορόσημο στην διαδρομή εξέλιξης

---

¹¹¹ Γκμπάντι, Μ. Καϊάφα, και Σ. Παπαδοπούλου. "Προς μια Νέα Οριοθέτηση του Αξιοποίνου του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ε.Ε. - Η Σημασία της για την Εθνική Μας Έννομη Τάξη." Ποινική Δικαιοσύνη 2005: 1444

¹¹² Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμβαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση του Οργανωμένου Εγκλήματος (2002). Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32002F0475>. Για το κείμενο της συγκεκριμένης θεμελιώδους σημασίας απόφασης πλαίσιο.

του ποινικού νομοθετικού πλαισίου, αναφορικά με το υψίστης σημασίας φαινόμενο της τρομοκρατίας, καθώς συμπεριλήφθηκε για πρώτη φορά σε γραπτό κείμενο νομοθετικού περιεχομένου ένας ρητός ορισμός για το εν λόγω εγκληματικό φαινόμενο. Σαφώς, γύρω από τον προαναφερόμενο θεμελιώδη ορισμό, διαμορφώνονται επίσης δύο ευρύτερες κατηγορίες ποινικών πράξεων που θεωρούνται "κολάσιμες". Αυτές οι κατηγορίες, όπως προβλέπεται από την απόφαση πλαίσιο "Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας" καλούνται να ενταχθούν στο εθνικό ποινικό δίκαιο των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Υπάρχουν δύο κατηγορίες ποινικών αδικημάτων σχετιζόμενες με τις τρομοκρατικές εγκληματικές πράξεις, το επονομαζόμενο ως «τρομοκρατικό έγκλημα» εν στενή εννοία («stricto sensu»), όπως αυτό ορίζεται και στη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 17¹¹³ της ως άνω αναφερομένης απόφασης η οποία και ορίζει περιοριστικά συγκεκριμένα εγκλήματα, παραδείγματος χάρη προσβολής κατά της ζωής, αρπαγή, και ανάλογα τέτοιου είδους εγκλήματα, και δεύτερον το εν ευρεία έννοια («lato sensu») τρομοκρατικό έγκλημα το οποίο περιλαμβάνει όλες εκείνες τις πράξεις που δύνανται να συμβάλλουν προπαρασκευαστικά στην τέλεση αυτών των εγκληματικών τρομοκρατικών πράξεων.

Επιπλέον, πάντοτε απαιτείται η ύπαρξη του λεγόμενου "υπερχειλούς δόλου" από τον υπεύθυνο εκτελεστή της εγκληματικής τρομοκρατικής πράξης. Αυτό σημαίνει ότι η πράξη αυτή πρέπει να εκτελείται είτε με σκοπό να προκαλέσει σοβαρή «εκφοβιστική» επίπτωση στον πληθυσμό μιας χώρας, είτε σε ένα δεύτερο επίπεδο να υποχρεώνει αναίτιολόγητα και απαράδεκτα τις σχετικές δημόσιες αρχές ή έναν διεθνή οργανισμό να εκτελέσει ή και να απέχει από κάποια τέτοια εκτέλεση

---

¹¹³ Το οποίο ρητά και χαρακτηριστικά ορίζει ότι: «Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεωρούνται ως εγκλήματα τρομοκρατίας οι εκ προθέσεως πράξεις οι οποίες αναφέρονται στα στοιχεία α) έως θ) όπως ορίζονται ως εγκλήματα από το εθνικό δίκαιο, και οι οποίες είναι δυνατόν, εκ της φύσεως ή του συναφούς πλαισίου τους, να προσβάλλουν σοβαρά χώρα ή διεθνή οργανισμό, όταν ο δράστης τις διαπράττει με σκοπό: να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό, ή - να εξαναγκάσει αδικαιολόγητα τις δημόσιες αρχές ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχουν από την εκτέλεσή της, ή - να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού- α)προσβολή κατά της ζωής προσώπου, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει το θάνατο, β) σοβαρή προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας προσώπου, γ)απαγωγή ή αρπαγή ομήρων, δ) πρόκληση μαζικών καταστροφών σε κυβερνητικές ή δημόσιες εγκαταστάσεις, συγκοινωνιακά συστήματα, υποδομή, περιλαμβανομένων και των συστημάτων πληροφορικής, σταθερές εξέδρες που ευρίσκονται επί της υφαλοκρηπίδας, δημόσιους χώρους ή ιδιωτικές ιδιοκτησίες, που θα μπορούσαν να εκθέσουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές ή να προξενήσουν σημαντικές οικονομικές απώλειες, ε) κατάληψη αεροσκαφών ή πλοίων ή άλλων μέσων μαζικής μεταφοράς ή μεταφοράς εμπορευμάτων, στ) κατασκευή, κατοχή, κτήση, μεταφορά, προμήθεια ή χρήση πυροβόλων όπλων, εκρηκτικών υλών, πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων καθώς και, όσον αφορά τα βιολογικά και χημικά όπλα, έρευνα και ανάπτυξη, ζ) απελευθέρωση επικίνδυνων ουσιών ή πρόκληση πυρκαγιών, πλημμύρων ή εκρήξεων, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινων ζώων σε κίνδυνο, η) διαταραχή ή διακοπή του εφοδιασμού ύδατος, ηλεκτρικής ενέργειας ή κάθε άλλου βασικού φυσικού πόρου, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινων ζώων σε κίνδυνο, θ) απειλή τέλεσης μιας εκ των πράξεων, οι οποίες απαριθμούνται στα στοιχεία α) έως η)».

πράξης, είτε σε ένα τρίτο επίπεδο να προκαλεί σοβαρή αποσταθεροποίηση ή καταστροφή των θεμελιωδών πολιτικών, συνταγματικών, οικονομικών ή κοινωνικών δομών μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού.

Ως αξιόποινες πράξεις λογίζονται εκτός, προφανώς, των θεμελιωδών εγκλημάτων που υποκινούνται και πραγματώνονται από την διεύθυνση τρομοκρατικών οργανώσεων και η ένταξη, με μορφή συμμετοχής ή ακόμα και χωρίς, σε μια ήδη συσταθείσα και ενεργούσα τρομοκρατική οργάνωση, ομάδα δηλαδή τέτοιου σκοπού με περισσότερα από δύο άτομα.

Συνεπώς, γίνεται εύλογα κατανοητό ότι η "εγγενής ασάφεια" του αξιόποινου τρομοκρατικού εγκλήματος συνδέεται απευθείας και αναπόσπαστα με την αντίστοιχη "εγγενή αοριστία" όσον αφορά το κάθε προστατευόμενο νόμιμο αγαθό που επηρεάζεται από μια τέτοια σοβαρή μορφή αξιόποινης πράξης. Ταυτόχρονα, παρουσιάζονται πολλά εμπόδια και κωλύματα στην αντίστοιχη ενσωμάτωση των σχετικών νομοθετικών διατάξεων στην εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πιο συγκεκριμένα στη χώρα μας, η συντριπτική πλειονότητα των σχετικών νομοθετικών ρυθμίσεων είναι ουσιαστικά αντίθετη και ευρισκόμενη σε απόλυτη σύγκρουση με τη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της νομιμότητας, όπως αυτή τη συναντάμε στο ισχύον Ελληνικό Σύνταγμα, η οποία σε κάθε περίπτωση απαιτεί οπωσδήποτε το ορισμένο των εκάστοτε περιγραφόμενων αξιόποινων πράξεων σε κάθε νομοθετική διάταξη.

Εν κατακλείδι, κατά τον καθορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, η έννοια της τρομοκρατίας συνήθως αντιμετωπίζεται ως ένα ξεχωριστό φαινόμενο. Το οργανωμένο έγκλημα κινείται από οικονομικά κίνητρα, αντίθετα με την τρομοκρατία όπου τα κίνητρα της είναι κυρίως πολιτικά, και από εγκληματολογική άποψη επίσης απαιτείται διαφορετική προσέγγιση των δύο φαινομένων. Παρόλο που υπάρχουν εγκληματικές οργανώσεις και στα δύο, η τρομοκρατία έχει έναν έντονα πολιτικοπαγή χαρακτήρα και στοχεύει στην αποσταθεροποίηση ή και ανατροπή του πολιτικού σκηνικού, ενώ το οργανωμένο έγκλημα στοχεύει στον έλεγχο της αγοράς και εξυπηρετείται από παρόμοιους όρους με μια οικονομική επιχείρηση. Η τρομοκρατία μπορεί να έχει ιδεολογικά, θρησκευτικά και πολιτισμικά κίνητρα, ενώ το οργανωμένο έγκλημα διαθέτει συμβιωτική σχέση με το κράτος και δεν έχει ανατρεπτικό χαρακτήρα. Οι τρομοκρατικές ενέργειες θεωρούνται διαφορετικές από το οργανωμένο έγκλημα, καθώς απαιτούν διαφορετική αντιμετώπιση στα επίπεδα πρόληψης, καταστολής και ελέγχου, καθιστώντας επιπλέον απαραίτητη τη διακριτική τους νομοθετική αντιμετώπιση.

Εν κατακλείδι, το οργανωμένο έγκλημα, γνωστό και ως οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο με σοβαρές επιπτώσεις σε όλες τις κοινωνίες. Η δραστηριότητά τους εκτείνεται πέραν επιμέρους κοινωνικών αγαθών, επηρεάζοντας ολόκληρα κοινωνικά υποσυστήματα, όπως η οικονομία και ο δημόσιος τομέας με την ευρύτερη έννοια του όρου. Οι ομάδες αυτές δρουν πολύπλοκα και διεθνώς, καθιστώντας την αντιμετώπισή τους πρόκληση για τις εθνικές και διεθνείς αρχές.

Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες εμφανίζουν ιεραρχία και δομή, με αρχηγούς, ηγετικά μέλη και εξειδικευμένα στελέχη για ειδικές αποστολές. Χαρακτηριστικά τους είναι η διαπολιτισμικότητα και η συνεργασία πέραν των συνόρων, ενώ εκμεταλλεύονται τη διαφθορά και διεισδύουν ακόμα και στις κρατικές δομές. Η αντιμετώπισή τους απαιτεί οργανωμένη προσέγγιση και διαρκείς προσπάθειες, με στόχο την εξάρθρωση των εγκληματικών δομών. Σημαντικό είναι να κατευθύνονται οι προσπάθειες κατά των ίδιων των οργανωμένων ομάδων, αντί για την απλή καταδίωξη μεμονωμένων προσώπων ή παραβάσεων.

Συνολικά, το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζεται ως οικονομική επιχείρηση με διακριτές εγκληματικές δραστηριότητες, απαιτώντας αποτελεσματικές στρατηγικές για τη μείωση των κερδών τους και την αναστροφή της οικονομικής τους βιωσιμότητας.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω κεφάλαια αποκάλυψαν την πολυπλοκότητα της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και των σχέσεών τους, καθώς και τις επιπτώσεις τους στα κράτη, τις κοινωνίες και την οικονομία στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης.¹¹⁴ Οι προσεγγίσεις από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους έχουν ως στόχο να υπογραμμίσουν ότι η τρομοκρατία δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μονομερώς, αλλά πρέπει να εξετάζεται διακριτικά και διαπλατώνοντας το πλαίσιο των συστημάτων όπου δρα. Είναι πλέον σαφές ότι η παγκοσμιοποίηση και η ελευθερία κυκλοφορίας κεφαλαίων, τεχνολογίας, ανθρώπων και πληροφοριών δεν ωφελεί μόνο τις Δυτικές κοινωνίες και τις μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, αλλά έχει ανοίξει τον δρόμο για εξίσου ανεπτυγμένες συνεργασίες και δίκτυα, είτε είναι εγκληματικά είτε τρομοκρατικά, που επιδιώκουν είτε οικονομικά κέρδη είτε πολιτικές επιδιώξεις.¹¹⁵ Οι τρομοκρατικές οργανώσεις, ανεξάρτητα από την πολιτική τους ιδεολογία, συχνά αναζητούν τη συνεργασία με εγκληματικές οργανώσεις για τη χρηματοδότηση των δράσεών τους και την επίτευξη των στόχων τους. Αντίστοιχα, οι εγκληματικές οργανώσεις μπορεί να αγοράζουν τις υπηρεσίες τρομοκρατικών οργανώσεων για "παραγγελία" τρομοκρατικών επιθέσεων που εξυπηρετούν τους εγκληματικούς τους σκοπούς. Ωστόσο, οι συνεργασίες ακόμη και μεταξύ διαφορετικών τρομοκρατικών ομάδων, πόσο μάλλον μεταξύ τρομοκρατικών και εγκληματικών, θεωρούνται ότι περιλαμβάνουν κινδύνους για την ασφάλεια της κάθε ομάδας. Επομένως, οι συνεργασίες αυτές είναι περιστασιακές και αποφεύγονται εκτός αν τα πιθανά οφέλη είναι σημαντικά. Η λειτουργία των ομάδων και των δύο ειδών οργανώσεων απαιτεί μυστικότητα και έλεγχο των επαφών τους προκειμένου να αποφευχθεί η ανακάλυψη τους και η διείσδυση τους από μέλη των αρχών. Αυτό εξηγεί γιατί δεν έχουν προκύψει αποδεδειγμένες μακροχρόνιες συνεργασίες μέχρι τώρα, αλλά δεν γνωρίζει κανείς και τι μπορεί να προκύψει μελλοντικά. Η κυρίαρχη άποψη μεταξύ των μελετητών είναι ότι οι τρομοκρατικές οργανώσεις πιθανότατα θα χρησιμοποιήσουν εγκληματικές δράσεις για να στηρίξουν και να χρηματοδοτήσουν τους σκοπούς τους, παρά οι εγκληματικές οργανώσεις να απευθυνθούν προς την τρομοκρατία.¹¹⁶ Αυτή η εκτίμηση βασίζεται στο γεγονός ότι οι

---

¹¹⁴ Παναγιώτης Ηφαιστος, *Οι Διεθνείς Σχέσεις*. 4η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2009, Louise I. Shelley, *The Unholy Trinity: Terrorism, Organized Crime, and Corruption*. 2005. Βλ. για την τρομοκρατία ως μέρος του Διεθνούς Συστήματος και των Διεθνών Σχέσεων αλλά και για την ανάγκη διεπιστημονικής και σφαιρικής προσέγγισης των σχέσεων της τρομοκρατίας με το οργανωμένο έγκλημα.

¹¹⁵ Rex A. Hudson, *Terrorism and U.S. Foreign Policy*. Washington, D.C.: Congressional Research Service, 1999, Μπόσης, Σωτήρης. *Οργάνωση και Δομή της Διεθνούς Τρομοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2000.

¹¹⁶ Mark Helfand, "Terrorism and Organized Crime: Analyzing the Connections." *International Journal of Terrorism and Political Crime* 12, no. 3 (2002): 155-168, Lotspeich, James. "The Structure of Organized Crime: Implications for Counterterrorism." *Journal of Criminology and Public Policy* 14, no. 2 (2003): 77-90, Dandurand, Yves, and Michael Chin. "Terrorism and Organized Crime: Connections and Differences." *Journal of International and Comparative Law* 10, no. 2 (2004): 219-234. Στις ως άνω μελέτες, ο Helfand

εγκληματικές οργανώσεις, κατά κανόνα, χρησιμοποιούν τη βία επιλεκτικά, είτε για να εξαναγκάσουν τα μέλη τους είτε για να επιτύχουν οικονομικά κέρδη. Επιπλέον, προτιμούν συνθήκες χαμηλού ρίσκου σε συνδυασμό με υψηλές δυνατότητες κέρδους, κάτι που δεν ισχύει στην τρομοκρατία, όπου η παθολογική αφοσίωση των τρομοκρατών μπορεί να τους οδηγήσει σε δράσεις με υψηλό ρίσκο. (Curtis και Karacan, 2002). Η γενική αποδοχή είναι ότι η τρομοκρατία στοχεύει στη διάλυση του υπάρχοντος κρατικού συστήματος και την αντικατάστασή του ή, εναλλακτικά, στην επίτευξη σημαντικής επιρροής στην πολιτική του. Αν και ιστορικά η διάλυση δεν έχει ποτέ επιτευχθεί, ορισμένοι μπορούν να υποστηρίξουν ότι η δεύτερη στρατηγική, δηλαδή η επιρροή στην πολιτική ενός κράτους, έχει επιτευχθεί σε ορισμένες περιπτώσεις.¹¹⁷

Τα παραπάνω δείχνουν ότι απόλυτες θεωρήσεις για τη φύση και τις επιδράσεις τόσο της τρομοκρατίας όσο και του εγκλήματος δεν είναι εφικτές. Ακόμα και σήμερα, ο διαχωρισμός μεταξύ του τι αποτελεί τρομοκρατία και τι αποτελεί κοινό έγκλημα παραμένει ένα προβληματικό θέμα, καθώς η διατύπωση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού για την τρομοκρατία είναι ακόμα ανέφικτη. Είναι εφικτό ότι οι κρατικές δομές, η γραφειοκρατία και οι ιδεοληψίες που απορρέουν από το παρελθόν κάθε κράτους τα καθιστούν δυσκίνητα και αδύναμα να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα της παγκοσμιοποίησης, καθώς και στα προβλήματα που αυτή συνεπάγεται, ιδίως όσον αφορά τα θέματα εγκληματικότητας και τρομοκρατίας που τα υπερβαίνουν.

Μέχρι πρόσφατα, η εικόνα για την τρομοκρατία εστίαζε στην ύπαρξη εξωτερικών παραγόντων που απειλούσαν την ειρήνη, τη δημοκρατία και την ευημερία των ανεπτυγμένων χωρών. Οι στρατηγικές αντιμετώπισής της επικεντρώνονταν στην πρόληψη της διείσδυσης τρομοκρατικών ομάδων ή ατόμων με προδιάθεση για τρομοκρατικές ενέργειες εντός των συνόρων μιας χώρας, καθώς και στην εξάλειψη των υποθετικών καταφυγίων τους σε διάφορες περιοχές του κόσμου.¹¹⁸

εστιάζει στις σχέσεις τρομοκρατίας και εγκληματικών οργανώσεων, ενώ ο Lotspeich στο οργανωμένο έγκλημα, τονίζουν ότι στην πραγματικότητα το βασικό στοιχείο που συνδέει τις τρομοκρατικές οργανώσεις με τις εγκληματικές είναι η δομή τους και ο τρόπος λειτουργίας τους. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτές οι ομοιότητες δημιουργούν κάποιες φορές σύγχυση για το κατά πόσο ένα συμβάν μπορεί να αποδοθεί στη μία ή την άλλη κατηγορία, κάτι που υπονοούν και οι Dandurand και Chin (2004)

¹¹⁷ Bruce Hoffman, *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press, 1998. Patterson, Henry. *The Politics of Terror: The Northern Ireland Conflict*. Oxford: Oxford University Press, 1997. Παρά το γεγονός ότι καμία κυβέρνηση δε θα μπορούσε να παραδεχθεί ότι πήρε αποφάσεις κάτω από την πίεση της τρομοκρατίας είναι σαφές ότι πόλεμος φθοράς που αυτή ασκεί στις κυβερνήσεις μπορεί να τις αναγκάσει να διαμορφώσουν την πολιτική τους και να διαπραγματευτούν προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους (Hoffman, 1998). Ένα τέτοιο παράδειγμα φαίνεται να είναι η Βόρειος Ιρλανδία με τον IRA (Patterson, 1997) όπου μετά από δεκαετίες τρομοκρατικών δράσεων και χιλιάδες θυμάτων και από τις δύο πλευρές επετεύχθη συμβιβασμός που αποδεχόταν βασικά αιτήματα της πολιτικής παράταξης του IRA.

¹¹⁸ George W. Bush, "War on Terror Speech." YouTube video, 3:33. Posted October 7, 2001. <http://www.youtube.com/watch?v=zzObOI4tQxM>. Χαρακτηριστική η εκστρατεία War on Terror από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους που οδήγησε στην εμπλοκή τους σε δύο πολέμους με αμφίβολα για τον αρχικό στόχο αποτελέσματα (πάταξη της τρομοκρατίας). Βλέπε την ομιλία του τότε προέδρου των ΗΠΑ Bush προς τον λαό των ΗΠΑ.

Η προσπάθεια αντιμετώπισης της τρομοκρατίας από τις επιχειρησιακές δυνάμεις των κυβερνήσεων, με τη χρήση παλαιών επιθετικών τακτικών, ενδυναμώνει την περιθωριοποίηση και την πιθανή ριζοσπαστικοποίηση, καθώς συχνά εστιάζεται σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού. Συγκεκριμένα, αυτές οι ομάδες είναι μετανάστες και κυρίως μουσουλμάνοι. Μετά από πολλά χρόνια εφαρμογής αυστηρών νόμων, όπως το Patriot Act στις Ηνωμένες Πολιτείες, είναι αμφίβολο κατά πόσον επέφεραν τα επιθυμητά αποτελέσματα, ενώ είναι σίγουρο ότι οδήγησαν στην παραβίαση σημαντικών δημοκρατικών ελευθεριών των πολιτών. Δυστυχώς, δεν είναι σπάνιο να διαπιστώνουμε ότι οι προσεγγίσεις και οι εκτιμήσεις των αρχών μιας χώρας σχετικά με το ποιος είναι τρομοκράτης είναι λανθασμένες, με δραματικές επιπτώσεις στη συνοχή της κοινωνίας και τη διατήρηση των βασικών δημοκρατικών δικαιωμάτων των πολιτών.

Ένα σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει, ιδιαίτερα σημαντικό στα πλαίσια αυτής της διατριβής, είναι ότι η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα και οι δράσεις τους έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις εθνικές οικονομίες και στην παγκόσμια οικονομία, είτε άμεσα μέσω των επιπτώσεων των βίαιων πράξεών τους, είτε έμμεσα μέσω των παράνομων οικονομικών δραστηριοτήτων και του ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Αυτό έχει καταστήσει πολλές διαδικασίες πιο περίπλοκες σε σχέση με το παρελθόν.

Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι πλέον κάθε κράτος δεν φέρει την αποκλειστική ευθύνη για τη φύλαξη των συνόρων του, τον έλεγχο της οικονομίας του και τη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου λειτουργίας του. Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, αυτές οι αρμοδιότητες δεν ανήκουν πια μόνο στο κράτος. Επιπλέον, η πολυπλοκότητα εντείνεται με την υιοθέτηση διεθνών προτύπων και κριτηρίων ασφάλειας, καθώς και με την εναρμόνιση με τις κοινοτικές οδηγίες της ΕΕ.

Αυτή η αυξημένη πολυπλοκότητα και γραφειοκρατία καθιστούν τις διακρατικές και διεθνικές οικονομικές συναλλαγές πιο δύσκολες από ποτέ, απαιτώντας την εμπλοκή εξειδικευμένων επαγγελματιών, όπως λογιστές, τραπεζίτες και δικηγόρους. Αυτοί οι επαγγελματίες, σε πολλές περιπτώσεις, χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους για να εξυπηρετήσουν τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, δηλαδή το ξέπλυμα μαύρου χρήματος.

Επιπλέον, παρατηρείται ελλιπής και προβληματική έρευνα σχετικά με την τρομοκρατία και τις σχέσεις της με το οργανωμένο έγκλημα. Πολλές μελέτες εστιάζουν στην τρομοκρατία ως σύμπτωμα, αποφεύγοντας τις αιτίες της. Ωστόσο, κάποιες μελέτες δείχνουν ότι οι τρομοκράτες δεν είναι απαραίτητα ψυχοπαθείς ή προερχόμενοι από χαμηλά κοινωνικά στρώματα, αλλά επιτυγχάνουν τους στόχους τους μέσω "φυσιολογικής" συμπεριφοράς.

Τα παραπάνω συμπεράσματα υποδηλώνουν ότι η αύξηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος και η μετάλλαξή τους ήταν σχεδόν αναπόφευκτη στις νέες συνθήκες της Παγκοσμιοποίησης. Ωστόσο, η αντιμετώπισή τους απαιτεί επίσης τη μετάλλαξη των ελεγκτικών και διωκτικών αρχών προκειμένου να περιοριστεί και να καταπολεμηθεί ο κίνδυνος. Αυτή η διαδικασία όμως είναι δυσπρόσιτη λόγω της δυσκαμψίας των κρατικών δομών σε σύγκριση με τις εγκληματικές, και η αλλαγή δεν επιτυγχάνεται άμεσα, ενώ παραμένουν δυσκολίες προσαρμογής.

Είναι σημαντικό να αντιληφθούμε ότι θέματα όπως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα είναι πολύπλοκα και σύγχρονα και δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με απλουστευμένες νοοτροπίες περί "καλής" ή "κακής" Δύσης έναντι "σκοτεινού" Ισλάμ, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι αυτές οι απλοποιημένες αντιλήψεις φαίνονται θεωρητικά πιο εύκολες. Όπως αποδείχθηκε από τον πόλεμο κατά της Αλ Κάιντα, οι στρατιωτικές επεμβάσεις μπορεί να περιορίσουν τη δράση μιας συγκεκριμένης οργάνωσης, αλλά σπάνια μειώνουν την τρομοκρατία, αντίθετα, μπορεί να την ενισχύσουν. Επιπλέον, η οικονομική κρίση που πλήττει τις ανεπτυγμένες χώρες προκαλεί πιέσεις στις κυβερνήσεις και στους λαούς τους, καθιστώντας τους πιο επιρρεπείς σε σπασμωδικές και ρατσιστικές αντιδράσεις. Επομένως, πολιτικές που ενισχύουν τη διπλωματία και προωθούν την ειρηνική επίλυση των κρίσεων, όπως η παροχή οικονομικής στήριξης σε χώρες που πλήττονται από την τρομοκρατία, είναι λογικές και απαραίτητες.

Η προτεινόμενη ενεργητική πολιτική για την ενίσχυση των ευπαθών ομάδων και την κοινωνική στήριξή τους είναι απαραίτητη για τη μείωση των πιθανοτήτων οδήγησής τους στο έγκλημα και την τρομοκρατία. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα προγράμματα στήριξης της ανεργίας και οι εθελοντικές κοινωνικές δράσεις μπορούν να προσφέρουν τις δεξιότητες και την υποστήριξη που απαιτούνται για να αποφευχθεί η ανάπτυξη εχθρικών στάσεων ή η συμμετοχή σε εγκληματικές ή τρομοκρατικές δραστηριότητες.

Επιπλέον, η επικέντρωση στον έλεγχο των συναλλαγών που σχετίζονται με εγκληματικές ή τρομοκρατικές δραστηριότητες είναι ζωτικής σημασίας. Αυτό απαιτεί τη στελέχωση των τελωνείων και των αστυνομικών υπηρεσιών με προσωπικό υψηλής τεχνολογικής κατάρτισης και γνώσεων, καθώς και τη συνεχή αναβάθμιση των εργαλείων και των διαδικασιών τους. Η παγκοσμιοποίηση έχει δημιουργήσει έναν εντελώς νέο τύπο παγκόσμιων σχέσεων, όπου οι οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις συνδέονται ολοένα περισσότερο. Αυτό σημαίνει ότι κάθε χώρα είναι ενσωματωμένη σε μια διακεκριμένη διεθνή κοινότητα και επηρεάζεται από τις εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο πλαίσιο αυτό, οι χώρες πρέπει να προσαρμοστούν στις νέες αυτές πραγματικότητες προκειμένου να διασφαλίσουν τη συνέχιση της λειτουργίας τους και την παροχή υπηρεσιών στους πολίτες τους. Αυτό συνεπάγεται την ανάπτυξη ευέλικτων και προοδευτικών πολιτικών που να λαμβάνουν υπόψη τις παγκόσμιες τάσεις και τις αλλαγές στο διεθνές περιβάλλον. Επιπλέον, οι χώρες πρέπει να επιδιώξουν τη συνεργασία και την αλληλεξάρτηση με άλλες χώρες προκειμένου να αντιμετωπίσουν κοινές προκλήσεις και προβλήματα που υπερβαίνουν τα εθνικά τους σύνορα. Σε αυτό το πλαίσιο, η συνεχής προσαρμογή και η διαρκής εξέλιξη είναι ουσιώδης για τη διασφάλιση της επιβίωσης και της ευημερίας μιας χώρας στη σύγχρονη παγκόσμια σκηνή. Επιπλέον, η κατάρτιση και η εκπαίδευση των μελών των διοικητικών αρχών είναι ουσιώδης. Οι έρευνες έχουν δείξει ότι οι διοικητικές αρχές πρέπει να εξελίσσονται και να προσαρμόζονται στις νέες πραγματικότητες, αντί να παραμένουν σε στερεοτυπικές και παρωχημένες θεωρήσεις. Τέλος, η διεύθυνση σε διεπιστημονικά επίπεδα είναι κρίσιμη για την κατανόηση και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος. Η παγκοσμιοποίηση απαιτεί από τα κράτη

να προσαρμοστούν και να ανταποκριθούν στις νέες πραγματικότητες, διατηρώντας παράλληλα τις υπηρεσίες και την ύπαρξή τους.

Καταληκτικά, δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει το γεγονός ότι η διεθνής τρομοκρατία και το έγκλημα είναι συχνά αλληλένδετα. Οι εγκληματικές οργανώσεις εμπλέκονται όλο και περισσότερο στη χρηματοδότηση και την υποστήριξη τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, επωφελούμενοι από το χάος και τον φόβο που δημιουργούν αυτές οι ομάδες. Αυτή η ένωση αποτελεί σοβαρή απειλή για την ασφάλεια της Ευρώπης, καθώς επιτρέπει στους τρομοκράτες να εκμεταλλεύονται τα τρωτά σημεία των κοινωνιών μας.

Οι συνέπειες αυτής της σύνδεσης μπορούν να φανούν σε διάφορες πτυχές της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Πρώτον, η ροή παράνομων κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αποτελεί σημαντική πρόκληση. Εγκληματικές οργανώσεις εμπλέκονται σε ξέπλυμα χρήματος, διακίνηση ναρκωτικών, λαθρεμπόριο όπλων και εμπορία ανθρώπων για να δημιουργήσουν σημαντικά χρηματικά ποσά. Αυτά τα κεφάλαια διοχετεύονται στη συνέχεια σε τρομοκρατικές δραστηριότητες, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να σχεδιάζουν και να εκτελούν τις επιθέσεις τους πιο αποτελεσματικά. Αυτή η οικονομική υποστήριξη ενισχύει τις δυνατότητες των τρομοκρατικών ομάδων, καθιστώντας τις πιο επικίνδυνες και πιο δύσκολες στην καταπολέμησή τους.

Επιπλέον, η σύνδεση μεταξύ της διεθνούς τρομοκρατίας και του εγκλήματος εμποδίζει σε μεγάλο βαθμό τις προσπάθειες επιβολής του νόμου. Η εμπλοκή εγκληματικών δικτύων σε τρομοκρατικές δραστηριότητες παρέχει στους τελευταίους πρόσβαση σε εξελιγμένες εγκληματικές τακτικές και πόρους. Οι τρομοκράτες μπορούν να εκμεταλλευτούν την τεχνογνωσία των εγκληματικών δικτύων σε τομείς όπως το λαθρεμπόριο και η απομίμηση, καθιστώντας όλο και πιο δύσκολο για τις αρχές να εντοπίσουν και να αποτρέψουν τις επιχειρήσεις τους. Η ανταλλαγή γνώσεων και πόρων μεταξύ αυτών των ομάδων διαιωνίζει έναν φαύλο κύκλο εγκλήματος και τρόμου που οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου πρέπει συνεχώς να προσπαθούν να σπάσουν.

Επιπλέον, η συγχώνευση τρομοκρατίας και εγκληματικότητας έχει ως αποτέλεσμα τη διάβρωση της εμπιστοσύνης και της συνοχής της κοινωνίας, η οποία επηρεάζει αρνητικά την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Οι τρομοκρατικές ενέργειες προκαλούν φόβο και ευπάθεια στο ευρύ κοινό. Η συχνή εμφάνιση τέτοιων περιστατικών οδηγεί σε αυξημένο άγχος και απώλεια πίστης στην ικανότητα των αρχών να προστατεύουν τους πολίτες. Αυτό μπορεί να προκαλέσει κοινωνική αναταραχή και άνοδο του εξτρεμισμού, αποσταθεροποιώντας περαιτέρω το τοπίο ασφάλειας της Ευρώπης.

Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, είναι ζωτικής σημασίας για τα ευρωπαϊκά έθνη να υιοθετήσουν μια συνολική και ολοκληρωμένη προσέγγιση. Η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, των υπηρεσιών πληροφοριών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι απαραίτητη για να διαταραχθούν τα οικονομικά δίκτυα που υποστηρίζουν την τρομοκρατία και το έγκλημα. Επιπλέον, η διασφάλιση ισχυρότερων συνοριακών ελέγχων και

ανταλλαγής πληροφοριών μπορεί να βοηθήσει στην αποτροπή της μετακίνησης ατόμων που εμπλέκονται και στις δύο δραστηριότητες.

Επιπλέον, οι ισχυρές στρατηγικές πρόληψης θα πρέπει να περιλαμβάνουν πρωτοβουλίες που επικεντρώνονται στην καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και στην αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της τρομοκρατίας και του εγκλήματος. Αντιμετωπίζοντας αυτούς τους υποκείμενους παράγοντες, οι κοινωνίες μπορούν να ελπίζουν ότι θα μειώσουν την ελκυστικότητα της ένταξης σε τρομοκρατικές οργανώσεις ή της εμπλοκής σε εγκληματικές δραστηριότητες.

Συμπερασματικά, η σύνδεση της διεθνούς τρομοκρατίας με το έγκλημα συνιστά σημαντικές απειλές για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Η οικονομική στήριξη, οι κοινόχρηστοι πόροι και η διάβρωση της κοινωνικής εμπιστοσύνης που προκύπτει από αυτόν τον δεσμό έχουν σοβαρές επιπτώσεις. Είναι επιτακτική ανάγκη για τις ευρωπαϊκές χώρες να συνεργαστούν, να προσαρμόσουν τις στρατηγικές επιβολής του νόμου και να αντιμετωπίσουν τις βαθύτερες αιτίες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτής της απειλής. Μόνο μέσω συλλογικών προσπαθειών μπορεί η Ευρώπη να προστατεύσει τους πολίτες της και να διατηρήσει ένα ασφαλές και ειρηνικό περιβάλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βασιλαντωνοπούλου, Β. Το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Γκμπάντι, Καϊάφα, Μ., και Σ. Παπαδοπούλου. "Προς μια Νέα Οριοθέτηση του Αξιοποίνου του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ε.Ε. - Η Σημασία της για την Εθνική Μας Έννομη Τάξη." Ποινική Δικαιοσύνη 2005: 1444.

Ήφαιστος, Παναγιώτης. Η Θρησκεία στη Διεθνή Πολιτική. Αθήνα: Ποιότητα, 1999.

Ήφαιστος, Παναγιώτης. Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης. Βιβλιοθήκη Ιστορίας, Θεωρίας και Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 1999.

Ήφαιστος, Παναγιώτης. Οι Διεθνείς Σχέσεις. 4η Έκδοση. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα, 2009.

Κοτζιάς, Νίκος. Η Νέα Παγκόσμια Τάξη και η Εξωτερική Πολιτική της Ελλάδας. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2003.

Κοτζιάς, Νίκος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Διεθνείς Σχέσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2012.

Κότιος, Γιώργος. Ασφάλεια και Δημοκρατία: Η Διάσταση της Κρίσης. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2012.

Κουράκης, Νέστωρ. "Το οργανωμένο έγκλημα: φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα." Ποινική 10 (1999): 1017-1026, 1017.

Κουράκης, Νέστωρ. Ποινικό Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων, 2η Έκδοση. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2003. Σελ. 202-210.

Μπόση, Μαίρη. Ελλάδα και τρομοκρατία εθνικές και διεθνείς διαστάσεις, 1996

Ορφανός, Σάββας. Οργανωμένο Έγκλημα άρθρο 187 ΠΚ, Δογματική και Νομολογιακή Προσέγγιση. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.

Πανούσης, Γιάννης. Η Δημοκρατία στα ακραία όρια της. Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, 2007. Σελ. 142.

Πλατιάς, Αθανάσιος. Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, 1999.

Ριζάβα, Φωτεινή. Οργανωμένο Έγκλημα (Θεωρητική Προσέγγιση, Κατ' Άρθρον Ερμηνεία και Νομολογιακή Αντιμετώπιση). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, 128

Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ελισάβετ. Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία. 2η έκδ. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα, 2007.

ΕΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Arquilla, John, and David Ronfeldt. *Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy*. Santa Monica, CA: Rand Corporation, 2001.
- Barkawi, Tarak, και Mark Laffey. "The Postcolonial Moment in Security Studies." *Review of International Studies* 32, no. 2 (2006): 329–352.
- Bierstecker, Thomas J. "Targeting Terrorist Finances: The New Challenges of Financial Market Globalization." In *Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order*, edited by Ken Booth and Tim Dunne, 74–84. London: Palgrave, 2002.
- Bigo, Didier, et al. "The EU and the Externalisation of Border Control: The Case of the Mediterranean." *European Security* 21, no. 2 (2012): 155-172, Council of the European Union. "EU Counter-Terrorism Strategy." 2005.
- Blin, Arnaud. *The Financing of Terrorism: From ISIS to Al-Qaeda*. London: Routledge, 2017.
- Boyd, Robert, και Peter J. Richerson. *Culture and Cooperation*. Chicago: University of Chicago Press, 1990.
- Brodeur, J.-P. *The Politics of Organized Crime and the Economics of Terrorism: A Study of European Security*. London: Routledge, 2016
- Brzezinski, Zbigniew. "The Dangers of Demonization." *The New York Times*, October 2004.
- Brzezinski, Zbigniew. *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*. New York: Basic Books, 2013.
- Brzezinski, Zbigniew. *The Choice: Global Domination or Global Leadership*. New York: Basic Books, 2004.
- Brzezinski, Zbigniew. *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. Cambridge, MA: Perseus-Basic Books, 1997.
- Chaliand, Gérard, και Arnaud Blin. *A History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*. Berkeley: University of California Press, 2007.
- Ciampi, David F. "Developmental and Motivational Factors of Transnational Terrorists." *The Forensic Examiner* 14, no. 3 (Fall 2005): 29–34.
- Dandurand, Yves. "The Financing of Terrorism: A Global and European Perspective." *Journal of International Affairs* 65, no. 2 (2012): 91-110.
- Dandurand, Yves, and Michael Chin. "Terrorism and Organized Crime: Connections and Differences." *Journal of International and Comparative Law* 10, no. 2 (2004): 219-234
- Drezner, Daniel W. *All Politics Is Global: Explaining International Regulatory Regimes*. Princeton: Princeton University Press, 2008.

- Drezner, Daniel W. "The Realist Tradition in American Public Opinion." *Perspectives on Politics* 6, no. 1 (2008).
- European Commission. "Proposal for a Directive on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purpose of Money Laundering and Terrorist Financing." *Official Journal of the European Union*, 2016.
- Europol. *European Union Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT)*. The Hague: Europol, 202
- Ferracuti, Franco. "A Sociopsychiatric Interpretation of Terrorism." *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 463 (1982): 129–141.
- Guild, Elspeth, et al. "The Role of Frontex in EU Border Management." *European Law Journal* 17, no. 6 (2011): 651-678.
- Hafez, Mohammed M. "Rationality, Culture, and Structure in the Making of Suicide Bombers: A Preliminary Theoretical Synthesis and Illustrative Case Study." *Studies in Conflict and Terrorism* 29, no. 2 (2006): 165–185.
- Hartung, John. "Love Thy Neighbor: The Evolution of Ingroup Morality." *Skeptic* 3, no. 4 (1995): 86–99.
- Hartung, William D. *Drug Trafficking and Terrorism: The Role of Narcotics in the Financing of the Taliban and Al Qaeda*. New York: Council on Foreign Relations, 2010.
- Heine, J., και Thakur, R. *The Dark Side of Globalization*. Tokyo: United Nations University Press, 2011.
- Helfand, Mark. "Terrorism and Organized Crime: Analyzing the Connections." *International Journal of Terrorism and Political Crime* 12, no. 3 (2002): 155-168
- Hoffman, Bruce. *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press, 1998
- Hudson, Rex A. *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?* Washington, D.C.: Federal Research Division, Library of Congress, 1999.
- Huntington, Samuel P. "The Clash of Civilizations?" *Foreign Affairs* 72, no. 3 (1993): 22–49.
- Keane, John. *Violence and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Laqueur, Walter. *A History of Terrorism*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2001.
- Laqueur, Walter. *The Age of Terrorism*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1987.
- Lobell, Steven E. "War is Politics: Offensive Realism, Domestic Politics, and Security Strategies." *Security Studies* 12, no. 2 (2003): 164–194.
- Lotspeich, James. "The Structure of Organized Crime: Implications for Counterterrorism." *Journal of Criminology and Public Policy* 14, no. 2 (2003): 77-90

- Margolin, David. "Political Frustration and Terrorism." *Political Psychology* 1, no. 1 (1979): 17–25.
- Mearsheimer, John J. "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War." *International Security* 15, no. 1 (1990): 5–56.
- Mearsheimer, John J. *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα-W.W. Norton & Company, 2007.
- Merari, Ariel. "Academic Research and Government Policy in Terrorism." *Terrorism and Political Violence* 19, no. 1 (2007): 88.
- Merari, Ariel. "Terrorism as a Strategy of Insurgency." In *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*, edited by Gérard Chaliand and Arnaud Blin, 12–51. Berkeley: University of California Press, 2007.
- Merari, Ariel. *Terrorism and the Psychological Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Merari, Ariel. *The Terrorist's Dilemma: Managing Violent Covert Organizations*. Cambridge University Press, 2010.
- Migaux, Jean-Pierre. *The Role of Antiquities Trafficking in Terrorist Financing: The Case of ISIS in Iraq and Syria*. Paris: Sorbonne University Press, 2017.
- Migaux, François. "The Roots of Islamic Radicalism and Al Qaeda." In *The History of Terrorism*, 2007.
- Migaux, François. "The Roots of Islamic Radicalism." In *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*, επιμ. Gérard Chaliand και Arnaud Blin, 279–292. Berkeley: University of California Press, 2007.
- Naylor, R. T. *Bin Laden, Crime and Opportunism*. 2001.
- Naylor, R. T. *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance, and the Underworld Economy*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 2001.
- Nesser, P., και Stenersen, A. *Terrorism in Europe: The Challenges and the Responses*. Oslo: Norwegian Defence Research Establishment, 2014.
- Patterson, Henry. *The Politics of Terror: The Northern Ireland Conflict*. Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Plous, Scott, και Philip Zimbardo. "The Psychology of Terrorism." Στο *Psychology and Social Responsibility: Facing Global Challenges*, επιμ. Sylvia Staub, 221–239. New York: New York University Press, 2004.
- Post, Jerrold M. "The New Face of Terrorism: Socio-Cultural Foundations of Contemporary Terrorism." *Behavioral Sciences and the Law* 23, no. 4 (2005): 451–465.

Rapoport, David C., and Yonah Alexander. *The Rationalization of Terrorism*. Washington, D.C.: University Publications of America, 1982.

Ridley, Jason. "The Global Threat of Terrorism and Transnational Organized Crime." *Global Security Studies* 6, no. 1 (2015): 11-27.

Ridley, Matt. *The Origins of Virtue*. Μετάφραση: Άννα Παπασταύρου. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1998.

Roy Arundhati. *Η σκοτεινή πλευρά της δημοκρατίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Ψυχογιός, 2009.

Shaw, Eric. "Political Terrorists: Dangers of Diagnosis and an Alternative to the Psychopathology Model." *International Journal of Law and Psychiatry* 8 (1986): 359–368.

Shelley, Louise I., *The Unholy Trinity: Terrorism, Organized Crime, and Corruption*. 2005.

Silke, Andrew. "Retaliating Against Terrorism." In *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and Its Consequences*, edited by Andrew Silke, 215–231. Chichester: Wiley, 2003.

Silke, Andrew. "Terrorism and Organised Crime: A Comparative Analysis." *European Journal of Criminology* 7, no. 2 (2010): 151-172.

Smith, Allison G. "From Words to Action: Exploring the Relationship Between a Group's Value References and Its Likelihood of Engaging in Terrorism." *Studies in Conflict and Terrorism* 27, no. 5 (2004): 409–437.

Stojanovic, Vladimir. "Judicial Cooperation in Criminal Matters: Eurojust and its Impact." *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 20, no. 1 (2012): 39-58

The 9/11 Commission Report. Washington, D.C.: National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, 2004.

van Dijk, J. *The Crime-Terror Nexus: European Perspectives*. London: Sage Publications, 2017.

Victoroff, Jeff. "The Mind of the Terrorist: A Review and Critique of Psychological Approaches." *Journal of Conflict Resolution* 49, no. 1 (2005): 3–42.

Winter, J. *The Impact of 9/11 on U.S. Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press, 2010.

Zabyelina, Y., and M. Rios. "Money Laundering and Terrorism Financing in the EU: The Role of Organized Crime." *Journal of Financial Crime* 25, no. 3 (2018): 799-813.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΜΕΣΩ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

"U.S. Department of State. Countries Supporting Terrorism." 2008. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.state.gov/documents/organization/65476.pdf>.

"Ukraine Beyond Politics." Le Monde Diplomatique, March 2014. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://mondediplo.com/2014/03/02ukraine>.

Breivik, Anders. A European Declaration of Independence: Manifesto. Πρόσβαση Δεκέμβριος 2023. <http://unitednations.ispnw.org/archives/breivik-manifesto-2011.pdf>.

Bush, George W. "War on Terror Speech." YouTube video, 3:33. Posted October 7, 2001. <http://www.youtube.com/watch?v=zzObOl4tQxM>.

CNN Article. Gitmo: Terror Prisoners and Their Legal Status. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://edition.cnn.com/2009/CRIME/03/10/gitmo.terror.prisoners/index.html?iref=newssearch>.

Cost of 9/11. International Assessment and Strategy Center, 2001. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.iags.org/costof911.html>.

Euronews Article. Bataclan: Το Χρονικό του Τρόμου. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <https://gr.euronews.com/2021/09/07/bataclan-to-xroniko-tou-tromou>.

European Commission. "European Commission Transparency Document." Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/EL/1-2012-793-EL-F1-1.Pdf>.

European Commission. "Study on Links Between Organised Crime and Corruption." Πρόσβαση Φεβρουάριος 2024. http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/doc_centre/crime/docs/study_on_links_between_organised_crime_and_corruption_en.pdf

European Union. "Fighting Organised Crime." Πρόσβαση Φεβρουάριος 2024. http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_organised_crime/index_el.html

European Union. Σύμβαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Καταπολέμηση του Οργανωμένου Εγκλήματος (2002). Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32002F0475>

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EL&f=ST%209956%202014%20INIT>.

Murtadha Mutahhari, Ayatullah. Jihad, Holy War in Islam and its Legitimacy. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.al-islam.org/jihad-holy-war-islam-and-its-legitimacy-quran-ayatullah-murtadha-mutahhari/lecture-one-questions#b-can-we-fight-all-people-book>.

United Nations General Assembly Document. A/57/37. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.un.org/documents/ga/docs/57/a5737.pdf>.

United Nations General Assembly Resolution. A/51/210. December 1996. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r210.htm>.

United Nations Office on Drugs and Crime. "Terrorism Definitions." Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. http://web.archive.org/web/20070527145632/http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.htm.

United Nations Office on Drugs and Crime. United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Πρόσβαση Φεβρουάριος 2024.

<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>.

United Nations. Terrorism Definitions. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. http://web.archive.org/web/20070527145632/http://www.unodc.org/unodc/terrorism_definitions.htm.

United Nations. United Nations Convention against Transnational Organized Crime (Palermo Convention). New York: United Nations, 2003. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>.

World Bank. "Anti-Money Laundering: A Handbook for Financial Institutions." Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. http://siteresources.worldbank.org/INTAML/19830641133906114980/20934590/RG_AML_en_Ch1.pdf.

Ευρωπαϊκή Ένωση. "Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας," 12 Δεκεμβρίου 2003. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:344:0070:0075:EN:PDF>

Ευρωπαϊκή Ένωση. "Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας," 12 Δεκεμβρίου 2003. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:344:0070:0075:EN:PDF>.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Έκθεση αξιολόγησης της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και των συνδέσεων με το οργανωμένο έγκλημα, 2010/2311(INI), Ιούλιος 2011. Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. [Link](#).

Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. "Απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας." Πρόσβαση Ιανουάριος 2024. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>.